

**10-11 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERDE STAC STRATEJİLERİNİN AKRAN
ZORBALIĞI ÖĞRENCİ SAVUNUCULUĞUNA ETKİSİ**

Fatma AVŞAR

**DOKTORA TEZİ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

NİSAN 2020

Fatma AVŞAR tarafından hazırlanan '10-11 Yaş Grubu Öğrencilerde STAC Stratejilerinin Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğuna Etkisi' adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Gazi Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA
Hemşirelik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

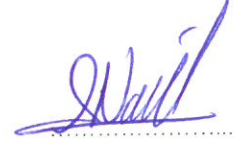

Başkan: Prof. Dr. Ayfer TEZEL
Hemşirelik Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Prof. Dr. Naile BİLGİLİ
Hemşirelik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

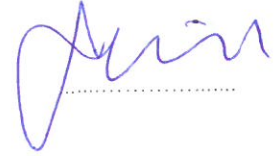
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Doç. Dr. Satı DEMİR
Hemşirelik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Doç. Dr. Sevil ALBAYRAK
Hemşirelik Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Dercan GENÇBAŞ
Hemşirelik Anabilim Dalı, Atılım Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 21/04/2020

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Mustafa ASLAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Fatma AVŞAR

21/04/2020

10-11 YAŞ GRUBU ÖĞRENCİLERDE STAC STRATEJİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI ÖĞRENCİ SAVUNUCULUĞUNA ETKİSİ

(Doktora Tezi)

Fatma AVŞAR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Nisan 2020

ÖZET

Araştırma, 10-11 yaş grubu öğrencilerde STAC stratejilerinin akran zorbalığı öğrenci savunuculuğuna etkisini belirlemek amacıyla kontrol gruplu ön test, son test araştırma tasarımı ile yarı deneysel olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Birleşik Krallık'ın Galler bölgesindeki dört ilkokulun altıncı sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem, velisinden izin alınan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan altıncı sınıf öğrencileri (müdahale=38, kontrol=38) dahil edilmiştir. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ve Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği (AZÖSÖ) kullanılmıştır. Müdahale grubuna üç oturumdan oluşan STAC stratejilerini içeren eğitim programı uygulanmıştır. Eğitim Mantık modeli ve ABCD modeline temellendirilmiştir. Gruplar arasında cinsiyet, okul başarısı algısı ve akran zorbalığı deneyimleri açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Gruplar arasında Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ön test ile son test ortalama puanlarında anlamlı bir değişim olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). AZÖSÖ ve üç alt boyutunun ön test ortalama puanları karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$). Eğitim sonrası, müdahale grubunda AZÖSÖ ve Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı bir şekilde yükseldiği belirlenmiştir ($p < 0,05$). Zorbalık Bilgisi ve STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutlarının ortalama puanlarında gruplar arası anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$). Eğitim programının öğrencilerin savunuculuklarını, zorbalık ve STAC stratejileri bilgilerini, zorbalığa müdahale özgüvenlerini arttırdığı belirlenmiştir ($p < 0,05$). Araştırmada STAC stratejilerinin akran zorbalığında öğrenci savunuculuğu üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Okullarda akran zorbalığını önlemek için STAC stratejilerinin kullanılması önerilmektedir.

Bilim Kodu : 1032.5

Anahtar Kelimeler : Okul sağlığı, Akran desteği stratejileri, Akran zorbalığı, STAC, Hemşire

Sayfa Adedi : 130

Danışman : Prof. Dr. Sultan AYAŞ ALKAYA

THE EFFECT OF STAC STRATEGIES ON PEER ADVOCACY IN PEER BULLYING
IN 10-11 AGE STUDENTS

(Ph. D. Thesis)

Fatma AVSAR

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF HEALTH SCIENCES

April 2020

ABSTRACT

The research was conducted quasi-experimental design with pre and post-tests to evaluate the effect of STAC strategies on peer advocacy in peer bullying in 10-11 age students. The population of the study consisted of sixth-grade students in four primary schools in Wales, the United Kingdom. Sixth-grade students (intervention = 38, control = 38) who were given consent from their parents and volunteered to participate in the study were included in the sampling. Data were collected with Personal Information Form, The Student-Advocates Pre- and Post-Scale (SAPPS) and Friendship Qualities Scale. Training program includes STAC strategies, and comprised of three sessions was given to the intervention group. The training is based on the Logic Model and the ABCD model. There was no difference between groups in terms of characteristics; gender, school achievement, and bullying experiences ($p > 0,05$). There was no significant change in the Friendship Qualities Scale pre- and post-test mean scores between the groups ($p > 0,05$). There was no statistically significant difference between the groups when SAPPS and sub-scales were compared with the pre-test mean scores ($p > 0,05$). After the training, in intervention group, SAPPS and Self-Confidence to Intervene to Stop Bullying sub-scale' mean scores significantly increased compared to the control group ($p < 0,05$). There was no significant difference in the mean scores of the STAC strategies and Bullying Knowledge sub-scale ($p > 0,05$). The training program increases students' advocacy, bullying and STAC strategies information and self-confidence to stop bullying ($p < 0,05$). STAC strategies were effective in student advocacy. It is recommended to use the STAC strategies to prevent peer bullying in schools.

Science Code : 1032.5
Key Words : School Health, Peer support strategies, Peer bullying, STAC, Nurse
Page Number : 130
Supervisor : Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde değerli yardım ve katkılarından dolayı tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Sultan Ayaz Alkaya'ya,

Çalışma sürecinde değerli katkılarda bulunan tez izlem komitesi üyeleri, Sayın Prof. Dr. Ayfet Tezel, Doç. Dr. Satı Demir'e tez savunmamdaki değerli jüri üyelerim Sayın Prof. Dr. Naile Bilgili, Doç. Dr. Sevil Albayrak ve Dr. Öğr. Üyesi Dercan Gençbaş'a,

Tez sürecimde verdikleri emekten ve akademik destekten dolayı Sayın Dr. Graham Moore, Dr. Jemma Hawkins ve Dr. Aida Midgett'e,

Akademik hayatım boyunca beni yalnız bırakmayan ve destekleyen Sayın Prof. Dr. Erol Öztürk'e,

Sayın Prof. Dr. Simon Murphy, Prof. Dr. Tom Hall, Hannah Littlecott, Ed Janes, Emily Lowhian, Hayley Reed, Jesse Smith, Stephen Jennings, Danielle Couturiaux, Amy Simson, Jordan Van Godwin, Nicolas Page and Peter Gee, Zoe Macdonald, Kim Sheppard, Matthew Davies, Erin Doherty, Dr. Sarah Macdonald başta olmak üzere, süreç boyunca akademik deneyimlerini paylaşan, yanımda olan tüm DECIPHer çalışanlarına,

Araştırmanın uygulama aşamasında her türlü desteği sağlayan ilkokulların yöneticileri Sayın Mrs. Alice Newton, Mrs. Naeela Minhas, Mrs. Claire Cook, Mr. Richard Thomas ve Mrs. Abigail Beacon'a

Uygulama sırasında desteklerini esirgemeyen başta Sayın Mrs. Becca Avcı, Mr. Scott Morgan, Miss. Debra Williams, Mrs. Jozefina Fedorova, Ms. Khady Sow, Mrs. Ayesha Rauf ve Mr. G. Ashworth başta olmak üzere ilkokulların tüm çalışanlarına,

Akademik ve manevi destekleriyle beni hiç yalnız bırakmayan ailem: Rehber hazırlama sürecinde deneyimlerinden yararlandığım babam Metin Avşar'a, deneyimlerini benimle paylaşan meslektaşım annem Gülümser Avşar'a, Araştırma sembolünü tasarlayan ve çizen minyatür ustası Hilal Avşar-Yıldız'a ve İngilizce dil danışmanım Feyza Avşar'a,

Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm sevgili öğrencilere, çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Akran Zorbalığı	7
2.2. Zorbalığın Sağlığa Etkileri	9
2.3. Zorbalıkta Öğrencilerin Rollerini	11
2.4. Akran Zorbalığı Türleri	12
2.5. Akran Zorbalığının Önlenmesi	13
2.5.1. STAC stratejileri	15
2.6. ABCD Modeli	17
2.7. Mantık (Logic) Modeli	18
3. GEREÇ VE YÖNTEM	21
3.1. Araştırmanın Şekli	21
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	21
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	22
3.4. Veri Toplama Araçları	23
3.5. Araştırmanın Uygulama Süreci	24
3.6. Verilerin Analizi	32

	Sayfa
3.7. Araştırmanın Etik Süreci	33
4. BULGULAR	37
4.1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Zorbalığa İlişkin Bulgular	37
4.2. Öğrencilerin Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ ve Alt Boyutları Ortalama Puanlarına İlişkin Bulgular	38
5. TARTIŞMA	45
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	49
6.1. Sonuç	49
6.2. Öneriler	49
KAYNAKLAR	51
EKLER	63
EK-1. Kişisel Bilgi Formu	64
EK-2. Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği	65
EK-3. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği	66
EK-4. Araştırma Sembolü	68
EK-5. Developing and Evaluating Complex Public Health Interventions Sertifikası ...	69
EK-6. Academic Writing Dersi	70
EK-7. Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi	71
EK-8. Eğitim Materyalleri Örnekleri	104
EK-9. Kontrol Grubu Öğrencileri için Broşür	108
EK-10. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı	109
EK-11. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı Tercüman Çevirisi	112
EK-12. STAC Stratejileri Uygulama Lisansı	115
EK-13. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği İzni	118
EK-14. Adli Sicil Kaydı	119
EK-15. Okul İzinleri	120

	Sayfa
EK-16. Okullar için Araştırma Bilgi Formu (e-mail)	122
EK-17. Veliler için Araştırma Bilgi Formu	126
EK-18. Müdahale Grubu Öğrencileri için Araştırma Bilgi Formu	128
EK-19. Kontrol Grubu Öğrencileri için Araştırma Bilgi Formu	129
ÖZGEÇMİŞ	130

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Eğitim programı	28
Çizelge 4.1. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve zorbalığa ilişkin bulgular ...	37
Çizelge 4.2. Öğrencilerin, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ ve alt boyutları ortalama puanları	38
Çizelge 4.3. Öğrencilerin Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ve AZÖSÖ alt boyutlarının gruplar arasında zamana göre değişimi	42

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Araştırmanın uygulama şeması.....	36
Şekil 4.1. Arkadaşlık Niteliği Öçeği ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi	40
Şekil 4.2. AZÖSÖ ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi.....	40
Şekil 4.3. Zorbalık Bilgisi Ölçek alt boyutu ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi	40
Şekil 4.4. STAC Stratejileri Bilgisi Ölçek alt boyutu ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi	41
Şekil 4.5. Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni Ölçek alt boyutu ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi	41

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simge ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
%	Yüzde
$\bar{X}$	Ortalama Değer
F	ANOVA Testi
χ^2	Ki-kare Testi
n	Örneklem Sayısı
N	Evren Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
SS	Standart Sapma
Kısaltmalar	Açıklama
ANOVA	Varyans Analizi
STAC	Stealing the show (dikkati dağıtma), Turning it over (yardım isteme), Accompany others (kurbana yardım etme) ve Coaching compassion (zorbaya yardım etme)
AZÖSÖ (SAPPS)	Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği (The Student-Advocates Pre- and Post-Scale)
HRQOL	Health-related quality of life (Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesi)
UNICEF	The United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
DECIPHer	Centre of Development and Evaluation of Complex Interventions for Public Health Improvement (Koleks Halk Sağlığı Müdahaleleri Uygulama, Geliştirme ve Değerlendirme Merkezi)

1. GİRİŞ

Problem durumu

Akran zorbalığı bir ya da birden fazla akranın diğer akranlara saldırgan davranışlarda bulunmasıdır [1]. Akran zorbalığının temel özellikleri arasında kasıtlı olarak zarar verme ve süreklilik gösterme yer almaktadır [2, 3]. Akran zorbalığı günümüzde dünyada ve Türkiye’de yaygın olarak görülmektedir. Pinquart (2017) tarafından yapılan bir sistematik derlemede akran zorbalığında kurban olma prevelansı % 34,6 dır [4]. Maïano ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan bir sistematik derlemede, akran zorbalığı prevelansı % 15,1, zorba olma prevelansı % 36,3 ve kurban olma prevelansı %25,2 olarak belirlenmiştir [5]. Yapılan çalışmalarda da, akran zorbalığı prevelansı Amerika Birleşik Devletleri’nde % 37, Japonya’da % 26,7, Çin’de % 42,9, İtalya’da erkek öğrenciler arasında % 50,8, Kuveyt’te % 30,2, Meksika’da % 40 ve İspanya’da % 62,2 olarak bulunmuştur [6-12]. Türkiye’de erken adölesan dönemdeki öğrenciler ile yapılan bir araştırmada, zorbalık yapma oranı % 12, akran zorbalığına maruz kalma oranı % 15 olarak tespit edilmiştir [13]. Türkiyede yapılan bir başka araştırmada bu oranlar sırasıyla % 30,5 ve % 27,9 olarak belirlenmiştir [14]. Okul çağındaki çocukların zorbalıktaki temel rolleri, zorba, kurban, zorba-kurban ve seyirci olarak tanımlanmıştır. Bu roller çok net bir şekilde birbirlerinden ayıramamaktadır. Bir öğrenci birden fazla rolü üstlenebilir. Okullarda, öğrencilerin çoğunluğu seyirci rolündedir [15].

Akran zorbalığı okul döneminde fiziksel, sosyal ve psikolojik birçok sağlık problemine yol açmaktadır. Örneğin, zorbalık karın, baş ve mide ağrıları, fiziksel gelişimde gecikme ve gece idrar kaçırma gibi fiziksel sorunlara; yalnızlık, öfke, stres, madde bağımlılığı ve suç eğilimi gibi psikososyal sorunlara neden olabilmektedir [16-21]. Son yirmi yılda, önemli bir halk sağlığı sorunu olan zorbalığı önlemek için program ve stratejiler geliştirilmiştir [22-24]. Ancak geliştirilen program ve stratejilerin artan maliyet, zaman ve enerji eksiklikleri ve uygulama sürecindeki yoğun iş yükü gibi sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlara ek olarak, bu programların zorbalığa ve zorbalığın kurbanı olan öğrencilere ulaşmakta genellikle yetersiz kaldığı, okul personeli, öğretmen ve velilerin genellikle bu durumun farkında olmadığı belirlenmiştir. Bu sınırlılıkları azaltabilmek için daha pratik, kısa, anlaşılabilir, öğrenciler tarafından uygulanabilir olan programlara ihtiyaç duyulmaktadır [25-27]. Bu amaçla, Midgett ve arkadaşları (2015) tarafından bu özelliklere uygun STAC adında, dört temel

strateji geliştirilmiştir [25]. STAC ismi, dikkati dağıtma (stealing the show), yardım isteme (turning it over), kurbanı yardım etme (accompanying others) ve zorbaya yardım etme (coaching compassion) olarak tanımlanan dört stratejinin İngilizce adlarının ilk harflerinin kısaltması şeklinde oluşturulmuştur. Birinci strateji olan dikkati dağıtma; akran zorbalığına seyirci olan öğrencilerin, arkadaşlarının dikkatini zorbalık olayından, zorba ve kurbandan başka yöne çekmek için şaka veya mizahı kullanmasıdır. İkinci strateji olan yardım isteme; seyirci öğrencilerin daha önce belirlenen, okuldaki güvendiği bir yetişkinden veya öğretmenlerinden yardım istemesidir. Üçüncü strateji olan kurbanı yardım etme; seyirci öğrencilerin, zorbalığa uğrayan arkadaşına destek olması, yardım etmesidir. Dördüncü strateji olan zorbaya yardım etme; seyirci öğrencilerin zorbalık yapan arkadaşını uyarması ve davranışının doğru olmadığını farkettermek için girişimlerde bulunmasıdır [25, 27].

STAC stratejilerinin amacı, zorbalığı izleyen öğrencileri, zorbalığa dahil olan arkadaşlarını savunma konusunda desteklemektir. STAC stratejilerinin içeriği, zorbalığa seyirci olan öğrenciye, zorbalığa karşı müdahale etme becerisi kazandırmak için şekillendirilmiştir [28-30]. Zorbalığı izleyen öğrenciler çok sayıda olmalarına rağmen, genellikle pasif kalırlar çünkü ne yapacaklarını ve ne söyleyeceklerini bilemeyebilirler. Seyirci rolündeki öğrenciler sıradaki kurbanın kendileri olabileceğinden korkabilirler. Seyirci öğrencilere pasif olmanın olumsuz sonuçları hakkında bilgiler verilerek, zorbalık davranışlarına nasıl müdahale edecekleri öğretilmelidir [15, 31-34]. Yapılan bir araştırmada, seyircilerin zorbalığı önlemedeki önemi vurgulanmıştır. Aynı araştırmada akran zorbalığında seyirci rolünü üstlenen öğrencilerin zorbalara yardım ettiğinde zorbalığın arttığı, kurbanları savunduğunda zorbalığın azaldığı tespit edilmiştir [35]. Geliştirilen birçok zorbalık önleme programında, seyirciye müdahalenin, zorbalığı önlemede etkili olduğu sonucuna varılmıştır [35-38].

STAC stratejilerini öğrenen öğrencilerin zorbalığa müdahale konusunda daha az endişe duydukları ve özgüvenlerinin arttığı tespit edilmiştir. STAC stratejilerini uygulayan öğrencilerin zorbalık sürecinde belirli özelliklere veya rollere sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü stratejilerin ilk uygulaması okuldan seçilen bir örneklem grubuna yapılmaktadır. Daha sonra öğrencilerden süreci kendi kendilerine devam ettirmeleri beklenmektedir. Bu sürecin sonunda, okuldaki zorbalığa karşı bakış açısının değişmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle, uygulamanın ilk öğretileceği öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin iyi olması, arkadaşlarına olumlu rol model olabilmeleri gerekmektedir [27-30].

Akran zorbalığını önlemek için STAC stratejilerinin 10 yaş grubu ve üzerinde uygulanması önerilmektedir [30]. STAC stratejileri'nin tüm okul çağındaki gruplara uygulanabileceği kanıtlanmıştır, ancak eğitim içeriğinin ve süresinin yaş gruplarına göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda eğitim içeriğinin ölçülebilir olması ve standartlaştırılması için modellere ihtiyaç duyulmaktadır [27-30, 39-46]. Alan yazında, Mantık Modeli ve ABCD modeli eğitim programlarının sürdürülmesinde değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılmakta ve önerilmektedir [22, 31, 32].

Mantık Modeli, eğitim programının altında yatan sorun, varsayımlar ve engeller doğrultusunda eldeki kaynakların yardımı ile sonuçlara nasıl ulaşıldığını gösteren yol haritasıdır [22, 32]. Model kaynaklar, etkinlikler, çıktılar ve sonuç bileşenlerinden oluşmaktadır. Yapılan bir araştırmada, Mantık Modeli, flört şiddetini önlemek için seyircilere uygulanan müdahale programında kullanılmış ve etkili bulunmuştur [32]. Mantık Modeli, eğitim kazanımlarının ayrıntılı yazımında yetersiz kalabilmektedir. Bu sorunu gidermek için ABCD modeli kullanılabilmektedir. ABCD modeli hedef ve amaç yazımında kullanılmaktadır. ABCD modeli okul temelli bir araştırmada zorbalığı önlemek için geliştirilen eğitim programında kullanılarak etkili bulunmuştur [31]. Çocuk gelişim dönemlerinden olan somut işlemciler döneminde olan 10-11 yaş çocuklara eğitim programı hazırlanırken, kazanımların ayrıntılı ve somut bir şekilde yazılması önemlidir.

Akran zorbalığını önleme ve öğrencileri zorbalığın olumsuz etkilerinden korumak, halk sağlığı hemşireliğinin özel bir alanı olan okul sağlığı hemşirelerinin kritik rolleri arasında yer almaktadır. Okul sağlığı hemşireleri, akran zorbalığını tespit etmek ve öğrencileri ortaya çıkabilecek sorunlardan korumak için mevcut stratejileri uygulayabilir veya yeni stratejiler geliştirebilir [47-52]. Okul sağlığı hemşireleri öğretmenler gibi öğrencilerle birebir iletişim halinde olduklarından, okulda öğretmen dışındaki bir personel olarak akran zorbalığını tespit etmede önemli bir konuma sahiptir. Öğrenciler akran zorbalığı deneyimlerini okulda görevli olan hemşirelerle kolayca paylaşabilirler [48, 49]. Okul sağlığı hemşirelerinin okullarda olumlu bir iletişim ortamı sağlamak ve akran zorbalığının önlenmesine katkıda bulunmak için STAC stratejilerini yararlı bir araç olarak kullanabileceği öngörülmektedir.

Araştırmanın amacı

Araştırma, 10-11 yaş grubu öğrencilerde STAC stratejilerinin akran zorbalığı öğrenci savunuculuğuna etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri

H_{0a} = Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ile kontrol grubu arasında akran zorbalığında öğrenci savunuculuğu bakımından fark yoktur.

H_{0b} = Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ile kontrol grubu arasında zorbalık bilgisi bakımından fark yoktur.

H_{0c} = Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ile kontrol grubu arasında STAC bilgisi bakımından fark yoktur.

H_{0d} = Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ile kontrol grubu arasında zorbalığı durdurmak için araya girme özgüveni bakımından fark yoktur.

Araştırmanın önemi

Akran zorbalığı genellikle öğrencilerin yardım isteyemeden tek başlarına çözmeye çalıştıkları karmaşık bir davranış problemidir. Alan yazında akran zorbalığı sorununun çözümüne yönelik yapılan girişimlerin etkili olduğu fakat uygulanabilirliği ile ilgili sorunlar olduğu tespit edilmiştir [25, 26]. Ayrıca yapılan girişimler genellikle zorba veya kurban rolündeki öğrenciler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Akran zorbalığına seyirci kalan öğrencilere yönelik çalışmalar sınırlı olduğu için daha fazla sayıda çalışmaya gereksinim vardır [33-38]. Bu bağlamda kısa, etkili ve öğrencilerin kendi kendilerine uygulayabilecekleri akran zorbalığına seyirci kalan öğrencileri hedef alan stratejiler geliştirilmiştir [25]. Alan yazında yer alan çalışmalarda, bu stratejilerin sadece geliştirildiği toplumun öğrencilerine uygulandığı tespit edilmiştir [29, 42, 53, 54]. Bu çalışmada kullanılan stratejilerin modele temellendirilen bir program kapsamında uygulanması çalışmanın güçlü yönüdür. Akran desteği stratejilerinin farklı toplumlarda ve kültürlerde etkisinin incelenmesine ihtiyaç

duyulmaktadır. Bu nedenlerle, bu çalışmanın okul sağığı alanında akran zorbalığının önlenmesine katkı sağlayacağı, stratejilerin bir program yardımı ile standartlaştırılabileceğı düşünölmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmanın temel veri sınırlılığı, uygulamadan üç ay sonra veri toplama araçlarının uygulanamamış olmasıdır. Araştırma tasarımı sınırlılığı, sonuçların diğör ortamlara veya yıllara genellenememesidir. Ayrıca, araştırma randomize kontrollü çalışma olarak planlanmıştır. Ancak, izin sürecinde araştırmaya katılmayı kabul eden iki okulun müdahale grubu, diğör iki okulun kontrol grubu olmayı istemesi, okullarda uygulama yapılan altıncı sınıfların tek şube olması nedeniyle randomizasyon yapılamamıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı saldırgan bir davranış türüdür ve genellikle şiddet içermektedir. Akran zorbalığı yüzyüze veya elektronik iletişim araçları ile mekandan bağımsız olarak bir veya daha fazla akrandan, başka bir akkana uygulanır [1, 55]. Akran zorbalığı davranışının en belirgin özellikleri kasıtlı zarar vermek amacı gütmesi ve süreklilik göstermesidir [2, 3]. Zorbalık davranışı, genellikle birden fazla sayıda yapılır. Ancak, bazı durumlarda kurbanı olumsuz etkileyen davranış sadece bir kez yapıldığında da, zorbalık olarak kabul edilebilir. Zorbalığın genellikle bireysel ve sosyal olmak üzere çoklu nedenleri vardır. Öğrenciler arasındaki gerçek veya algılanan güç dengesizliği, zorbalığın ana nedenlerinden biri olarak tanımlanmıştır [3, 5, 55-57]. Algılanan güç dengesizliği nedeniyle, kurban zorbalıkla tek başına baş edemeyebilir. Düşük veya yüksek güç algısına bir çok davranış yol açabilir. Örneğin zorbanın kesici alet taşıması, yaşça büyük olması, zorbalığı görmezden gelen bir yetişkinden destek alması...vb. [11, 58-61]. Akran zorbalığı genellikle öğretmen ve ebeveynlerden gizli tutulma eğiliminde olan bir davranıştır. Yapılan bir araştırmada, zorbalık yaptığını beyan eden ergenlerin oranı % 25,4 iken, bu çocuklarının zorba olduğunu bilen ailelerinin oranı % 2,8 dir [62].

Zorbalık tüm dünyada yaygın olarak görülen bir halk sağlığı sorunu olmakla birlikte, tüm okullarda görülmektedir [63]. Maïano ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan bir sistematik derleme çalışmasında akran zorbalığı oranı % 36,3 olarak belirlenmiştir [4]. Pinquart ve Pfeiffer (2017) tarafından yapılmış bir meta-analiz çalışmasında bu oran % 34,6 dır [5]. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) raporuna göre, zorbalığın en yaygın görüldüğü yerler, Somali (% 74) ve Mısır (% 70) olmak üzere Afrika ülkeleri olarak tespit edilmiştir [64]. Beş kuzey Afrika ülkesini kapsayan başka bir araştırmada, zorbalık oranı % 30,6 ile % 60,3 aralığında belirlenmiştir [65].

Asya ülkelerinde de zorbalık görülme oranı yüksek olarak belirtilmiştir. Çin'de ergenler üzerinde yapılan araştırmalarda, zorbalık yaygınlığı % 42,9 ile % 2,2 arasında değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir [8, 66]. Güney Asya'da akran zorbalığı görülme oranı % 22,3 ile % 46,5 arasında değişiklik göstermektedir [67]. Kore'de yapılan bir araştırmada zorbalığa

maruz kalma oranı % 62,5, sadece okulda zorbalığa maruz kalma oranı % 9,1 olarak belirtilmiştir [68]. Malezya'da yapılan ulusal okul temelli bir çalışmada, ergenlerin zorbalığa maruz kalma yaygınlığı % 16,2 olarak bulunmuştur [69]. Japonya'da yapılan bir araştırmada zorbalık oranı % 26,7 olarak belirlenmiştir [7]. İran'da yapılan bir çalışmada, ergenlerdeki zorba ve kurban oranı sırasıyla % 17,4 ve % 25,8 olarak tespit edilmiştir [70]. Abdulsalam ve arkadaşları (2017) yaptıkları bir araştırmada, Kuveyt'te zorbalık yaygınlığının % 30,2 olduğunu belirtmişlerdir [10].

Avrupa ülkelerinde de zorbalık yaygınlığı çeşitlilik göstermektedir. Przybylski ve arkadaşlarının (2017) İngiliz ergenler üzerinde yaptığı bir araştırmada, zorbalık yaygınlığı % 27 olarak bildirilmiştir. İki yıl sonra, aynı araştırmacı, mobil oyunlardaki zorbalık oranının % 33,5 olduğunu belirtmiştir [71, 72]. Bu oran, Galler'de 10-11 yaş öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada % 32 olarak bulunmuştur [73]. İtalya'da ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada erkek öğrencilerde zorbalık yaygınlığı % 50,8 olarak belirlenmiştir [9]. İspanya'da yapılan bir araştırmada ise bu oran % 62,2 olarak bulunmuştur [12]. Almanya'da yapılan bir araştırmada ergenlerin % 33,9'unun sık sık veya bazen zorbalık mağduru olduğu bildirilmiştir [74]. Altı İskandinav ülkesinde 11 yaşındaki erkek çocuklar arasında yapılan bir araştırmada, zorbalık görülme sıklığı Grönland'da en yüksek (% 26,4), İsveç'te (% 3,5) en düşük olarak tespit edilmiştir [75]. Yunanistan'daki çocuklar ve ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin % 10,4'ü zorbalığa uğradığını belirtmiştir [76]. Son olarak, Türkiye'de yapılan bir araştırmada ergenlerin % 65,5'inin mağdur, % 56,6'sının zorba olduğu belirtilmiştir [77]. Ülkemizde Pişkin (2010) tarafından yapılan bir araştırmada; zorbalık oranı % 30,2 olarak bulunmuştur [3]. Türkiye'de yapılan bir başka çalışmada da akran zorbası olma oranı % 12, kurban oranı % 15'dir [13]. Benzer şekilde, bir başka araştırmada da, araştırmaya katılan öğrencilerin zorbalık yaygınlığı % 30,5, kurban olma yaygınlığı % 27,9 olarak tespit edilmiştir [14].

Avustralya'daki bir araştırmada zorbalıkta kurban olma oranının % 15,1 ve zorba olma oranının % 5,2 olduğu bulunmuştur. Katılımcıların yaşam boyu zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma durumları sorgulandığında, kurban olma yaygınlığı % 25,1, zorbalık yapma yaygınlığı % 11,6 ve siber zorbalık yaygınlığı % 7,2 olarak bulunmuştur [78].

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada zorbalık % 37 olarak bulunmuştur [6]. Biden ve Tadeo (2019), tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ergenler arasında

yapılan diğ er bir araştırmada, zorbalık kurbanı olma oranının % 75,8 olduğu belirlemiştir [79]. Meksika'da ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada, akran zorbalığı oranı % 40 olarak belirlenmiştir [11]. Brezilya'da öğrencilerin neredeyse yarısı (% 50,9) okul arkadaşına saldırgan davranışlarda bulunmadıklarını, fakat kendilerinin kurban olduklarını belirtmektedir. Öğrencilerin zorbalık davranışları açısından % 41'inin kurban ve % 29,1'inin zorba olduğu belirlenmiştir [80].

Zorbalık, erkekler arasında kızlardan daha yaygındır [81]. Yapılan bir araştırmada, erkekler daha çok zorbalık yaptıklarını, kızlar daha fazla zorbalık kurbanı olduklarını bildirmiştir [66]. Bir araştırmaya göre, ortalama zorbalık oranları erkeklerde (% 36,1) kızlara (% 32,1) göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır [64]. Ancak, başka bir araştırmaya göre ise, erkeklerin zorbalıkta kurban olma oranının kızlara göre daha yaygın olduğu belirtilmektedir [70]. Diğ er yandan, zorbalık türleri açısından ele alındığında, erkekler arasında hem fiziksel hem de sözel zorbalık yaygınken, kızlar arasında sözel zorbalık ve sosyal zorbalık daha yaygındır [82].

Zorbalık ortaokul çocukları arasında daha sık görülmektedir. Zorbalık erken ergenlik döneminde zirveye ulaşır ve yaş ilerledikçe kademeli olarak azalır. Genel zorbalık ergenlik boyunca artarak devam etmektedir [81]. Çin'de yapılan bir araştırmada zorbalık sıklığı 6. ve 8. sınıflarda, 10. sınıflara göre daha yüksektir. Yine aynı araştırmada kırsal kesimde yaşayan çocukların kentsel bölgelerde yaşayan akranlarına göre zorbalığa daha sık katıldığı tespit edilmiştir [66]. Erken ergenlik döneminde zorbalığa maruz kalma olasılığı hem erkek hem de kızlarda geç ergenlik döneminde göre daha yüksektir. Bu durum, akran zorbalığını  nleme çalışmalarının erken ergenlik döneminde başlamasının daha etkili olabileceğini göstermektedir. Erken ergenlik döneminde yapılan zorbalığı  nleme çalışmalarının, zorbalığın oluşmasını önlemede daha etkili olabileceği söylenbilir [3, 23, 41, 83].

2.2. Zorbalığın Sağlığa Etkileri

Zorbalık, okul çağındaki çocuklar arasında birçok fiziksel, sosyal ve psikolojik karmaşık problemlerin sebebi olan önemli bir sorundur. Akran zorbalığı okul çocuklarının sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir [82].

Akran zorbalığının, çocukların sağlığında oluşturduğu fiziksel problemlerin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmalarda birçok sorun ele alınmıştır. Zorbalığın neden olduğu bu fiziksel problemlerden bazıları; karın, baş ve mide ağrısı, fiziksel gelişimde gecikme ve idrar kaçırma, ağız sağlığında bozulma olarak belirlenmiştir [16, 17, 84].

Akran zorbalığının neden olduğu psikolojik ve sosyal problemler diğerlerine göre daha yaygındır ve ciddi sonuçlara neden olabilmektedir [8, 18, 19, 85]. Zorbalığın yol açtığı psikososyal sorunlar yalnızlık, öfke kontrol bozukluğu, stres, fiziksel görünüm stresi, sorunlu internet kullanımı, yeme bozuklukları, sigara içme, yasadışı madde kullanımı ve suç eğilimidir [8, 18-21, 85]. Bir meta-analiz çalışmasında, zorbalığa maruz kalmanın yeme davranışı bozuklukları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir [82]. Yapılan bir araştırmada, zorbalık ile beden imajından memnuniyetsizlik arasında bir ilişki tespit edilmiştir [84]. Beden imajı ile ilgili memnuniyetsizlikler, ergenlik döneminde genellikle kızlar arasında yaygınlık göstermektedir [86]. Yapılan bir diğer araştırmada, zorba ve kurban olmak ile sağlıkla ilgili yaşam kalitesi (HRQOL) arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Zorbalığa karışan ergenlerde HRQOL'i iyileştirmek için yapılan müdahaleler zorbalıkla baş etmede etkili olabilir [87]. Siber zorbalığa maruz kalmak, düşük yaşam memnuniyeti ile bağlantılıdır. Aynı araştırmada zorbalığa maruz kalan ergenlerin yaşam kalitesinin olumsuz yönde etkilendiği de tespit edilmiştir [75]. Bir araştırmada, okullarda sağlığı geliştirmek için zorbalığı azaltmayı amaçlayan müdahalelerin önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun ergenlerde sedatif ve analjezik türevi ilaçların kullanımını azaltabileceği vurgulanmaktadır [63]. Başka bir çalışmada, zorbalık ile reçeteli ilaçların kötüye kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur [79]. 48 ülkede 12-15 yaş arası ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada, zorbalığa maruz kalmanın, intihar girişimi gibi problemler için önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, ergenler arasında intiharları ve intihar girişimlerini önlemek için zorbalığa yönelik etkili ve kanıta dayalı müdahalelere acil ihtiyaç duyulmaktadır [88]. Zorbalık yapmak, bilişsel ve duygusal empati ile negatif ilişkilidir. Zorba ve kurbanların düşük empati düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Akran zorbalığında, arkadaşlarını olumlu yönde savunan öğrencilerin bilişsel ve duygusal empati düzeyleri yüksek bulunmuştur [89]. Dikkat eksikliği, otizm, hiperaktivite, özgül öğrenme güçlüğü yaşayan ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada bu ergenlerin akranlarına göre daha çok zorbalık deneyimledikleri belirlenmiştir. Bu ergenler daha düşük sosyal adaptasyon durumu algılamaktadır. Ayrıca, özgül öğrenme güçlüğü ve otizm teşhisi konan ergenlerde, zorbalık ve zorbalığa maruz kalanların daha düşük mutluluk algıladıkları belirlenmiştir [62]. Ev

ortamında kardeş zorbalığına maruz kalan çocuklar, okulda akran zorbalığının risk grubundadır. Arkadaşlık ilişkilerinin iyi olmaması, okulu sevmeme, akran ve kardeş zorbalığına maruz kalma psikolojik problemlerden olan içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarına neden olabilmektedir. Ayrıca bu tür sorunları önleyebilmek, zihinsel sağlığı iyileştirmek için çok paydaşlı (okul, aile, öğrenci) çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmaktadır [90]. Duygusal ve davranışsal problemler akran zorbalığının önemli risk faktörleri olarak tanımlanmaktadır [70].

2.3. Zorbalıkta Öğrencilerin Roller

Öğrencilerin zorbalıktaki temel rolleri zorba, kurban ve seyirci olarak sınıflandırılmıştır [91, 92, 93]. Zorbalık yapan öğrenci, zorba rolünü üstlenir. Zorba rolünü üstlenen öğrenciler genellikle fiziksel, sözel ve sosyal zorbalık türlerini aktif kullanabilme yeteneğine sahiptir. Zorbalar, başka bir öğrenciyi zorbalığa katılmaya zorlayan veya teşvik eden diğer akranlarıyla grup kurma, arkadaş olma eğilimindedir. Zorbalar oluşturdukları bu sosyal grupta liderlik yarışına girebilir. Zorbalar genellikle kurbanın zorbalığı gizlediğinden emin olmak ister. Kurbanı suçlayarak onun suçluluk hissetmesini sağlar, böylece onları sorunu gizlemeye teşvik eder. Zorbalar, zorbalık davranışlarını başka bir arkadaş veya olumsuz rol modelleri aracılığıyla öğrenebilir. Zorbalar genellikle psiko-sosyal problemler yaşar. Kendilerini ifade etme sorunları olabilir. Kendilerini zorbalık yaparak ifade etmeye çalışır. Çoğu durumda iç görüleri gelişmemiştir. Zorba öğrenciler, genellikle davranışlarını değiştirmek için desteğe ihtiyaç duyar ve bunun için yardım almaları gerekebilir. Zorbaya ya da zorba grubuna yardım edilmediği takdirde, bu davranış tüm eğitim hayatlarına veya tüm yaşamlarına taşınabilir [92, 94].

Zorbalığa maruz kalan (mağdur/kurban) öğrenci zorbalık davranışının hedefidir. Zorbalığa uğrayan çocuklar, zorbalıkla hem sözlü hem de fiziksel olarak mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Tüm öğrenciler zorbalık için potansiyel bir hedefdir. Bu öğrenciler zorba öğrencilerin sahip olduğu özelliklerin genellikle tersine sahiptirler. Kurban rolünü üstlenen öğrenci genellikle utangaç, itaatkâr ve sosyal olarak daha az deneyimli olma eğilimindedir. “Hayır” veya “dur” deme konusunda atılganlık becerisine sahip olmayabilir. Zorbalığa uğrayan öğrencilerin, zorba akranlarıyla mücadele etmek için, zorbalar gibi yardıma ihtiyaçları vardır. [88, 92, 94].

Bir öğrenci zorbalığı gördüğünde, şahit olduğunda, seyirci rolünü üstlenmektedir [91, 93]. Seyirci, genellikle zorba ile birlikte başka bir öğrenciye zarar verdiğinin farkında değildir. Seyirciler; pasif, pekiştirici, katılımcı ve savunucu olmak üzere alt farklı rollere gruplandırılmıştır [35, 36, 91]. Pasif seyirciler akran zorbalığı davranışı üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkiye sahip değildir. Zorbalığın kendileri için kötü sonuçlanmaması için genellikle ortamdan uzaklaşır, zorbalığı görmezden gelirler. Pasif seyirciler neler olup bittiğini izleyebilir ancak akran zorbalığına her hangi bir müdahale de bulunmazlar. Onlar genellikle pasif kalır, çünkü ne yapacaklarını ve ne söyleyeceklerini bilemeyebilirler. Pasif izleyiciler bir sonraki hedef olmaktan korkabilirler. Genellikle taraf tutmazlar. Akran zorbalığına seyirci olan bu gruba pasif olmanın olumsuz sonuçları hakkında bilgi verilmeli ve zorbalığa nasıl müdahale edebilecekleri öğretilmeli ve desteklenmelidir. Diğer taraftan, seyirci öğrenciler zorbayı kışkırtarak, zorbalığı destekleyebilir. Bu durumda pekiştirici seyirci rolünü üstlenmiş olurlar. Zorbalık yapan öğrenciye bilerek yardım eden öğrenci onun destekçisidir. Bu öğrenciler zorbalığı başlatmazlar veya zorbalık davranışına öncülük etmezler, ancak onlar zorbalık davranışını teşvik eder ve zaman zaman zorbalığa katılabilir [34, 35]. Katılımcı seyirciler, zorbalığın yapılmasına direk yardım eden gruptur. Zorbaların gruplarında yer alırlar. Lider zorbanın destekçisi olarak beraber hareket ederler. Seyirci olan öğrenci zorbalığı durdurmak için bir şeyler yaparsa, adı savunucu olarak adlandırılır. Akran zorbalığının önlenmesinde savunucu olan seyirciler önemli bir etkiye sahiptir. Savunucu seyirciler, zorbalığı önlemek için zorba ve kurbanı yardım etmektedir. Öğrenciler savunucu olma konusunda teşvik edilmelidir [34, 91, 93].

2.4. Akran Zorbalığı Türleri

Zorbalık, kapsamlı bir kavramdır. Zorbalığın sözel, fiziksel, sosyal ve siber zorbalık başta olmak üzere birçok türü vardır. Akran zorbalığına etkili müdahale edebilmek, öğrencilerin iç görülerini geliştirmek için akran zorbalığının türlerini bilmek gereklidir [68]. Bu zorbalık türleri cinsiyete bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Erkekler fiziksel zorbalık davranışlarını daha çok sergilerken, kızlar sözel ve sosyal zorbalık davranışını daha çok sergileme eğilimindedir [82, 94, 95].

Fiziksel zorbalık, birinin bedenine veya mallarına zarar vermek anlamına gelir. En çok sergilenen fiziksel zorbalık davranışları; vurma, itme, herhangi bir nesne atma, tekmeleme, tükürme, arkadaşlarının oyununu bozma, birinin eşyalarını alma, gizleme veya kırmadır [89].

Sözel zorbalık, zorbanın akranına sözel, kırıcı ve incitici sözler söylemesidir. Yaygın gözlemlenen sözel zorbalık davranışları; isim takmak, incitici yorumlar yapmak, bağırarak, alay etmek ve zarar vermekle tehdit etmektir [96].

Sosyal zorbalık, birinin arkadaşlık ilişkilerine veya itibarına zarar vermektir. Birini oyun dışında bırakmak, diğer çocuklara kurban olan öğrenci ile arkadaş olmamasını söylemek, kurban hakkında yanlış bilgiler fısıldamak, söylenti yaymak, halka açık bir ortamda utandırmak yaygın görülen sosyal zorbalıklardandır [89].

Son olarak, siber zorbalık, birine zarar vermek için telefon, bilgisayar, tablet, sosyal medya, sohbet ve web siteleri gibi elektronik iletişim teknolojilerini kullanarak zorbalık yapmaktır. Siber zorbalık sosyal medya kullanımıyla artabilir [97-99]. Siber zorbalık, çevrimiçi ortamda kısa sürede çok fazla ve hızlı bir şekilde yayılabilir [100, 101].

2.5. Akran Zorbalığının Önlenmesi

Zorbalığı önleme programlarının okullarda yaygın olarak uygulanması, zorbalık sonrası ortaya çıkan ruh sağlığı sorunlarının önlenmesi için etkili bir halk sağlığı yaklaşımıdır [78]. Okul temelli geliştirilen zorbalığı önleme programları % 0 ile % 23 etkililik oranına sahiptir [23, 24, 31-33, 37, 52, 102]. Konu ile ilgili yapılan girişimlerin bu etkinlik oranlarının artırabilmesi ve kanıt temelli olabilmesi için daha fazla araştırmalara ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmalarda kullanılabilecek, standartlaştırılmış bir ölçme aracı kullanarak zorbalık ölçümlerinde ortak bir dilin geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır [76, 31-33]. Ayrıca, okullarda zorbalığı azaltabilecek ve önleyebilecek kapsamlı eğitim politikalarına, sektörler arası girişimlerin artırılmasına ihtiyacın olduğu belirtilmektedir [86].

Yapılan bir araştırmada, zorbalığın önlenmesinde etkili olabilecek girişimler belirlenmiştir. Bunlar; erken müdahale ve sosyal destektir. Erken müdahalede, üzüntü öfke gibi duyguların zorbalığın erken belirtileri olabileceği ve bunlara müdahale edilerek zorbalığın gerçekleşmeden önlenilebileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda öfke kontrol eğitimlerinin etkili olabileceği belirlenmiştir. Sosyal destekte, zorbalığın üstesinden gelebilmek için aile desteği başta olmak üzere akran desteğinin önemi vurgulanmıştır. Sosyal desteğin etkili bir şekilde kullanılmasının zorbalıkta psikolojik dayanıklılık geliştirebileceği belirlenmiştir [103].

Akran zorbalığının önlenmesi için en önemli faktörlerden birisi de öğretmenlerdir. Akran zorbalığının önlenmesinde öğretmenlerin ve okul çalışanlarının farkındalıklarının yüksek olması gerekmektedir. Fakat zorbalık okullarda yaygın bir şekilde görülmesine rağmen öğretmenler ve okul çalışanları genellikle zorbalık hakkında yeterli bilgi edinemeyebilirler, çünkü zorba öğrenciler bu davranışı gizleme yeteneğine sahiptirler [31, 37, 39, 67]. Bir araştırmaya göre, öğretmenlerin neredeyse yarısı (% 53,6) okul çocuklarındaki zorbalık hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Öğrencilerin akran zorbalığı konusunda olumlu ve kalıcı davranışlar kazanabilmeleri için öğretmenlerin zorbalık konusundaki yeterliliklerinin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır [104]. Akran zorbalığı hakkında yeterli bilgiye sahip öğretmenler zorbalığın önlenmesinde, zorbalıkla baş etmede, zorbalığın azaltılmasında daha etkin rol oynamaktadır. Bir araştırmada, öğretmenlerin zorbalık hakkında bilgilerinin yetersiz olması iş doyumları ile ilişkili bulunmuştur. İş doyumunu düşük olan öğretmenler genellikle zorbalık davranışını görmezden gelme eğilimindedir. Bu durum pozitif sınıf ortamını olumsuz etkileyebilmektedir. Akran zorbalığının önlenmesi için öğretmenlerin iş doyumunu artırmaya yönelik girişimler de etkili olabilmektedir [105]. Okullarda akran zorbalığına müdahale edebilecek öğretmenden farklı okul sağlığı hemşireleri, sosyal çalışmacılar gibi meslek grupları da vardır [47, 50, 52].

Okul sağlığı hemşireleri, akran zorbalığının tespitinde ve önlenmesinde özellikle rehberlik öğretmenleri ile beraber hareket edebilecek etkili bir meslek grubudur. Okul sağlığı hemşireleri halk sağlığı hemşireliğinin özel bir alanıdır. Okul sağlığı hemşireleri ülkemizde özellikle yatılı okullarda istihdam edildiği için, bu okullarda akran zorbalığı ile ilgili rollerini aktif olarak kullanabilirler. Hemşireler, genellikle öğrencilerin fiziksel olarak akranlarından ve öğretmenlerinden izole olabildikleri yerlerde hizmet verdiklerinden, bu durum onların öğrencilerle kolaylıkla birebir iletişim kurabilmelerini sağlamaktadır. Öğrenciler akran zorbalığı deneyimlerini okulda görevli olan hemşirelerle kolayca paylaşabilirler [48, 49]. Alan yazında hemşirelerin akran zorbalığına yönelik girişimlerinin birçok örneği vardır [47-52]. Okul sağlığı hemşireleri, akran zorbalığının tespitinde, önlenmesinde, akran zorbalığı sonucu oluşan kısa ve uzun vadeli sağlık problemlerinin bakımında girişimsel uygulamalar yapabilir. Hemşireler, girişimlerinde halk sağlığının temel felsefesi olan koruyuculuğu ön planda tutmaları gerekmektedir. Çünkü akran zorbalığını önlemek, akran zorbalığı davranışı arttıktan sonra ortaya çıkabilecek karmaşık sorunlarla baş etmekten daha etkili ve kolaydır [47, 50, 52].

Okullarda zorbalık sorunu ile başa çıkmak için okul sağlığı hemşirelerinin ve öğretmenlerin öğrenci desteğine ihtiyaçları vardır. Akran stratejilerinin, akran zorbalığını önlemede etkili olduğu kanıtlanmıştır. Yapılan bir araştırmada, akran desteği alan öğrencilerin sadece % 5,4'ünün diğer akranlarına karşı zorbalık yaptığı belirlenmiştir. Bu oranın akran desteği almayan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Akran desteği almayan öğrenciler daha fazla zorbalık yapma eğilimindedir. Bu bulgular, mentorluğun, okul çağındaki çocuklar arasında zorbalığı önlemek için yararlı olduğunu desteklemektedir [106]. Bu durum zorbalığı önlemek için geliştirilecek programlar için de bir yol haritası niteliğindedir

Akran zorbalığının önlenmesinde en yaygın kullanılan girişimler genellikle öğrencileri kapsamaktadır. Öğrencilere, empati, atılganlık gibi akran zorbalığını olumlu etkileyebilecek bilgiler verilmesi zorbalığın önlenmesinde etkilidir. Okullarda zorbalığı önlemeye yönelik öğrenciler üzerinde yapılan girişimlerin sadece zorba ve kurbanı değil zorbalık katılan seyirci kalan tüm öğrencilere yapılması girişimlerin etkililiğini artırmada önemli bir etkidir [25, 26, 34, 35, 107].

Akran zorbalığının önlenmesinde, seyirci rolünü üstlenen öğrenciler zorbalığı durdurmaya çalıştıklarında çoğu zaman başarılı olmaktadır. Yapılan bir araştırmada, zorbalığa seyirci olmanın, okullarda zorbalık yapmaktan veya zorbalık kurbanı olmaktan daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bir araştırmada, ergenlerin % 13,3'ünün zorba, % 25,1'inin mağdur ve % 30,5'inin ise zorbalığa tanık olduğu belirlenmiştir. Yine aynı araştırmada akran zorbalığının önlenmesinde yapılacak girişimlere, zorbalıkta seyirci olan öğrencilerin dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır [91]. Akran zorbalığının azaltılmasında ve önlenmesinde bu bulgular dikkate alınmalıdır. Öğrencilere zorbalık gibi olumsuz davranışları durdurmak için yeni teknikler öğretilmelidir. Zorbalığı azaltmak için özellikle seyirci öğrencileri zorbalığa müdahale konusunda desteklemek için geliştirilen STAC stratejileri gibi programlar uygulanabilir [89].

2.5.1. STAC stratejileri

Zorbalık sorununun çözümü ve önlenmesi günümüzde gittikçe zorlaşmaktadır [108]. Uygulama sürecinde artan maliyetler, zaman ve enerji eksiklikleri ve yoğun iş yükleri gibi engeller, zorbalığı önleme programlarının uygulanmasını ve yaygınlaştırılmasını olumsuz

etkilemiştir. Bu engellerle başa çıkmak için daha pratik, kısa, anlaşılabilir ve hatta yeni uygulama yaklaşımlarına ihtiyaç vardır [25-27, 108]. Bu engel ve zorlukların çözümünden yola çıkarak, Midgett ve çalışma arkadaşları (2015) dört temel strateji geliştirmiştir. STAC stratejileri, kısa sürede uygulanabilen, zorbalığı önlemek için geliştirilmiş müdahale programıdır. Zorbalığa tanık olan öğrencileri zorbalığa müdahale etme konusunda desteklemektedir [25].

Okullarda öğrencilerin zorbalığa maruz kalmasını azaltmak, seyirci öğrencilerin savunucu rol üstlenmelerini sağlamak için geliştirilen STAC, dört stratejinin İngilizce ilk harflerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur [39, 44-46]. STAC stratejileri; dikkati dağıtmak (stealing the show), yardım istemek (turning it over), kurbanı yardım etmek (companying others), zorbaya yardım etmek (coaching compassion) şeklinde tanımlanmıştır [25, 39].

“S” stealing the show (dikkati dağıtma): Bu strateji, akran zorbalığına seyirci kalan öğrencilerin zorbalığı sekteye uğratmak, akranların dikkatini hedeften başka yöne çekmek için yaptığı girişimlerdir. Zorbanın dikkatini çekmek için şaka yapma, mizah kullanmak, öğrencileri farklı bir diyalogun içine çekmek, basketbol gibi grup oyunlarına çağırmak kullanılabilir. Stratejide vurgulanan en etkili yöntem, mizah ve şakanın kullanılmasıdır [25]. Mizah ergenler arasında çok etkili, popüler ve öğrencilere sempatik gelen bir davranıştır [109].

“T” turning it over (yardım isteme): Bu strateji, akran zorbalığına seyirci kalan öğrencilerin okulda yardım isteyebilecekleri güvendikleri bir yetişkine olayı haber verme davranışlarıdır. Öğrenciler siber zorbalık başta olmak üzere, fiziksel bir zorbalığa maruz kaldıklarında veya müdahale etmek için kendilerini özgüvensiz hissettiklerinde bir yetişkinden yardım almaları gerekmektedir. Aksi takdirde zarar görebilirler. Özellikle siber zorbalıkta bu stratejinin kullanılması desteklenmektedir. Öğrencilerin telefon, bilgisayar gibi elektronik ortamda siber zorbalık tespit ettiklerinde önceden belirledikleri bu yetişkinlere başvurmaları konusunda teşvik edilmelidir [25].

“A” Accompanying others (kurbanı yardım etme): Kurbanların çoğu akran zorbalığı yaşadıklarının farkında değildirler. Kurbanlar genellikle kendilerini güçsüz hissettikleri için kendilerini suçlamaktadır. Kurbanların çoğu iletişim problemleri yaşadığı için, bu özellikler kurbanları hedef konumuna getirebilmektedir. Bu strateji, seyirci öğrencilerin kurbanı

yardım etmek için yaptıkları girişimlerdir. Seyirci öğrencilerin akran desteği girişimleri sonucunda kurban rolünü üstlenen öğrencinin zorbalık hakkında konuşabilmesi, zorbalığın farkına varabilmesi hedeflenir. Akran desteği yaklaşımına; kurbanı etkinliklere davet etmek, okul çıkışında zaman geçirmek gibi örnekler verilebilir [25].

”C” coaching compassion (zorbaya yardım etme): Akran zorbalığına katılan tüm öğrencilerin desteğe ihtiyacı vardır. Bu strateji, seyirci öğrencilere zorba rolünü üstlenen arkadaşlarına onu durdurmak için yaptıkları girişimlerdir. Seyirci öğrencinin girişimleri sonucunda zorba rolünü üstlenen öğrencinin kendi davranışı hakkında iç gözü sağlaması ve kurban ile empati kurabilmesi hedeflenir. Öğrenciler, zorba ile empati kurmaya teşvik edilir. Ayrıca seyirci öğrenciler zorba ile bu kabul edilemez zorbalık davranışı hakkında iletişime geçer. Öğrenciler, bir öğrenci zorba da olsa doğru bir iletişim tekniği ile yaklaşıldığı zaman etkili sonuçlar oluşturacağını deneyimlemeli ve görmelidir. İletişimdeki amaç seyirci öğrencinin kendisini zorbadan korumasına da yardımcı olur [25].

Yazında, STAC stratejileri ile ilgili çok kısıtlı sayıda ve farklı araştırma desenlerinde çalışmalar vardır. Yapılan araştırmalar, stratejileri geliştiren ekip tarafından yapılmıştır. Stratejilerin uygulandığı yaş grupları da çeşitlilik göstermektedir. İlkokul, ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yaş gruplarına göre verilen eğitim programının içerikleri de değişiklik göstermektedir. Yapılan araştırmalar sadece Amerika’da uygulanmıştır. Eğitimler bir modele göre yapılandırılmamıştır [25, 27, 29-31, 39, 42, 43, 53, 54, 110].

2.6. ABCD Modeli

Eğitim programının en önemli kısmı amaç ve hedeflerdir, çünkü eğitimin etkililiği hedeflerin ölçülebilir, sonuç odaklı, açık bir şekilde yazılmış olması ile yakından ilgilidir. ABCD modeli, hedeflerin ve amaçların tasarlanması için önemli bir yol haritası olarak nitelendirilmektedir. Modelde hedefler birinci ve ikinci seviye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci seviye hedeflerde eğitim oturumlarının hedefleri yer almaktadır. Bunlar her bir eğitim oturumunun içeriğine göre özelleştirilmiştir. İkinci seviye hedeflerde, eğitimin içeriğine uygun olarak hazırlanmış eğitimin genel amacı yer almaktadır. Birinci seviye hedefler ikinci seviye hedeflere ulaşmak için yazılmıştır ve birbirleri ile bağlantılıdır [111-113].

ABCD modelinde amaç ve hedef yazma süreci dört bileşen ile tanımlanmıştır. Bu bileşenler, katılımcı (audience), davranış (behaviour), koşul (condition) ve derece (degree)'dir. Katılımcı, eğitime katılan potansiyel öğrencileri temsil eder, onların özelliklerini tanımlar. Davranış, öğrencilerin hedeflere ulaşmak için gerçekleştirdikleri yeteneklerini veya becerilerini tanımlar. Beceriler ölçülebilir veya gözlemlenebilir olmalıdır. Beceriler öğrenmenin dört alanında bilişsel, psikomotor, duygusal veya sosyal olarak yazılabilir. Koşul, eğitimin yapıldığı çevresel ortamı, eğitim sürecinde kullanılan ekipman, araç ve gereçleri tanımlar. Derece, oluşturulan hedeflere verilen cevapların kabul edilebilirlik standardı olarak oluşturulmuştur. Cevapları zaman, doğruluk, kalite ve oran gibi özellikler bakımından standartlaştırır [111-113].

Modele göre, müdahalenin yapıldığı katılımcıların özelliklerinin ve müdahale sonucu katılımcıların kazandığı gözlemlenebilir becerilerin açıklanması birinci seviye hedeflere ulaşmak için yeterli olabilmektedir. İkinci seviye hedeflere etkili bir şekilde ulaşabilmek için koşul ve derecenin rolü büyüktür [111-113].

ABCD modelinin okullarda geliştirilen programlarda etkili bir araç olduğu kanıtlanmıştır [114]. ABCD modelinin hemşirelik alanında kullanımına örnekler vardır ama modelin kullanımı azdır [111, 115]. Yapılan bir araştırmada bu modelin sadece programların amaçlarını belirlemede değil, aynı zamanda hemşirelik girişimlerinin de amaçlarını planlanmasında etkili olabileceği vurgulanmaktadır [115].

2.7. Mantık (Logic) Modeli

Mantık Modeli, eğitim programını oluşturanların, değerlendirenlerin ve eğitime katılanların tüm süreçte yapması gerekenleri ve yapabileceklerini tanımlayan bir süreç planlama ve değerlendirme modelidir. Başka bir deyişle, Mantık Modeli program planlama, kavramsallaştırma, uygulama ve değerlendirme için bir çerçeve, taslak sağlar. Modelin amacı, temel varsayımları anlamak ve hipotezi test etmek için stratejiler, girişimler oluşturmaktır. Mantık Modeli'nin bir sorunun çözümünde kullanılabilmesi için öncelikle sorunun, engellerin ve varsayımların ayrıntılı bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Sorun tanımlanırken alan yazından veya okul toplumundan alınan geribildirimlerden yararlanılabilir. Engeller girişimin ya da programın var olan ya da potansiyel risklerinin ifade edilmesidir. Amaca ulaşabilmek için sorunun ve sorunun çözümünde karşılaşılabilecek

engellerin net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Varsayımlar modele ismini veren bölümdür, çünkü varsayımlar amaca ulaşabilmek için altta yatan kanıta dayalı somut bilgiler, altta yatan mantıktır [116, 117, 118].

Mantık Modeli dört temel bileşenden oluşmaktadır. Mantık Modeli'nin dört temel bileşeni; kaynaklar, etkinlikler, çıktılar ve sonuçlar'dır. Bileşenlerin adları modelin kullanıldığı durumlara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Mantık Modeli'nin kullanıldığı bazı araştırmalarda, çıktılar ve sonucun tek bileşende ele alındığı kullanımlar vardır. Çıktılar kısa vadeli sonuçlar olarak da değerlendirilebilir.

Kaynaklar uygulama sürecinde kullanılacak girdileri ifade eder. Kaynakların hedefler doğrultusunda kapsamlı bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bu kaynaklar, çevre, insan, zaman, teknoloji, materyal, maddi destek, kurumsal ve toplumsal kaynaklar ve veri olarak tanımlanmıştır. Etkinlikler, elde bulunan kaynaklar ile sürecin hedefler ve kaynaklar doğrultusunda şekillendirilmesidir. Etkinlikler yapılacak uygulamayı tanımlar. Sonuçlar girişim sonucu doğrudan elde edilen ölçülebilir değerlerdir. Sonuçlar, girişimler sonucunda katılımcılarda meydana gelen bilgi, davranış ve tutum değişimleridir. Sonuçlar kısa, orta ve uzun vadeli olarak sınıflandırılabilir. Sonuçların kaynak ve etkinlikle bağlantısının kurulması gerekmektedir. Mantık Modeli bu bileşenlerle tek düze bir modeldir. Ayrıca, alan yazında karmaşık programlar için çoklu bağlantılı Mantık Modeli türleri de vardır [22, 116, 119, 120].

Ergenlerde akran zorbalığına müdahale etmek için geliştirilen bir araştırmada Mantık Modeli'nin, programın geliştirilmesinde başarılı olduğu belirtilmiştir. Mantık Modeli'nin eğitimin yürütülmesi sürecinde de başarı gösterdiği belirlenmiştir [22]. Başka bir araştırmada Mantık Modeli'nin program geliştirmedeki, süreçleri yönetmedeki başarısı desteklenirken, doğrusal bir model olduğundan karmaşık süreçlerde kullanımında sınırlılıkları olduğu vurgulanmaktadır. Mantık Modeli genellikle doğrusaldır, bu nedenle karmaşık sosyal süreçleri basitleştirdiği öne sürülmektedir [118]. Yapılan bir sistematik derleme araştırmasında Mantık Modeli'nin karmaşık problemlerin çözümüne yönelik geliştirilen programların değerlendirilmesinde önemli bir araç olduğu belirtilmiştir [117]. Ayrıca, bu model hemşirelik alanında yapılan araştırmalarda ve akran destek programlarının geliştirilmesi amacıyla da daha kullanılmıştır [119, 120].

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Şekli

Araştırma, 10-11 yaş grubu öğrencilerde STAC stratejilerinin akran zorbalığı öğrenci savunuculuğuna etkisini belirlemek amacıyla ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel olarak tasarlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma İngiltere'nin Galler bölgesinde, Cardiff şehir merkezindeki dört ilköğretim okulunda yürütülmüştür. Okullar birinci okul (N= 140), ikinci okul (N= 170), üçüncü okul (N= 140) ve dördüncü okul (N= 135) olarak numaralandırılmıştır. Okullarda güz dönemi Eylül ile Aralık 2019 tarihleri arasındadır. Her okulda altıncı sınıflar tek şubedir. Ekim ayında bir hafta dönem yarı tatili vardır. Her Kasım ayında Birleşik Krallık'taki okullarda zorbalıkla mücadele haftası kapsamında etkinlikler düzenlenmektedir. Araştırmaya dahil edilen okullarda akran zorbalığı ile ilgili bu araştırmadan başka bir program yürütülmemektedir. Araştırmanın yapıldığı iki okulda sınıflarda, öğretmenlerin yanında birer öğretmen yardımcısı vardır. Araştırma kapsamında verilen eğitimler sınıflarda gerçekleştirilmiştir. Okullarda okul hemşireleri tarafından okul sağlığı hizmeti yürütülmektedir.

Galler'de okul sağlığı hemşireliği halk sağlığı hemşireliğinin özel bir alanıdır. Okul sağlığı hemşireleri 3-18 yaş arası okul çocuğuna hizmet vermektedir. Hemşirelerin kendilerine ait ofisleri vardır. Bu ofisler konum olarak hastanelerde, çocuk merkezlerinde, okullarda, pratisyen hekimliklerin ofislerinde bulunabilmektedir. Bu araştırmanın yapıldığı dört okulda sabit bir hemşire ofisi bulunmamaktadır. Okul hemşireleri bu okulları ziyaret ederek okul sağlığı hizmetlerini yürütmektedir. Okul hemşiresi ayda bir düzenli olarak bu okulları ziyaret ederek okul sağlığı girişimlerini yapmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İngiltere'nin Galler bölgesinde, Cardiff şehir merkezinde yer alan dört ilkokulda öğrenim gören altıncı sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Okulların müdahale ve kontrol grubu olarak belirlenmesinde okul yönetiminin talebi dikkate alınmıştır. Birinci (N=24) ve ikinci (N=17) okul müdahale grubu, üçüncü (N=28) ve dördüncü (N=19) okul kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmada örneklem seçimi yapılmamıştır. Dört okulda da, velilerinden izin alınan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan altıncı sınıf öğrencileri araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya toplam 76 öğrenci (birinci okuldan 24, ikinci okuldan 14, üçüncü okuldan 28 ve dördüncü okuldan 10) katılmıştır. Müdahale grubu 38 öğrenci, kontrol grubu 38 öğrenciden oluşmuştur.

Araştırmaya başlamadan önce gruplarda (müdahale ve kontrol) yer alacak öğrenci sayısını belirlemek amacıyla güç analizi yapılmıştır. Güç analizi için daha önce yapılmış olan benzer çalışmalardan elde edilen zorbalık ölçeği puanları referans olarak kullanılmıştır [39, 42, 43, 53]. Alfa(α) =0,05 güç 1- β (beta) =0,90 standart sapma %10 alınarak yapılan analiz sonucunda her grupta (müdahale ve kontrol) en az 26 öğrencinin olması gerektiği hesaplanmıştır.

Araştırmaya altıncı sınıf öğrencilerinin dahil edilmesinin dört temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi, akran zorbalığı 12 yaşında görülmeye başlar ve yaşla beraber artış göstermektedir. Bu nedenle 12 yaşından önce zorbalığa müdahale etmek çok önemlidir. İkincisi, İngiltere'de altıncı sınıf ilkokulun son yılıdır. Altıncı sınıf öğrencileri okulun en büyük yaş grubudur ve küçük olan öğrencilere daha kolay müdahale edebilir. Altıncı sınıf öğrencileri, zorbalığı önleme konusunda okuldaki diğer öğrencilere iyi birer rol model olabilir. Böylece zorbalıkla ilgili olumlu okul ortamını geliştirmek daha kolay olabilir [6, 35, 39]. Üçüncüsü, STAC stratejilerinin 8-12 yaş grubunda daha etkili olduğuna dair kanıtlar olmasıdır [41, 44-46]. Dördüncüsü, yaş gruplarının gelişimsel özelliklerinin zorbalık davranışını etkilemesidir. Özellikle bu dönemde öğrenciler, aile otoritesini reddetmeleri nedeniyle risk grubundadır. Zamanlarının çoğunu aile yerine okulda arkadaşları ile geçirmek istemektedirler. Öğrenciler sorunlarını, duygularını, korkularını ve endişelerini akran gruplarıyla paylaşmayı tercih ederler. Bir gruba dahil olma ve sosyal statü bu öğrenciler için çok önemlidir [6, 30].

Araştırmaya dahil edilme kriterleri: Altıncı sınıf öğrencisi olma, araştırmaya katılmayı kabul etme ve veli onayının olmasıdır. Araştırmadan dışlama kriterleri: Bedensel ve zihinsel bir engelin bulunması, farklı bir dil konuşma ve yazmadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu (EK-1), Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği (EK-2) ve Arkadaşlık Niteliği Ölçeği (EK-3) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu; cinsiyet, okul başarısı, son iki ay içinde zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma durumunu belirlemeye yönelik dört tane kapalı uçlu sorudan oluşmuştur.

Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği

Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği (AZÖSÖ) Midgett ve arkadaşları (2015) tarafından STAC eğitiminin etkinliğini değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ölçek 11 ifadeden oluşmaktadır. Ölçek yanıtları “tamamen katılmıyorum=1”, “katılmıyorum=2”, “katılıyorum=3”, “tamamen katılıyorum=4” şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 44, en düşük puan 11’dir. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek alt boyutları; öğrencilerin zorbalık bilgisi (1., 4., 7., 10. maddeler) STAC stratejileri bilgisi (2., 5., 8., 11. maddeler) ve zorbalığı durdurmak için araya girme özgüvenidir (3., 6., 9. maddeler). Ölçeğin zorbalık bilgisi ve STAC stratejileri bilgisi alt boyutlarından alınabilecek en yüksek puan 16, en düşük puan 4’dür. Ölçeğin zorbalığı durdurmak için araya girme özgüveni alt boyutundan alınabilecek en yüksek puan 12, en düşük puan 3’dür. Ölçek akran zorbalığında seyirci olabilecek çocukların akran zorbalığına müdahale etme durumlarını belirlemek için kullanılabilir. Ölçeğin toplam puanı arttıkça, zorbalıkta öğrenci savunuculuğu ve STAC eğitiminin etkinliği de artmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,77’dir [25]. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,85 olarak belirlenmiştir.

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği Bukowski ve arkadaşları (1994) tarafından arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Beşli likert tipteki ölçek 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri doğru değil=1”, “nadiren doğru=2”, “bazen doğru=3”, “oldukça doğru=4”, “çok doğru=5” olarak puanlanmaktadır [121]. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 115, en düşük puan 23’dir. Cevapların aritmetik ortalaması ile ölçeğin puan hesaplaması yapılabilmektedir. Toplam puanın artması, akran ilişkilerinin niteliğinin arttığını göstermektedir. Ölçek, çocuğun en iyi arkadaşı ile ilişkisinin niteliğini ölçmektedir. Öğrencilerden ölçeği, en iyi arkadaşları ile ilişkilerini düşünerek cevaplamaları istenmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,86 olarak belirlenmiştir [121]. Bu araştırmada, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,84 olarak bulunmuştur

3.5. Araştırmanın Uygulama Süreci

Araştırma Eylül-Kasım 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Uygulama öncesi hazırlık süreci ve hazır oluşluk

Araştırmanın kendine özgü kimliği olan Araştırma Sembolü Avşar-Yıldız tarafından geliştirilmiştir (EK-4). Araştırma kapsamında hazırlanan tüm program ve materyallerde bu sembol kullanılmıştır.

Dr. Moore, Dr. Hawkins ve Dr. Midgett araştırmanın hazırlık sürecinin resmi olmayan akademik danışmanlığını yapmıştır. Danışmanlardan iki tanesi Birleşik Krallık Cardiff Üniversitesi’nde, bir tanesi Amerika Birleşik Devletleri Boise State Üniversitesi’nde akademisyenlik yapmaktadır.

Eğitim içeriği, danışman Prof. Dr. Ayaz-Alkaya ve doktora tez izlem komitesi üyeleri Prof. Dr. Tezel ve Doç. Dr. Demir tarafından değerlendirilmiştir. Eğitimde kullanılan STAC stratejilerini somutlaştırmak için kullanılan altı senaryonun sorumlusu Dr. Midgett’dir. Bu senaryolar Amerika’da 10-11 yaş çocuklar üzerinde uygulanmıştır. Araştırmacı Avşar eğitim

programına altı senaryo daha eklemiştir. Ayrıca, deneyimli bir ilkokul öğretmeni tarafından eğitimin 10-11 yaş grubu öğrencilere uygunluğu değerlendirilmiştir.

Araştırmanın uygulama sürecini doktora öğrencisi Avşar yürütmüştür. Uygulamadan ve uygulamanın içeriğinden Prof. Dr. Ayaz-Alkaya ve Avşar sorumlu olmuştur. Ayaz-Alkaya ve Avşar (2017) tarafından yapılan bir çalışmada aynı yaş grubuna sekiz oturumdan oluşan atılganlık eğitimi verilmiş ve eğitimin akran zorbalığı üzerine etkisi değerlendirilmiştir [122]. Araştırmacı Avşar Cardiff Üniversitesi'ndeki bir araştırma merkezi olan Kopleks Halk Sağlığı Müdahaleleri Uygulama, Geliştirme ve Değerlendirme Merkezi (DECIPHer)'nde Eğitim Rehberinin temellendiği Mantık Modelinin nasıl uygulandığını da içeren “Developing and Evaluating Complex Public Health Interventions” sertifikasını almıştır (EK-5). Eğitim programı ve araştırma İngilizce dilinde hazırlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmanın Türkçe çevirisi tez kapsamında yapılmıştır. Müdahalenin İngilizce yapılabilmesi için uygulamayı yapan araştırmacı on ay boyunca Cardiff'te yaşamış olup İngilizce konuşma ve yazma becerilerini geliştirmek için Cardiff Üniversitesi'nden “Akademik Writing” dersleri ve danışmanlığı almıştır (EK-6).

Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Programı

STAC stratejilerini uygulamak amacıyla literatür doğrultusunda eğitim programı oluşturulmuştur (Çizelge 3.1). Eğitim programı STAC stratejilerinin ortaya çıkış felsefesine uygun olarak kısa şekilde hazırlanmıştır. Eğitim programı Mantık ve ABCD modellerine temellendirilmiştir. Eğitim programının içeriği, yapılan uygulamalar, materyal örnekleri ve eğiticinin izlediği sürecin ayrıntılı olarak yer aldığı Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu eğitim rehberi oluşturulmuştur (EK-7, EK-8). Eğitim rehberi eğitimin model temelli hazırlanış sürecinin de her bir adımını içermektedir.

ABCD modeli

Eğitimin etkililiği hedeflerin ölçülebilir, açık ve sonuç odaklı bir şekilde yazılmış olması ile yakından ilgilidir. ABCD modeli hedeflerin bu özellikleri taşımasına yardımcı olmaktadır. Modelde hedefler birinci ve ikinci seviye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birinci seviye eğitim oturumlarının hedefleri; ikinci seviye ise eğitimin içeriğine uygun olarak hazırlanmış eğitimin genel amacıdır. ABCD modelinde hedef ve amaç yazma dört birleşenli olarak

gruplandırılmıştır. Bu bileşenler katılımcı, davranış, koşul ve derecedir. Bir hedef cümlesinin anlaşılır olabilmesi için bu dört bileşeni içermesi önerilmektedir, ancak katılımcı ve davranış bileşenleri ile de yazılan amaç ve hedef örnekleri de mevcuttur [111-115].

Bu araştırmada, ABCD modeli amaç ve hedeflerin yazılmasında kullanılmıştır. Aşağıda modeli analiz etmek için eğitim rehberinden örnekler verilmiştir. Birinci seviye olarak yazılmış bu örnekler modelin dört bileşenini içermektedir.

Örnek hedef: Öğrenciler, ilk oturumun sonuna kadar en az iki STAC stratejisini, belirli bir örnek vererek tekrarlayabilir.

Örnek hedef: Öğrenciler, bu oturumun sonuna kadar zorbalığı önlemeye yardımcı olacak dört STAC stratejisini birer cümle ile sıralayabilir.

Mantık Modeli

Mantık modeli, eğitim programlarının değerlendirilmesi ve süreçlerin planlanması için yaygın olarak kullanılmaktadır. Eğitim programının geliştirilmesi, uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi süreci; kaynaklar, etkinlikler ve sonuç olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Modelin temelinde sorun, engeller ve varsayımlar yer almaktadır [116,117,120,141]. Eğitim programını oluşturmak için bu modelin seçilme nedeni bir müdahale rehberi belirlemek ve oluşturmak için kanıt tabanı oluşturmaktır. Ayrıca, Mantık modeli, tüm sürecin grafik bir özeti yoluyla program planlama, uygulama ve değerlendirme için bir çerçeve sağlamaktadır [117].

Bu araştırmada, Mantık modeli araştırma sürecini (seviye 1) ve eğitim programını (seviye 2) planlamak ve değerlendirmek için iki bağlantılı olarak ele alınmıştır. Aşağıda modeli analiz etmek için eğitim rehberinden örnek kesitler verilmiştir.

Sorun örneği: Alan yazında, akran zorbalığının önlenmesinde öğrenci desteğinin sorunun çözümünde etkili olduğu belirtilmektedir. Uygulamalarda öğrencilerin akran zorbalığına müdahalelerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin zorbalığa müdahale etmelerini desteklemek için yapılan eğitim programları denetlenebilir ve ölçülebilir değildir. Bunun sağlanabilmesi model temelli eğitim programlarının geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Engel örneği: Zaman engelinden dolayı öğrenciler üzerinde gözlem yapılamamış ve uzun vadeli sonuçlar değerlendirilememiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden okulların sayısının az olması nedeniyle, randomizasyon yapılamamıştır.

Mantık ve varsayımlara örnekler: Alan yazında, öğrencilerin akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu becerilerinin arttırmaya yönelik STAC stratejilerinin kullanıldığı girişimler başarılı olmuştur. Benzer bir eğitim programıyla bu araştırmada da etkili sonuçlar elde edilebilir. Eğitim programı uygulanırsa öğrenciler akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu becerilerini geliştirmek için gönüllü olarak bu programa katılabilir ve düzenli olarak katılım sağlayabilir. Alan yazına göre eğitim programları amacımıza hizmet edebilir, gönüllü katılım sağlanabilir.

Kaynaklara örnek: Modelde birçok kaynak türü vardır. İnsan kaynakları bu türlerden birisidir. Eğitimin insan kaynakları, eğitimi veren doktora öğrencisi, eğitim sırasında sınıf ortamını denetleyen öğretmen, araştırmanın yapılmasına destek veren okul yönetimi, eğitimin içeriğini denetleyen danışman ve akademik ekip, araştırmayı etik açıdan ele alan etik komisyon üyeleri, çocuklarının araştırmaya katılmasına izin veren veliler ve eğitime katılmaya gönüllü öğrencilerdir.

Etkinliklere örnek: Eğitim programı kapsamında müdahale okulu olarak belirlenen iki okuldaki toplam 38 öğrenciye üç oturumdan oluşan eğitim programı uygulanmıştır. Ayrıca son-test sonrasında 19 kişilik bir kontrol grubuna eğitim programının ilk oturumu uygulanmıştır.

STAC stratejilerini somutlaştırmak için geliştirilmiş eğitim materyali kaynağı olan senaryolar; teknolojik kaynaklardan olan projeksiyon ve bilgisayar; insan kaynaklarından olan eğitici ve öğrenciler kullanılarak grup etkinlikleri yapılmıştır. Grup etkinliklerinde, eğitici üç veya dört kişiden oluşan her gruba senaryolar vermiştir. Eğitici her bir öğrencilerden senaryolara göre dört STAC stratejisini canlandırmalarını istemiştir.

Kısa vadeli sonuç örneği: Müdahale grubunda, AZÖSÖ son test ortalama puanlarının ve zorbalığı durdurmak için araya girme özgüveni, zorbalık bilgisi ve STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu ortalama puanlarında ön test ortalama puanına göre yükseldiği bulunmuştur.

Çizelge 3.1. Eğitim programı

Oturum süre tarih	Süre	Mantık modeli	ABCD modeli	Eğitim konusu	Eğitim yöntem ve teknikleri
Hazırlık Ön-test 21.10.19-25.10.19		Kaynaklar Etkinlikler Sonuçlar	Program amaç ve hedeflerinin yazımı		
Birinci Oturum 60 dakika 04.11.19-08.11.19	Grup eğitimi 15 dakika	Etkinlikler Sonuçlar	Amaç ve hedef yazımı	Akran zorbalığının tanımı Akran zorbalığının etkileri	Anlatım Soru-cevap
	Grup toplantısı 30 dakika	Etkinlikler Sonuçlar	Amaç ve hedef yazımı	Akran zorbalığının türleri Akran zorbalığında öğrencilerin roller	Grup çalışması
	Grup eğitimi 15 dakika	Etkinlikler Sonuçlar	Amaç ve hedef yazımı	Akran zorbalığının önlenmesi STAC stratejileri	Anlatım Soru-cevap
İkinci Oturum 30 dakika 11.11.19-15.11.19	Grup toplantısı	Etkinlikler Sonuçlar	Amaç ve hedef yazımı	STAC stratejileri	Senaryolar ile grup çalışması
Üçüncü Oturum 30 dakika 18.11.19-22.11.19	Grup toplantısı	Etkinlikler Sonuçlar	Amaç ve hedef yazımı	STAC stratejileri	Senaryolar ile grup çalışması
Son-test 20.11.19-29.11.19		Sonuçlar			

Uygulama süreci

Müdahale öncesinde ve sonrasında müdahale ve kontrol grubundaki altıncı sınıf öğrencilerine Kişisel Bilgi Formu, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ve Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuk Ölçeği uygulanmıştır. STAC stratejilerini etkili bir şekilde uygulamak için, öğrencilerin liderlik, olgunluk, sorumluluk sahibi olma gibi becerilere sahip olmaları, akranlarıyla olumlu ilişkiler kurmaları beklenmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin arkadaşlık niteliği müdahale öncesi ve sonrasında değerlendirilmiştir.

Müdahale grubu

Müdahale grubuna Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Programı uygulanmıştır. Eğitim programı ilki 60 dakika, diğerleri 30 ar dakika olan üç oturumdan oluşmuştur. Eğitimler haftada bir kez yapılmıştır. Grup etkinlikleri her grupta üç veya dört öğrenci olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Grup eğitimleri okul yönetimlerinin tarafından uygun görülen yer ve saatlerde öğrencilerin eğitim programını engellemeyecek şekilde yürütülmüştür. Her iki

müdahale okuluna verilen eğitimin benzerliğinin sağlanması için grup eğitimleri iki okulda da aynı şekilde, aynı eğitici tarafından ve aynı günlerde yapılmıştır.

Grup eğitimi (60 dakika)

İlk oturumda zorbalığın tanımı, zorbalığın etkileri, zorbalığın türleri, öğrencilerin zorbalıktaki rolleri ve STAC stratejilerinin tanımı yer almaktadır. Bu eğitim teorik bilgi ağırlıklı olmasının yanı sıra öğrencilerin dikkatini çekebilecek birçok etkinliği de içermektedir. Bu etkinliklere ısınma egzersizleri, görsel-işitsel sunumlar, grup içi etkinlikler örnek olarak verilebilir. Eğitimlerde kullanılan öğrencilerin yaş grubuna (10-11 yaş) uygun etkileşimli bu faaliyetler, eğitimin eğlenceli bir etkinlik olarak gerçekleşmesini sağlamıştır.

Örnek etkinlik: Eğitici öğrencilere akran zorbalığı ile ilgili akılda kalabilecek anlamlı cümleleri öğretmek için “Balon Patlatma Oyunu” oynatır. Eğitici her gruptaki öğrenci sayısı kadar (3 veya 4) şişirilmiş balonu öğrencilere dağıtır. Eğitici gruplara özel hazırladığı her balonun içine minik kağıtlarda akran zorbalığı ile ilgili anlamlı cümlenin farklı bir kelimesini yerleştirmiştir. Eğitici öğrencilerden balonları patlatmalarını ister. Öğrenciler her balondan çıkan küçük kağıtlarda yazan kelimeleri bir araya getirip anlamlı bir cümle kurmaya çalışır. Anlamlı cümleyi bulan grup el kaldırır ve cümleyi yüksek sesle sınıfta okur. Tüm sınıf alkışlar. Cümleyi bulan grup daha sonra eğiticinin verdiği büyük renkli kağıda kağıtları yapıştırır. Eğitici etkinlik tamamlandıktan sonra renkli kağıdı sınıfta herkesin görebileceği bir yere asar. Bu kağıt son-testler yapılana kadar sınıfta asılı tutulur. Her eğitimin başında sınıfça hep beraber okunur (EK-8).

Örnek etkinlik: Eğitici öğrencilere “Rolü tahmin etme!” etkinliğini yaptırır. Etkinliğin amacı, öğrencilerin zorbalıkta öğrenci rollerini öğrenmelerini sağlamaktır. Eğitici projeksiyona akran zorbalığında öğrenci rollerini temsil eden fotoğraflar yansıtır. Eğitici her gruba kağıtlar dağıtarak görselde yer alan her öğrencinin zorbalık içindeki rolünü tahmin etmelerini ister. Eğitici öğrencilerin boşluklara “zorbalığı yapan öğrenci, zorbalığa uğrayan öğrenci, savunucu gibi kelimeler yazmalarını ister. Eğitici öğrencilerden direk zorba veya kurban gibi kelimeleri kullanmamalarını ister. Böyle yaparak eğitici öğrencilere bu rollerin kişisel özellikler değil, öğrenilmiş davranışlar olduğunu öğretmeyi amaçlar. (EK-8).

Eğitimin bu oturumunda STAC stratejileri ilk defa öğrencilere tanıtılmıştır. STAC stratejileri, zorbalığa kısa bir müdahale programıdır ve zorbalığa tanık olan öğrencileri zorbalığa müdahale etme konusunda desteklemektedir. STAC stratejileri; dikkati dağıtma (stealing the show), yardım isteme (turning it over), kurbanı yardım etme (companying others), zorbaya yardım etme (coaching compassion) olarak tanımlanmıştır [25, 39]. Eğitici, öğrencilerin STAC stratejilerini nasıl uygulayabileceklerini görevlerini göstererek öğretir.

Örnek etkinlik: Eğitici öğrencilere “Kazanan kim!” etkinliğini sınıfta iki hafta boyunca yapmaları için ödev verir. Bu etkinliğin amacı, öğrencileri zorbalığı durdurmak için STAC stratejilerini uygulamaya teşvik etmektir. Bu etkinlik iki hafta boyunca devam edecek bir yarıştıdır. Eğitici sınıfta uygun bir duvara her öğrencinin araştırma numarasının olduğu bir liste asar. Listede her öğrenci numarasının karşısında kutucuklar vardır. Ayrıca eğitici aynı duvara yapışkan surat şeklinde etiketler asar. Eğitici öğrencilerden iki hafta boyunca okulda veya evde STAC stratejilerini kullandıklarında kendi numaralarının karşısına etiketlerden yapıştırmalarını ister. En çok etiketi olan öğrenci yarış kazanır (EK-8).

Grup toplantısı (30 dakika)

Grup toplantıları iki ayrı oturum olarak gerçekleştirilmiştir. Eğitici iki toplantıda da STAC stratejilerini tekrarlamıştır. Eğitimde kullanılan senaryolar çocukların özelliklerine ve kültürüne uygun olarak seçilmiştir. Senaryolar, okullarda yaygın olan zorbalık türlerini temel alır. Ayrıca, öğrencilerin ekip çalışmasına adapte olmalarını destekler. [28, 43]. Öğrenciler senaryolar için küçük gruplara ayrılır. Eğitici, öğrencilerin STAC stratejilerini uygulayabilecekleri, zorbalıkla ilgili varsayımsal senaryoların ilkinde, öğrencilere görevlerini göstererek öğretir. Bunu takiben eğitici öğrencilerin senaryolarla STAC stratejilerini uygulamalarını destekler. Eğitici daha önce öğrettiği STAC stratejilerini, öğrencilerin senaryolarla uygulamalarını destekler.

Örnek etkinlik: Eğitici öğrencilerin senaryoları anlayabilmeleri için “Dört dözlü canavar” etkinliğini yaptırır. Etkinliğin amacı, öğrencilerin senaryolara göre STAC stratejilerini yazarak somutlaştırmalarına yardımcı olmaktır. Eğitici örnek senaryoları sırayla projeksiyona yansıtır. Eğitici her gruba boş kağıt dağıtarak öğrencilerden kağıdı kalemle dörde bölmelerini ister. Kağıdın her bölmesi bir STAC stratejisini temsil etmektedir. Eğitici öğrencilerden örnek senaryoya göre dört stratejide neler yapabileceklerini grup içinde

tartışarak yazmalarını ister. Etkinlik sonunda isteyen grup yazdıklarını sınıfta sesli okur (EK-8).

Örnek etkinlik: Eğitici öğrencilere ‘Deneyimleri paylaşma’ etkinliğini yaptırır. Etkinliğin amacı öğrencilerin zorba ve kurbanı karşı empati yapmalarını sağlamaktır. Eğitici öğrencilere renkli küçük kâğıtlar dağıtılır. Eğitici, öğrencilerden daha önce seyirci kaldıkları zorbalık olaylarını kısaca yazmalarını ister. Eğitici isim yazılmayan kâğıtları toplar, karıştırır ve uygun olanları yüksek sesle okur. Eğitici öğrencilere, “Siz olsaydınız nasıl davranırdınız? Nasıl müdahale etmeliyiz?” gibi sorular sorar. Eğitici öğrencilerin konu hakkında konuşmalarını destekler (EK-8).

Örnek senaryo: Eğitici her gruba bir tane olacak şekilde balondan yaptığı maket oyuncakları dağıtır. Oyuncakların üzerinde gülen ve üzgün olmak üzere iki yüz ifadesi vardır. Eğitici öğrencilere “Bu oyuncak sizin senaryolardaki zorbalığa maruz kalan grup arkadaşınız. Sizden arkadaşınızı korumak için STAC stratejilerini kullanmanızı istiyorum. STAC stratejilerini kullanıp ona yardım ettiğinizde mutlu olur. Ona yardım etmediğinizde mutsuz olur.” der. Eğitici her gruba farklı bir senaryo dağıtır. Eğitici öncelikle gruplardan senaryoyu okumalarını ve anlamalarını ister. Daha sonra eğitici grup içinde her öğrencinin bir STAC stratejisini seçmesini ve uygulamalarını ister. Eğitici gruplar arasında dolaşarak etkinliği denetler. Öğrenciler oyuncak grup arkadaşlarını mutlu etmek için stratejileri kullanmak için yarışır.

Eğitici senaryoyu sınıfta okur. “Tenefüste, bir arkadaşınız kendi sosyal medya hesabına bakarken, başka bir arkadaşınızı sevmediğini, onu rahatsız etmek istediğini söylediğini duydunuz. Ayrıca, rahatsız etmek için de sınıfın facebook grubunu kullanacağını duydunuz. Akşam eve gidince sınıfın facebook grubundan isimsiz daha önce duyduğunuz arkadaşınızı incitici gönderi paylaşıldığını gördünüz. Bazı arkadaşlarınızın da gönderiye alay edici yorumlar yaptığını gördünüz.” Eğitici öğrencilere: “Bu olaya seyirci kalan siz olsaydınız hangi STAC stratejisini kullanmak isterdiniz? diye sorar. Eğitici stratejileri uygulamaya gönüllü olan öğrencilere aşağıdakileri söyler.

“Stealing the show (dikkati dağıtma): Bu stratejinin amacı, zorbalığı sekteye uğratmaktır. Sizden istediğim mizah veya şakayı kullanarak arkadaşlarınızın dikkatini zorba ve kurbandan başka yöne çekmeye çekmenizdir. Ama, örnekteki siber zorbalıkta bu stratejinin kullanılması

uygun değildir. Çünkü mizahla kurban olan arkadaşınıza daha da zarar verme ihtimaliniz var. Diğer stratejileri tercih etmelisiniz.”

“Turning it over (yardım isteme): Bu stratejinin amacı, olayı bir yetiştirme veya öğretmenimize söylemenizdir. Örnekte yapmanız gereken olayın ekran görüntüsünü alarak veya çıktısını alarak, mümkün olan en kısa sürede ve okuldaki bir öğretmenimize göstermenizdir.”

“Accompanying others (kurbana yardım etme): Bu stratejinin amacı, kurban ile durum hakkında konuşarak, ona destek sağlamanızdır. Örnekte, kurban rolündeki arkadaşınıza özelden bir mesaj gönderebilir, onun yanında olduğunuzu hissettirebilirsiniz. Bu olayın hoş olmadığını, cevap vermemesi gerektiğini söyleyebilirsiniz.”

“Coaching compassion (zorbaya yardım etme): Bu stratejinin amacı, zorba ile iletişime geçilerek onun durumla nazikçe yüzleşmesini sağlamaktır. Bu stratejiyi, kendinizi güvende hissettiğiniz zamanlarda uygulamalısınız. Zorbadan zarar görme ihtimaliniz varsa diğer stratejileri tercih etmelisiniz. Örnekte, gönderiyi paylaşan arkadaşınızı bildiğiniz için ona hemen özelden mesaj atarak bu gönderileri silmesini söyleyebilirsiniz. Ona bu davranışın çok kırıncı olduğunu hatırlatmalısınız” [25, 27, 29-31, 39, 42, 43, 53, 54, 110].

Kontrol grubu

Kontrol grubuna uygulama sırasında herhangi bir müdahale yapılmamıştır. Eğitimler bittikten ve son test uygulandıktan sonra kontrol okullarından birine akran zorbalığı ile ilgili genel bilgileri içeren broşür dağıtılmıştır (EK-9). Diğer kontrol grubu okuluna, okulun kendi isteği üzerine müdahale grubuna verilen eğitimin ilk oturumu (60 dakika) uygulanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri bilgisayarda SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı değişkenlerin sunulmasında sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Veri dağılımının normalliğini değerlendirmek için Çarpıklık ve Basıklık değerleri kullanılmıştır. Tüm ölçeklerin ön ve son testlerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir [123]. Çarpıklık ve basıklık sonuçlarına göre, test öncesi

ve sonrası ölçek ortalama değeri normal olarak dağılmıştır [124]. Kategorik değişkenler ki-kare testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda bağımsız gruplarda t testi, grup içi karşılaştırmalarda bağımlı gruplarda t testi kullanılmıştır. Etki büyüklüğü ve gruplar arası karşılaştırmanın grafikleri tekrarlanan ölçümlerde ANOVA testi kullanılarak yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkeni STAC stratejileri, bağımlı değişkenleri öğrencilerin akran zorbalığı öğrenci savunuculukları, öğrencilerin zorbalık bilgisi, öğrencilerin STAC stratejileri bilgisi ve öğrencilerin zorbalığı durdurmak için araya girme özgüveni olarak belirlenmiştir.

3.7. Araştırmanın Etik Süreci

Çalışmanın etik uygunluğunu değerlendirmek için Gazi Üniversitesi Etik Komisyonuna başvurulmuş, 11.09.2019 tarihli 09 sayılı toplantısında, araştırma etik açıdan uygun bulunmuştur (EK-10, EK-11). Etik komisyon formları araştırmacı tarafından İngiltere'ye çevrilmiştir. İngiltere'deki akademik danışmanlar tarafından araştırmanın Cardiff Üniversitesi'nin etik kurallarına göre uygunluğu tekrar değerlendirilmiş ve düzenlemeler önerilmiştir.

Araştırmada kullanılan STAC stratejilerinin uygulanabilmesi için kullanım lisansının alınması gerekmektedir. Stratejileri geliştiren araştırmacıdan STAC Stratejileri Uygulama Lisansı alınmıştır. Uygulama lisansı AZÖSÖ kullanım iznini de kapsamaktadır (EK-12). Ayrıca, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin de kullanım izni alınmıştır (EK-13). İngiltere'de çocuklar üzerinde araştırma yapabilmek veya girişimde bulunabilmek için müdahaleyi yapan araştırmacının Adli Sicil Kaydı'nın okula beyan edilmesi gerekmektedir (EK-14). Bu belge uygulamayı yapan araştırmacı tarafından temin edilmiştir.

Uygulamaların yapıldığı okulların yönetimlerinden izinler yazılı olarak e-posta yoluyla Okullar için Araştırma Bilgi Formu ile alınmıştır (EK-15; EK-16). Okul yönetimi ile birlikte programın uygulanma zamanı ve yeri belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak altıncı sınıfların velilerinden yazılı izin, Veliler için Araştırma Bilgi Formu ile alınmıştır (EK-17). Bilgi formu ve veri toplama araçlarının örnekleri velilerden yazılı izin almak için, öğrenciler aracılığıyla velilere kapalı zarf içinde gönderilmiştir (EK-17). Formları öğretmenler tarafından iki hafta

boyunca toplanmış ve araştırmacıya teslim edilmiştir Velilerinden yazılı izin alınan öğrencilerden yazılı izin Müdahale ve Kontrol grubu için ayrı ayrı hazırlanmış Araştırma Bilgi Formu ile alınmıştır (EK-18; EK-19).

Araştırmada gizlilik

Cardiff Üniversitesi'nin etik kurallarına göre katılımcıların isimlerinin kullanıldığı veri toplama araçları ve materyallerin yurt dışına çıkarılmasına izin verilmemektedir. Veri toplama araçları başta olmak üzere onam formlarında ve tüm materyallerde isim ve soyisim kullanılmamıştır. Araştırmacı, her öğrenci ve velisi için araştırma numarası belirlemiştir. Araştırmacının her okul için belirlediği numaralar birinci okulda 221-239 arası, ikinci okulda 400-428 arası, üçüncü okulda 200-217 arası, dördüncü okulda 300-324 arası olarak belirlenmiştir (EK-3). Araştırmaya katılan öğrencilerin ve velilerin isim listeleri ve numaralar öğretmenlerde bulunmaktadır.

Veri saklama

Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacılar dışında üçüncü kişilerle paylaşılmamıştır. Araştırmadan elde edilen veriler yalnızca araştırma amaçlı kullanılmıştır ve kişisel bilgiler gizli tutulmuştur. Veriler giriş şifresi ile korunan bilgisayarlar ve dosyalarda saklanmaktadır. Araştırmacı tüm araştırma sürecinde Öğretim Görevlisi Yetiştirme Programı kapsamında tahsis edilen bilgisayarı ve tableti kullanmıştır. Ayrıca bu bilgisayarda, Gazi Üniversitesi açık erişimi tarafından sağlanan, lisanslı virus koruma programı kullanılmaktadır.

Ülkeler arası formların ve bilgisayarın taşınması kilitlenebilir sırt çantası yardımı ile yapılmıştır. Araştırmacı seyahat boyunca çantayı uçağın bagajına vermeyip yanında taşımıştır. Veri toplama araçları ve eğitim materyalleri araştırma bitiminden sonra 15 yıl boyunca yalnızca araştırma ekibinin erişilebileceği güvenli yerlerde saklanacaktır.

Gönüllülük

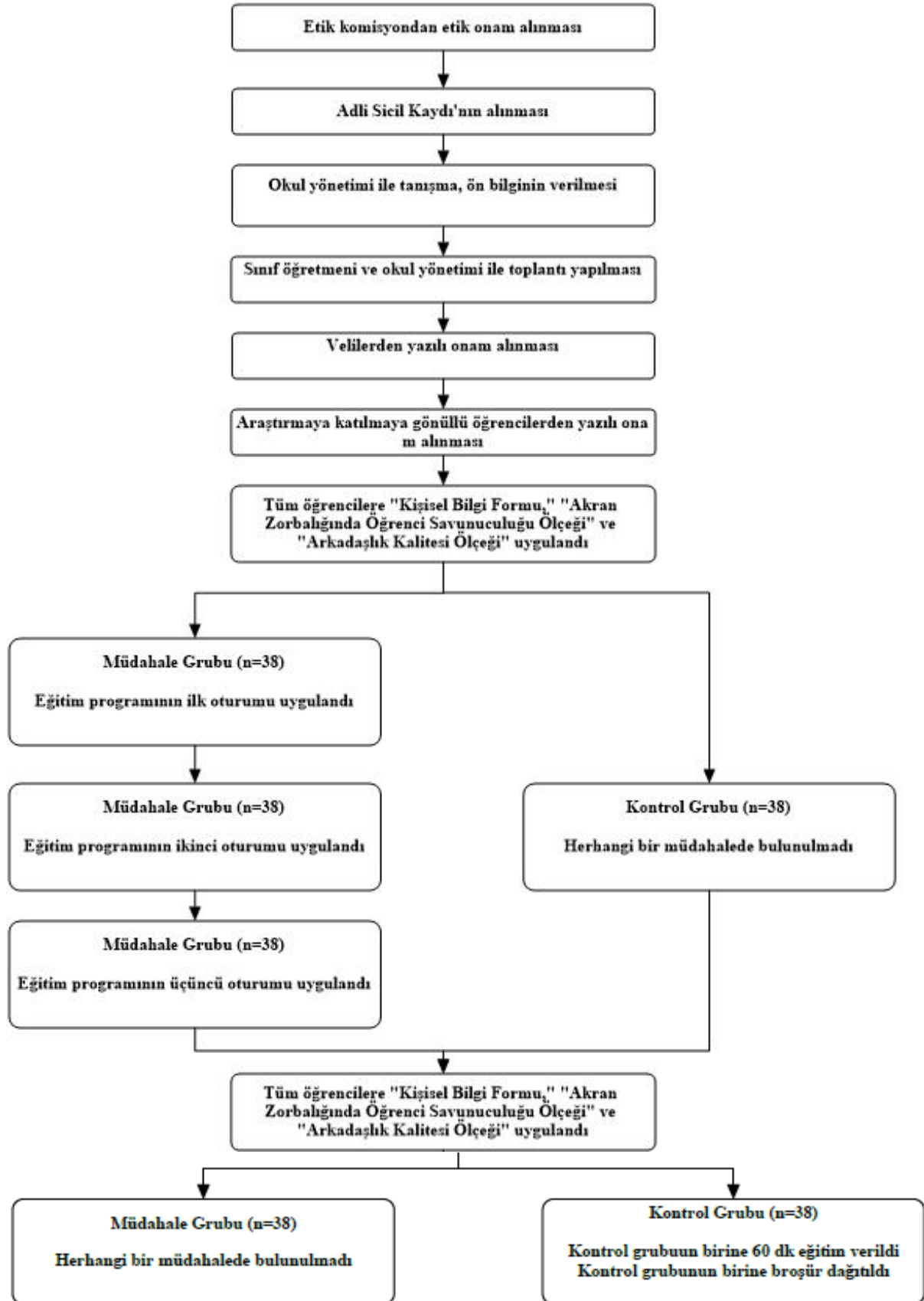
Araştırmaya katılım gönüllük esasına dayalıdır ve katılımcılara istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri bilgisi verilmiştir. Velilere, okul yönetimine ve öğrencilere araştırmacı tarafından, araştırmaya katılıp katılmama konusunda bilinçli bir karar vermek

için yeterli zaman verilmiştir. Katılımcılara araştırmaya katılmaları için ödeme yapılmamış ve alınmamıştır.

Zarar potansiyeli/riski

Zorbalık öğrenciler için oldukça hassas bir konudur. Bu yüzden herhangi bir zarar potansiyeli ve yaşanabilecek gerçekçi risklerin değerlendirilmesi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Çocukların eski yaşadıkları zorbalık deneyimlerini araştırmacı ile paylaşma riski vardır. Bu nedenle süreç boyunca araştırmacı öğrencileri zorbalık ve şiddet konusundaki deneyimlerini öğretmenleri ile paylaşımları konusunda desteklemiştir. Bu davranış, araştırmacının öğrencilere öğrettiği stratejilerde de temel beceriler arasındadır.

Ayrıca, üç oturum boyunca hiçbir öğrenci senaryolarda akran zorbalığına maruz kalan mağdur rolünü üstlenmemiştir. Araştırmacı bu rol için balon kullanılmıştır. Bir öğrenci eğitim sürecinde üzücü bir durumla karşılaştığında, araştırmacı bu sorunu çözmek için öğretmen ve öğrencilerle konu ile ilgili olarak beyin fırtınası tekniğini kullanılmıştır. Bu teknikle öğrencilerin, araştırmacı ve öğretmenin sorunu beraber çözmeleri desteklenmiştir. Bu şekilde, öğrencilerin olumsuz duygularını tanıyıp çözümü için girişimde bulunmaları sağlanmıştır.

Şekil 3.1. Araştırmanın uygulama şeması

4. BULGULAR

Araştırma, 10-11 yaş grubu öğrencilerde STAC stratejilerinin akran zorbalığı öğrenci savunuculuğuna etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilen başlıklar altında sunulmaktadır.

4.1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Zorbalığa İlişkin Bulgular

4.2. Öğrencilerin Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ ve Alt Boyutları Ortalama Puanlarına İlişkin Bulgular

4.1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Zorbalığa İlişkin Bulgular

Çizelge 4.1. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve zorbalığa ilişkin bulgular

Sosyo-demografik özellikler	Müdahale grubu (n= 38)		Kontrol grubu (n= 38)		İstatistiksel Analiz
	N	%	N	%	
Cinsiyet					
Kız	21	55,3	18	47,4	$X^2=0,474$ $p=0,491$
Erkek	17	44,7	20	52,6	
Algılanan okul başarısı					
Mükemmel	16	42,1	12	31,6	$X^2=0,906$ $p=0,636$
İyi	17	44,7	20	52,6	
Orta	5	13,2	6	15,8	
Zorbalık yapma					
Hayır	32	84,2	29	76,3	$X^2=0,748$ $p=0,387$
Evet	6	15,8	9	23,7	
Zorbalığa uğrama					
Hayır	28	73,7	24	63,2	$X^2=0,974$ $p=0,324$
Evet	10	26,3	14	36,8	

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve zorbalık deneyimine ilişkin bulgular ilgili Çizelge 4.1'de sunulmuştur. Müdahale grubundaki öğrencilerin % 44,7'sinin erkek olduğu, % 44,7'sinin okul başarısını iyi olarak tanımladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin % 15,8'i son iki ay içerisinde zorbalık yaptığını, % 26,3'ü zorbalığın kurbanı olduklarını belirtmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerin % 52,6'sının erkek olduğu, % 52,6'sının okul başarısını iyi olarak tanımladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin % 23,7'si son iki ay içerisinde zorbalık yaptığını, % 36,8'i zorbalığın kurbanı olduğunu belirtmiştir. Müdahale ve kontrol grubu arasında sosyo-demografik özellikler ve zorbalık deneyimi açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelgede gösterilmemekle birlikte, müdahale ve kontrol grubu öğrencilerinde son iki ay içerisinde zorbalığa maruz kalma prevalansı % 19,7; zorbalık yapma prevalansı % 31,6 olarak belirlenmiştir (n = 76).

4.2. Öğrencilerin Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ ve Alt Boyutları Ortalama Puanlarına İlişkin Bulgular

Çizelge 4.2. Öğrencilerin, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ ve alt boyutları ortalama puanları

Ölçekler ve alt-ölçekler	Müdahale Grubu (n=38) $\bar{x} \pm SS$	Kontrol Grubu (n=38) $\bar{x} \pm SS$	(t) p**
Arkadaş Niteliği Ölçeği			
Ön test	87,28±11,46	82,44±16,90	(-1,461) 0,149
Son test	89,92±10,80	84,57±17,11	(-1,627) 0,109
(t) p*	(-1,683) 0,101	(-1,555) 0,128	
AZÖSÖ ve alt boyutları			
AZÖSÖ			
Ön test	34,39±6,36	33,94±6,18	(-0,311) 0,757
Son test	37,86±5,22	34,57±5,74	(-2,610) 0,011
(t) p*	(-3,799) 0,001	(-1,217) 0,231	
Zorbalık Bilgisi alt boyutu			
Ön test	12,71±3,08	12,44±3,07	(-0,373) 0,710
Son test	13,89±2,78	12,55±3,11	(-1,978) 0,052
(t) p**	(-2,917) 0,006	(-0,437) 0,665	
STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu			
Ön test	12,00±2,53	11,89±2,39	(-0,186) 0,853
Son test	13,31±2,29	12,55±2,35	(-1,432) 0,156
(t) p*	(-3,224) 0,003	(-3,325) 0,002	
Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu			
Ön test	9,68±1,86	9,60±2,18	(-0,169) 0,866
Son test	10,65±1,16	9,47±2,34	(-2,786) 0,007
(t) p**	(-3,497) 0,001	(0,537) 0,594	

*Bağımlı gruplarda t-testi **Bağımsız gruplarda t-testi

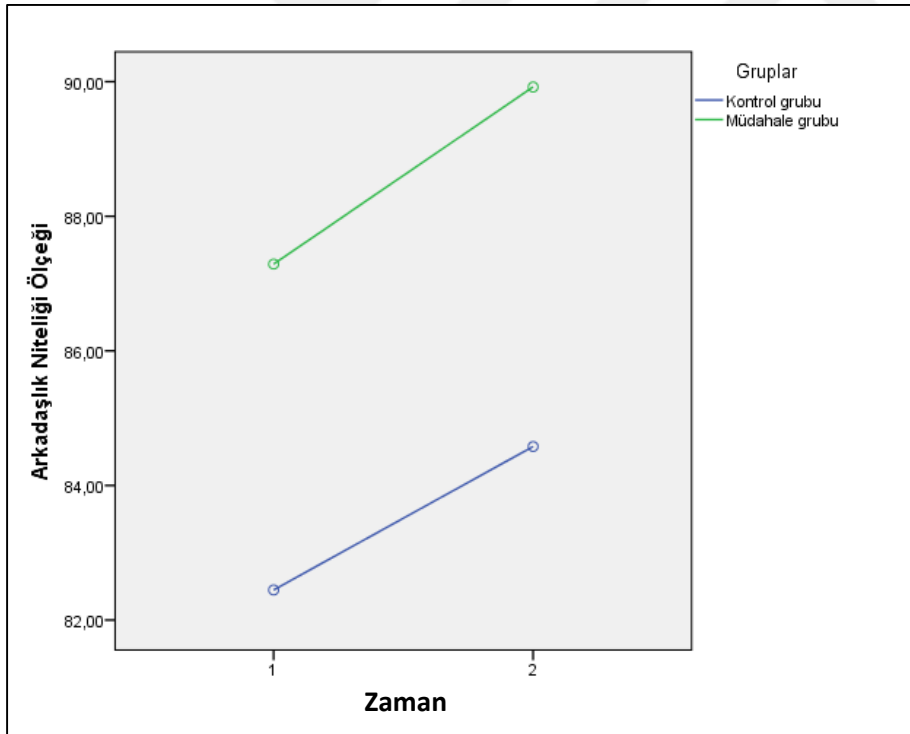
Çizelge 4.2’de Öğrencilerin, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ ve alt boyutları ortalama puanları verilmiştir. Müdahale ve kontrol grubu arasında Arkadaş Niteliği Ölçeği ön test ve son test ortalama puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$).

AZÖSÖ ve alt boyutları ön test ortalama puanları karşılaştırıldığında, müdahale ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Müdahale grubuna eğitim sonrası Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu ve AZÖSÖ son test ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı olarak

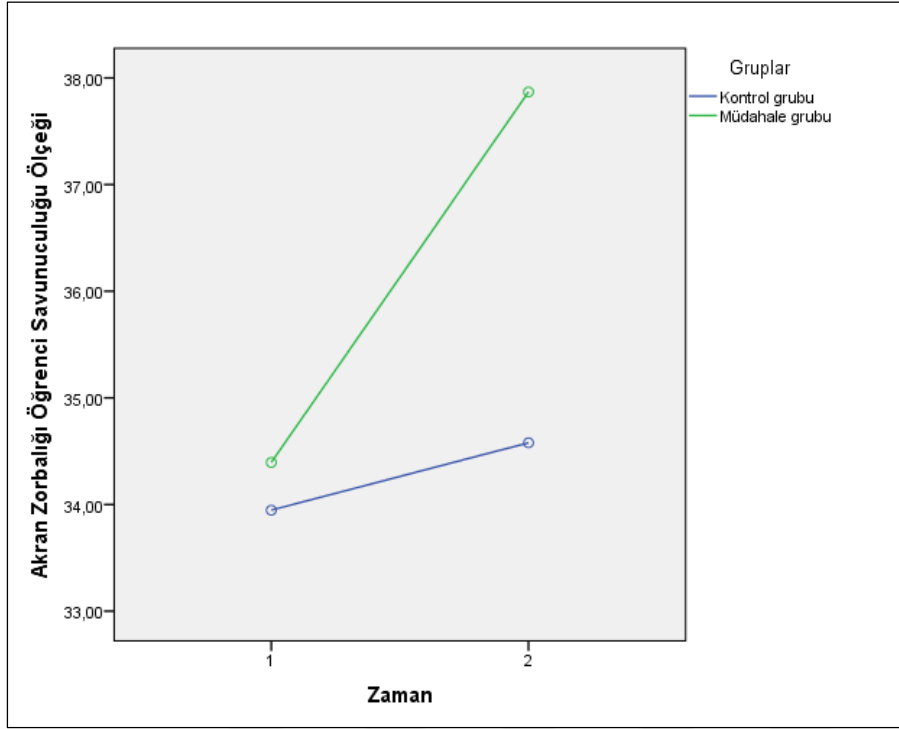
yükseldiği ($p < 0,05$), Zorbalık Bilgisi ve STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu ortalama puanlarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$) (Çizelge 4.2).

Grup içi ön test ve son testler karşılaştırıldığında, müdahale grubunun AZÖSÖ, Zorbalık Bilgisi alt boyutu, STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu ve Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu ön test ortalama puanlarının son teste göre anlamlı şekilde yükseldiği ($p < 0,05$), Arkadaş Niteliği Ölçeği açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$) (Çizelge 4.2).

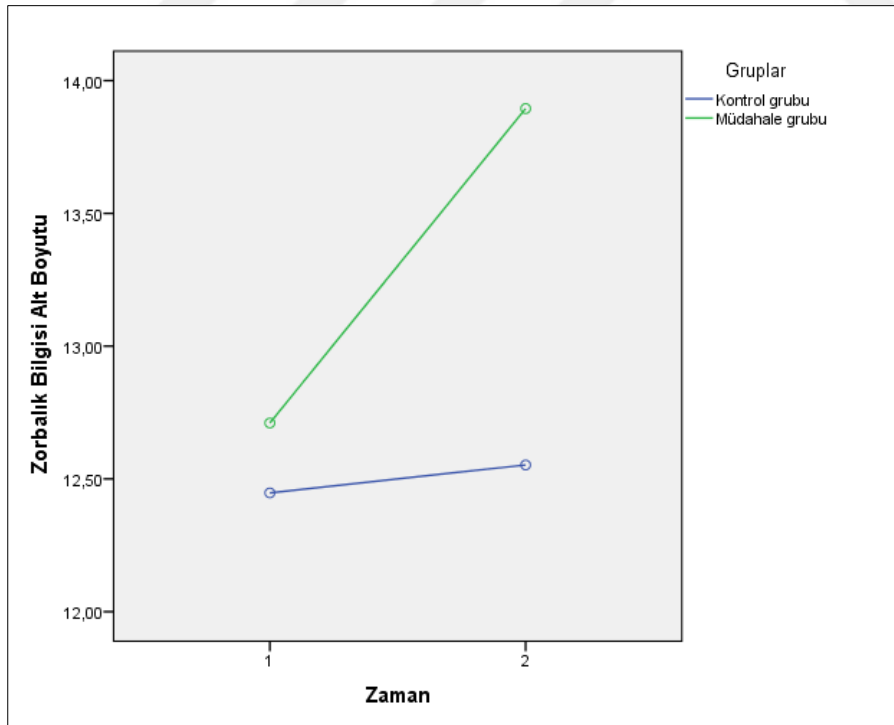
Kontrol grubunda STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu ön test ortalama puanlarının son teste göre anlamlı şekilde yükseldiği ($p < 0,05$), Arkadaş Niteliği Ölçeği, AZÖSÖ, Zorbalık Bilgisi alt boyutu, Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu ortalama puanlarında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$) (Çizelge 4.2).

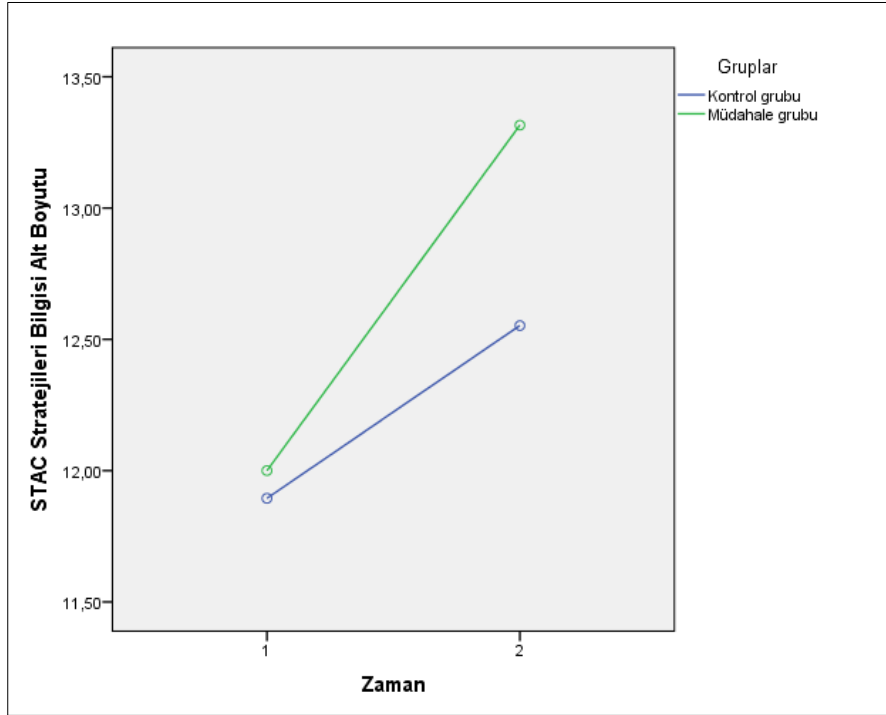
Şekil 4.1. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi

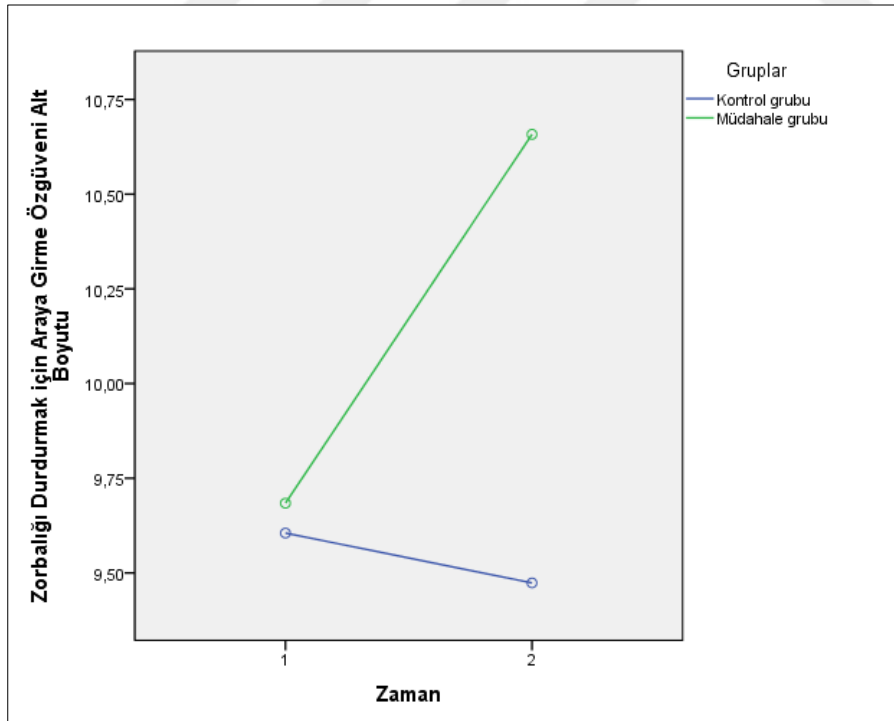
Şekil 4.2. AZÖSÖ ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi

Şekil 4.3. Zorbalık Bilgisi Ölçek alt boyutu ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi

Şekil 4.4. STAC Stratejileri Bilgisi Ölçek alt boyutu ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi

Şekil 4.5. Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni Ölçek alt boyutu ortalama puanlarının müdahale ve kontrol grubunda zamana göre değişimi

Çizelge 4.3. Öğrencilerin Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ve AZÖSÖ alt boyutlarının gruplar arasında zamana göre değişimi

Ölçekler ve alt-ölçekler	Müdahale Grubu (n=38)	Kontrol Grubu (n=38)	Zaman-Gruplar **					
			F	pη2	F	P	pη2	
Arkadaş Niteliği Ölçeği								
Ön test	87,28±11,46	82,44±16,90	5,247	0,066	0,058	0,811	0,001	
Son test	89,92±10,80	84,57±17,11						
AZÖSÖ ve alt boyutları								
AZÖSÖ								
Ön test	34,39±6,36	33,94±6,18	15,245	0,171	7,307	0,009*	0,090	
Son test	37,86±5,22	34,57±5,74						
Zorbalık Bilgisi alt boyutu								
Ön test	12,71±3,08	12,44±3,07	7,462	0,092	5,224	0,025*	0,660	
Son test	13,89±2,78	12,55±3,11						
STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu								
Ön test	12,00±2,53	11,89±2,39	19,647	0,210	2,183	0,144	0,029	
Son test	13,31±2,29	12,55±2,35						
Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Öz güveni alt boyutu								
Ön test	9,68±1,86	9,60±2,18	5,158	0,065	8,885	0,004*	0,107	
Son test	10,65±1,16	9,47±2,34						

*p<.05; pη2=kısmi eta kare (partial eta squares)

** ANOVA-Grup içi çoklu karşılaştırma testi Benferroni

Çizelge 4.3.'te ve Şekil 4.1.'de Arkadaşlık Niteliği Ölçeği sonuçlarının zamana göre değişimi sunulmuştur. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği' ortalama puanlarının zamana göre değişiminde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Müdahale ve kontrol grubunun Arkadaşlık Niteliği Ölçeği değerlerinde zamana göre artış olduğu, zamana göre gruplar arasında oluşan bu farkın etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğu belirlenmiştir ($p\eta^2 = 0,001$).

AZÖSÖ ortalama puanlarının zamana göre değişiminde anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Müdahale grubunda AZÖSÖ değerlerinde zamana göre ciddi bir artış olduğu, kontrol grubundaki zamana göre artışın daha az olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.2). Zamana göre gruplar arasında oluşan farkın etki büyüklüğü orta düzeydeydi ($p\eta^2 = 0,090$) (Çizelge 4.3).

Zorbalık Bilgisi ölçek alt boyutu ortalama puanlarının zamana göre değişiminde anlamlı bir fark belirlenmiştir ($p < 0,05$). Müdahale grubunda Zorbalık Bilgisi ölçek alt boyutu değerlerinde zamana göre ciddi bir artış olduğu, kontrol grubundaki zamana göre artışın daha az olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.3). Zamana göre gruplar arasında oluşan bu farkın etki büyüklüğü geniş düzeydeydi ($\eta^2 = 0,660$) (Çizelge 4.3).

STAC Stratejileri Bilgisi ölçek alt boyutu ortalama puanlarının zamana göre değişimde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Müdahale ve kontrol grubunda Zorbalık Bilgisi ölçek alt boyutu değerlerinde zamana göre artışın önemli olmadığı saptanmıştır (Şekil 4.4). Zamana göre gruplar arasında oluşan bu farkın etki büyüklüğü küçük düzeydeydi ($\eta^2 = 0,029$) (Çizelge 4.3).

Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni ölçek alt boyutu ortalama puanlarının zamana göre değişimde anlamlı bir fark bulunmadı ($p < 0,05$). Müdahale grubunda Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni ölçek alt boyutu değerlerinde zamana göre bir artış olduğu, kontrol grubunda herhangi bir artış olmadığı belirlenmiştir (Şekil 4.5). Zamana göre gruplar arasında oluşan bu farkın etki büyüklüğü orta düzeydeydi ($\eta^2 = 0,107$) (Çizelge 4.3).

5. TARTIŞMA

Akran zorbalığını önlemede seyircilere yapılan müdahaleler genellikle etkilidir [93]. Yazında, zorbalığı önlemek için STAC stratejilerinin etkili olduğunu destekleyen güçlü kanıtlar vardır [53, 54, 125, 126].

STAC stratejilerinin daha etkin olabilmesi için öğrencilerin liderlik, olgunluk, sorumluluk alma ve akranları ile olumlu ilişkiler kurma özelliklerine sahip olmaları gerekmektedir [25]. Bu nedenle, öğrencilerin arkadaşlık nitelikleri önemlidir. Bu çalışmada, müdahale ve kontrol grubu arasında Arkadaş Niteliği Ölçeği ön test ve son test ortalama puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu müdahale ve kontrol grubunun arkadaşlık niteliği bakımından benzer olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Spithoven ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında, 9-17 yaş arası ergenlerin arkadaşlık niteliği düzeyini benzer şekilde olduğu bulunmuştur [127].

Okul personeli ve öğretmenler zorbalığın genellikle farkında değildir, çünkü zorbalık okullarda oldukça gizli olarak yapılmaktadır. Zorbalık yapan öğrenciler zorbalığı gizleme yeteneğine sahip olabilir. Öğrenciler okulda geçirdikleri zaman içinde, okul bahçesinde, tuvaletlerde ve sınıflarda okul personelinin daha fazla zorbalık davranışlarına tanık olabilirler [128, 129]. Okullarda zorbalığı önlemek veya azaltmak için öğrencilere yönelik müdahaleler etkili olabilir. Zorbalığa maruz kalan ve zorbalık yapan öğrencilere müdahale edilmesi, sessiz kalınmaması, okullarda zorbalığı önlemek için önemlidir [25]. Bu nedenle zorbalığa tanık olan öğrenciler zorbalığa müdahale etmeleri konusunda bilgilendirilmeli ve desteklenmelidir [53, 54]. Bu araştırmada eğitim sonrası müdahale grubunun AZÖSÖ ortalama puanlarının kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı olarak yükseldiği bulunmuştur. Bu bulgu *“Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale gruba ve kontrol grubu arasında akran zorbalığında öğrenci savunuculuğu bakımından fark yoktur.”* hipotezinin red edildiğini ortaya koymaktadır. Alan yazında da akran desteği stratejilerinin akran zorbalığını önlemede etkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır [42, 130-132]. Midgett, Dumas ve Trull (2017) tarafından yapılan çalışmada akran desteği stratejilerinin etkili olduğu sunucuna varılmıştır [39]. Benzer şekilde, Midgett ve Dumas'ın (2016) araştırma sonuçları da bu çalışmayla benzerdir [30]. Bu çalışmada STAC stratejilerini öğrencilere öğretmeyi hedefleyen eğitim programının etkili olduğu söylenebilir. Bu etkinin

eğitim programının modellere temellendirilmesinden veya eğitim programı kapsamında kullanılan materyaller ile etkinliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bir davranışın zorbalık olarak adlandırılabilmesi için üç özelliğe sahip olması gerekmektedir. Birincisi, davranışın kasıtlı olarak gerçekleştirmesidir. İkincisi, bir kereden fazla tekrarlanmasıdır. Üçüncüsü, mağdur olan öğrenci ile zorbalığın failleri arasındaki güç eşitsizliği veya algısının olmasıdır. Zorbalık oldukça karmaşık bir davranıştır, bu yüzden zorbalık bilgisi çok önemlidir. Birçok öğrenci, zorbalığın anlamının ne olduğunu bilmesine karşın, zorbalığı diğer kaba davranışlardan ayırabilmek konusunda karmaşa yaşamaktadırlar [133, 134]. Öğrenciler daha fazla zorbalık bilgisine sahip olduğunda, zorbalığa doğru şekilde müdahale edebilirler. Bu çalışmada müdahale grubunun eğitim sonrası Zorbalık Bilgisi alt boyutu ortalama puanlarının eğitim öncesine göre anlamlı düzeyde arttığı; ancak kontrol grubunda bu değerler arasında anlamlı bir değişim olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu “*Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ve kontrol grubu arasında zorbalık bilgisi bakımından fark yoktur.*” hipotezinin red edildiğini göstermektedir. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, müdahale grubundaki öğrencilerin eğitim sonrası, Zorbalık Bilgisi ölçek alt boyutu ortalama puanlarının eğitim sonrası puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir [30]. Sonuçlar ile uyumlu olarak, bu araştırmadaki seyirci eğitim programının öğrenci zorbalık bilgisinin arttırılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Pozitif okul iklimi davranış sorunlarının önlenmesi için gereklidir. Sağlıklı okul ortamı öğrencilerin akademik başarılarını, olumlu davranış özelliklerini geliştirir, sosyal ve duygusal gelişimi teşvik eder [135]. Etkili programlar olumlu bir okul ortamına katkılar sunmaktadır [135, 136]. STAC stratejileri zorbalığı önlemek için öğrencinin katılımını destekler ve değişen akran zorbalığı okul ikliminin iyileştirilmesinin öncüsüdür [43]. Bu araştırmada yer alan en beklenmedik sonuç, müdahale ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin, eğitim sonrası STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutu ortalama puanlarının, eğitim öncesine göre anlamlı düzeyde arttırmasıdır. Bu bulgu “*Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ve kontrol grubu arasında STAC bilgisi bakımından fark yoktur.*” hipotezinin kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Midgett ve Dumas (2016)’ın çalışması da bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir [30]. Kontrol grubunda gözlenen bu değişim zaman, çevre ve kendi kendini bildirme yanlılığı ile açıklanabilir [137, 138]. Bu durumun sebebi, kendi kendini bildirme yanlılığının bir türü olan

halo etkisi ile ilgili olabilir. Halo etkisine göre, kontrol grubuna uygulanan ön test, son test sonuçlarını etkileyebilir, çünkü ön test katılımcılarda şartlanmaya neden olabilir.

Zorbalığa müdahale etmek için öğrencilerin birçok kişisel yetenekleri olmalıdır. Kendine güven zorbalığa maruz kalındığında, kendini savunmada çok önemlidir [23]. Bir meta-analiz çalışmasına göre, olumlu benlik saygısı zorbalık sorununu çözmek için yardımcı olabilir. [139]. Öte yandan, yüksek seviyeli benlik saygısı, bazı durumlarda zorbalığa maruz kalmanın nedeni de olabilir [140]. Bu araştırmanın sonuçları ilk sunulan paradigmayı desteklemektedir, müdahale grubundaki öğrencilerin eğitim sonrası Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu ortalama puanlarının, eğitim öncesi puanlarına göre anlamlı düzeyde arttığı, ancak kontrol grubunda anlamlı bir değişim olmadığı belirlenmiştir. Buna göre, *“Akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitimi uygulanan müdahale grubu ve kontrol grubu arasında zorbalığı durdurmak için araya girme özgüveni bakımından fark yoktur.”* hipotezinin red edildiği öngörülmektedir. Bu sonuç, bir araştırma tarafından da desteklemektedir [30]. Bir başka çalışma sonucuna göre, STAC içeren eğitim programı ilköğretim öğrencileri arasında benlik saygısını artırdığı bulunmuştur [39]. Bu sonuçlara göre, seyirciler için akran zorbalığı öğrenci savunuculuğu eğitim programının, 10-11 yaş öğrencilerin benlik saygısının artmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, STAC Stratejileri ve Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Programı'nın akran zorbalığını önlemede etkili olduğu; eğitimin öğrencilerin zorbalığa karşı öğrenci savunuculuklarını, zorbalık bilgilerini, STAC stratejileri bilgilerini ve zorbalığa karşı araya girme özgüvenlerini arttırdığı ortaya konmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

10-11 yaş grubu öğrencilerde STAC stratejilerinin akran zorbalığı öğrenci savunuculuğuna etkisini belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmadan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. Müdahale ve kontrol grubu arasında Arkadaş Niteliği Ölçeği ön test ve son test ortalama puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$) (Çizelge 4.2).
2. AZÖSÖ ve alt boyutları ön test ortalama puanları karşılaştırıldığında, müdahale ve kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Eğitim sonrası müdahale grubunda Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutu ve AZÖSÖ son test ortalama puanlarının anlamlı olarak yükseldiği belirlenmiştir ($p < 0,05$) (Çizelge 4.2).
3. AZÖSÖ, Zorbalık Bilgisi alt boyutu ve Zorbalığı Durdurmak için Araya Girme Özgüveni alt boyutunun zamana ve gruplara göre farklılık gösterdiği, Arkadaşlık Nitelikleri Ölçeği ve STAC Stratejileri Bilgisi alt boyutunun zamana göre fark olduğu ve gruplara göre istatistiksel olarak önemli bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Çizelge 4.3).

6.2. Öneriler

1. STAC stratejilerinin ve Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Programı'nın okullardaki zorbalığı önlemek için kullanılması,
2. STAC stratejilerinin akran zorbalığı açısından pozitif okul iklimi oluşturabilmek için özellikle ilkokullarda yaygınlaştırılması,
3. Zorbalık uluslararası boyutta öğrencilerin sağlığını olumsuz etkileyen bir sorun olduğu için STAC stratejilerinin farklı ülkeler ve toplumlarda da yaygınlaştırılması,
4. Akran zorbalığı sorunlarını ele almak için seyirci eğitim programlarının gelecekteki çalışmalarda kullanılması,
5. STAC stratejilerinin 10-11 yaş grubundan farklı yaş gruplarında etkinliğinin incelenmesi,

6. Akran zorbalığını önlemede STAC stratejilerinin etkisi inceleyen randomize kontrollü araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17.
2. Dikbıyık, C. ve Yılmaz E. (2016). Tekirdağ ölçeğinde akran zorbalığı araştırması ve bulguların değerlendirilmesi. *Humanitas*, 4(7), 127-139.
3. Piskin, M. (2010). Examination of peer bullying among primary and middle school children in Ankara, Turkey. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 1-15.
4. Pinquart, M. (2017). Systematic review: bullying involvement of children with and without chronic physical illness and/or physical/sensory disability a meta-analytic comparison with healthy/nondisabled peers. *Journal of Pediatric Psychology*, 42(3), 245-259.
5. Maïano, C., Aime, A., Salvas, M.C., Morin, A.J.S. and Normand, C.L. (2016). Prevalence and correlates of bullying perpetration and victimization among school-aged youth with intellectual disabilities: a systematic review. *Research in Developmental Disabilities*, 49-50, 181-195.
6. Hicks, J., Jennings, L., Jennings, S., Berry, S. and Green D.A. (2018). Middle school bullying: student reported perceptions and prevalence. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 4(3), 195-208.
7. Hamada, S., Kaneko, H., Ogura, M., Yamawaki, A., Mazezono, J., Sillanmaki, L., Sourander, A. and Honko, S. (2018). Association between bullying behavior, perceived school safety, and self-cutting: a Japanese population-based school survey. *Child and Adolescent Mental Health*, 23(3), 141-147.
8. Chen, Q.Q., Chen, M.T., Zhu, Y.H., Chan, K.L. and Ip, P. (2018). Health correlates, addictive behaviors, and peer victimization among adolescents in China. *World Journal Of Pediatrics*, 14, 454-460.
9. Baldry, A.C., Farrington, D.P. and Sorrentino, A. (2017). School bullying and cyberbullying among boys and girls: roles and overlap. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 26(9), 937-951.
10. Abdulsalam, A.J., Daihani, A.E. Al and Francis, K. (2017). Prevalence and associated factors of peer victimization (bullying) among grades 7 and 8 middle school students in Kuwait. *International Journal of Pediatrics*, 4(1), 5-30.
11. Sangalang, C.C., Tran, A.G.T.T., Ayers, S.L. and Marsiglia, F.F. (2016). Bullying among urban Mexican-heritage youth: exploring risk for substance use by status as a bully, victim, and bully-victim. *Children and Youth Services Review*, 61, 216-221.
12. Sánchez, F.C., Falcon, M., Navarro-Zaragoza, J. and Ruiz-Cabello, A. (2016). Prevalence and patterns of traditional bullying victimization and cyber-teasing among college population in Spain. *BMC Public Health*, 16(1), 2-10.

13. Çalışkan, Z., Evgin, D., Bayat, M., Caner, N., Kaplan, B., Öztürk, A. ve Keklik, D. (2019). Peer bullying in the preadolescent stage: frequency and types of bullying and the affecting factors. *Journal of Pediatric Research*, 6(3), 169-179.
14. Hesapcioglu, S.T. and Tural, M.K. (2018). Prevalence of peer bullying in secondary education and its relation with high school entrance scores. *Dusunen Adam-Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31(4), 347-355.
15. Forsberg, C., Thornberg, R. and Samuelsson M. (2014). Bystanders to bullying: fourth-to seventh-grade students' perspectives on their reactions. *Research Papers in Education*, 29(5), 557-576.
16. Wolke, D. and Lereya, S.T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood*, 100(9), 879-885.
17. Pinquart, M. and Pfeiffer, J.P. (2015) Solving developmental tasks in adolescents with a chronic physical illness or physical/sensory disability: a meta-analysis. *International Journal of Disability, Development and Education*, 62(3), 249-264.
18. Kim, Y.K., Okumu, M., Small, E., Nikolova and Mengo, C. (2018). The association between school bullying victimization and substance use among adolescents in Malawi: the mediating effect of loneliness. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 12(1), 1-9.
19. Sugimura, N., Berry, D., Gordon-Troop, W. and Rudolph. (2017). Early social behaviors and the trajectory of peer victimization across the school years. *Developmental Psychology*, 53(8), 1447-1461.
20. Dutkova, K., Holubcikova, J. Kravcova, M. Babincak, P. Tavel, P. and Geckova, M. (2017). Is spiritual well-being among adolescents associated with a lower level of bullying behaviour? the mediating effect of perceived bullying behaviour of peers. *Journal of Religion and Health*, 56(6), 2212-2221.
21. Day, K.L., Lieshout, R.J.V., Vaillancourt, T., Saigal, S., Boyle, M.H. and Schmidt, L.A. (2017). Long-term effects of peer victimization on social outcomes through the fourth decade of life in individuals born at normal or extremely low birthweight. *British Journal of Developmental Psychology*, 35(3), 334-348.
22. Bowes, L., Aryani, F., Ohan, F., Haryanti, R.H., Winarna, S., Arsianto, Y., Budiyawati, H., Widowati, E., Saraswati, R., Kristianto, Y. and Suryani, Y.E. (2019). The development and pilot testing of an adolescent bullying intervention in Indonesia—the roots Indonesia program. *Global Health Action*, 12(1), 1656905.
23. Buils, R.F., Miedes, A.C. and Oliver, M.R. (2020). Effect of a cyberbullying prevention program integrated in the primary education curriculum. *Revista de Psicodidáctica (English ed.)*, 25(1), 23-29.
24. Albayrak, S., Yıldız, A., & Erol, S. (2016). Assessing the effect of school bullying prevention programs on reducing bullying. *Children and Youth Services Review*, 63, 1-9.

25. Midgett, A., Dumas, D., Sears, D. Lundquist, A. and Hausheer, R. (2015). A bystander bullying psychoeducation program with middle school students: a preliminary report. *Professional Counselor*, 5(4), 486-500.
26. Menard, S. and J.K. Grotmeter (2014). Evaluation of bully-proofing your school as an elementary school antibullying intervention. *Journal of School Violence*, 13(2), 188-209.
27. Midgett, A., Dumas, D., Trull, R. and Johnston, A.D. (2017). A randomized controlled study evaluating a brief, bystander bullying intervention with junior high school students. *Journal of School Counseling*, 15(9), 1-34.
28. Johnston, A.D., Midgett, A. Dumas, D.M. and Steve, M. (2018). A mixed methods evaluation of the "aged-up" STAC bullying bystander intervention for high school students. *The Professional Counselor*, 8(1), 73-87.
29. Midgett, A., Dumas, D.M. and Johnston, A.D. (2017). Establishing school counselors as leaders in bullying curriculum delivery: evaluation of a brief, school-wide bystander intervention. *Professional School Counseling*, 21(1), 73-87.
30. Midgett, A. and D.M. Dumas (2016). Training elementary school students to intervene as peer-advocates to stop bullying at school: A pilot study. *Journal of Creativity in Mental Health*, 11(3-4), 353-365.
31. Espelage, D. L., King, M. T., & Colbert, C. L. (2018). *Emotional Intelligence and School-Based Bullying Prevention and Intervention*. Keefer, K. V., Parker, J. D. A. and Saklofske, D. H. (Editors). In *Emotional Intelligence in Education*. Gewerbestrasse: Springer, Cham. p. 217-242.
32. dos Santos, K. B., Murta, S. G., do Amaral Vinha, L. G., & de Deus, J. S. (2019). Efficacy of a bystander intervention for preventing dating violence in Brazilian adolescents: short-term evaluation. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 32(1), 20.
33. Bradshaw, C.P. (2015). Translating research to practice in bullying prevention. *American Psychologist*, 70(4), 322-332.
34. Forsberg, C., Wood, L., Smith, J., Varjas, K., Meyers, J., Jungert, T. and Thornberg (2018). Students' views of factors affecting their bystander behaviors in response to school bullying: a cross-collaborative conceptual qualitative analysis. *Research Papers in Education*, 33(1), 127-142.
35. Jenkins, L.N., S.S. Fredrick, and A. Nickerson, (2018). The assessment of bystander intervention in bullying: examining measurement invariance across gender. *Journal of School Psychology*, 69, 73-83.
36. Menolascino, N. and Jenkins, L.N. (2018). Predicting bystander intervention among middle school students. *School Psychology Quarterly*, 33(2), 305-313.

37. Polanin, J.R., Espelage, D.L. and Pigott, T.D. (2012). A meta-analysis of school-based bullying prevention programs' effects on bystander intervention behavior. *School Psychology Review*, 41(1), 47-65.
38. Salmivalli, C., Voeten, M. and Poskiparta, E. (2011). Bystanders matter: associations between reinforcing, defending, and the frequency of bullying behavior in classrooms. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 40(5), 668-676.
39. Midgett, A., Dumas, D. and Trull, R. (2017). Evaluation of a brief, school-based bullying bystander intervention for elementary school students (featured research). *Professional School Counseling*, 20(1), 172-183.
40. Glew, G.M., Fan, M.Y., Katon, W., Rivarai F.P. and Kernic, M.A. (2005). Bullying, psychosocial adjustment, and academic performance in elementary school. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159(11), 1026-1031.
41. Pellegrini, A. and Van Ryzin, M. (2011). *Part of The Problem and Part of The Solution: The Role Of Peers In Bullying, Dominance, and Victimization during The Transition from Primary School to Secondary School*. Espelage D. L., Swearer S. M. (Editors), *Bullying in North American schools*. New York, NY: Routledge. s. 2, 91-100.
42. Midgett, A., Dumas, D.M., Trulli R. and Johnson, J. (2017). Training students who occasionally bully to be peer advocates: Is a bystander intervention effective in reducing bullying behavior? *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 3(1), 1-13.
43. Midgett, A., Moody, S.J., Reilly, B. and Lyter, S. (2017). The phenomenological experience of student advocates trained as defenders to stop school bullying. *The Journal of Humanistic Counseling*, 56(1), 53-71.
44. Sapouna, M. and Wolke, D. (2013). Resilience to bullying victimization: the role of individual, family and peer characteristics. *Child Abuse & Neglect*, 37(11), 997-1006.
45. Sullivan, R.B. and Stoner, G. (2012). Developmental and gender differences in elementary school children's recognition of bullying. *Pastoral Care in Education*, 30(2), 113-125.
46. Smalley, K.B., Warren, J.C. and Barefoot, K.N. (2017). Connection between experiences of bullying and risky behaviors in middle and high school students. *School Mental Health*, 9(1), 87-96.
47. Arslan, S. and Savaşer, S. (2009). Akran zorbalığını önlemede okul hemşiresinin rolü. Maltepe Üniversitesi. *Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 118-123.
48. Wei, H.-S., Hwa, H.L. and Shen, C. (2017). Physical conditions and special needs as risk factors of peer victimization among school children in Taiwan. *The Journal of School Nursing*, 33(3), 223-231.

49. Williams, S.G., Langhinrichsen-Rohling, J., Wornell, C. and Finnegan, H. (2017). Adolescents transitioning to high school: sex differences in bullying victimization associated with depressive symptoms, suicide ideation, and suicide attempts. *The Journal of School Nursing*, 33(6), 467-479.
50. Avşar, F. and S. Ayaz Alkaya, (2018). Akran zorbalığının önlenmesinde okul sağlığı hemşiresinin rolü. *Journal of Hacettepe University Faculty of Nursing*, 5(1), 78-84.
51. Bowser, J., Larson, J.D., Bellmore, A. Olson, C. and Resnik, F. (2018). Bullying victimization type and feeling unsafe in middle school. *The Journal of School Nursing*, 34(4), 256-262.
52. Dolgun, G. (2018). Akran zorbalığını önlemede hemşirenin rolü / Role of nurse in peer bullying prevention. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(1), 95-101.
53. Midgett, A. and Doumas, D.M. (2019). The impact of a brief bullying bystander intervention on depressive symptoms. *Journal of Counseling & Development*, 97(3), 270-280.
54. Midgett, A. and Doumas, D.M. (2019). Witnessing bullying at school: the association between being a bystander and anxiety and depressive symptoms. *School Mental Health*, 11(3), 454-463.
55. Olweus, D., (2012). Cyberbullying: an overrated phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 520-538.
56. Olweus, D. and Limber, S. (2016). *Chapter III. School Interventions. Ending The Torment: Tackling Bullying From The Schoolyard to Cyberspace*, New York, NY: United Nations, p. 67.
57. Smith, P.K. (2016). Bullying: definition, types, causes, consequences and intervention. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9), 519-532.
58. Nelson, H.J., Kendall, G.E., Burn, S.K., Schonert-Reichl, K.A. and Kane, R.T. (2019). The factors that influence and protect against power imbalance in covert bullying among preadolescent children at school: a thematic analysis. *The Journal of School Nursing*, 34(4), 281-291.
59. Shetgiri, R. (2013). Bullying and victimization among children. *Advances in Pediatrics*, 60(1), 33-51.
60. Topcu, Ç. and Erdur-Baker, Ö. (2016). Zorbalık mağdurlarının yardım alma davranışı ve yardım kaynakları. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 127-145.
61. Yen, Y., Shi, Y., Soeung, B., Suy, R. and Sohail, M.T. (2018). Victimization of the substance abuse and sexual behaviors among junior high school students in Cambodia. *Iran Journal Public Health*, 47(3), 357-366.

62. Lung, F.W. Shu, B.C., Chiang, T.L. and Lin, S.J. (2019). Prevalence of bullying and perceived happiness in adolescents with learning disability, intellectual disability, ADHD, and autism spectrum disorder: in the Taiwan birth cohort pilot study. *Medicine*, 98(6), 1-6.
63. Garby, P., Hansson, E., Vilhjálmsdóttir, R. and Kristjánssdóttir, G. (2019). Bullying, pain and analgesic use in school-age children. *Acta paediatrica*, 108(10), 1896-1900.
64. Richardson, D. and Fen Hui, C. (2018). *Developing A Global Indicator on Bullying of School-Aged Children*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre. s. 101–114
65. Abdirahman, H., Fleming, L. and Jacobsen, K. (2013). Parental involvement and bullying among middle school students in North Africa. *EMHJ-Eastern Mediterranean Health Journal*, 19 (3), 227-233.
66. Zhang, H., Zhou, H. and Tao, T. (2019). Bullying behaviors and psychosocial adjustment among school-aged children in China. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(11), 2363-2375.
67. Tang, J. J., Yu, Y., Wilcox, H. C., Kang, C., Wang, K., Wang, C., ... & Chen, R. (2020). Global risks of suicidal behaviours and being bullied and their association in adolescents: School-based health survey in 83 countries. *EClinicalMedicine*, 100253.
68. Kim, H., Han, Y., Song, J. and Song, T.M. (2019). Application of social big data to identify trends of school bullying forms in South Korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(14), 1-12.
69. Tan, L., Ganapathy, S.S., Sooryanarayana, R., Hasim, M.H., Saminathan, T.A., Anuar, M.F.M., Ahmad, F.H., Aznuddin, M., Razak, A. and Rosman, A. (2019). Bullying victimization among school-going adolescents in Malaysia: Prevalence and Associated Factors. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 31(8), 18-29.
70. Mohseny, M., Zamani, Z., Basti, S. A., Sohrabi, M.R., Najafi, A. Zebardast, J. and Tajdini, F. (2019). Bullying and victimization among students bears relationship with gender and emotional and behavioral problems. *Iranian journal of Psychiatry*, 14(3), 211-220.
71. Przybylski, A.K. (2019). Exploring adolescent cyber victimization in mobile games: preliminary evidence from a British cohort. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(3), 227-231.
72. Przybylski, A.K. and L. Bowes, (2017). Cyberbullying and adolescent well-being in England: a population-based cross-sectional study. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 1(1), 19-26.
73. Internet: Bowen, R. and Holtom D. (2010). *A Survey into The Prevalence and Incidence of School Bullying in Wales. Main report*. Cardiff: Welsh Assembly Government. p, 19. Web: <https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2019-01/survey-into-the-prevalence-and-incidence-of-school-bullying-in-wales-summary.pdf> Son Erişim Tarihi: 02.03.2020

74. Jantzer, V., Schlender, M., Haffner, J., Parzer, P., Trick, S., Resch, F., and Michael, K. (2019). The cost incurred by victims of bullying from a societal perspective: estimates based on a German online survey of adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 28(4), 585-594.
75. Arnarsson, A., Nyfren, J., Nyholm, M. and Torsheim, T. (2019). Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian Journal of Public Health*, s. 1-9
76. Pervanidou, P., Makris, G., Bouzios, I., Chrousos, G., Roma-Giannikou, E.R. and Chouliaras, G. (2019). Bullying victimization: associated contextual factors in a Greek sample of children and adolescents. *Psychiatrike = Psychiatriki*, 30(3), 216-225.
77. Uludasdemir, D. and S. Kucuk, (2019). Cyber bullying experiences of adolescents and parental awareness: Turkish example. *Journal of Pediatric Nursing*, 44, 84-90.
78. Jadambaa, A., Thomas, H.J., Scott, J.G., Graves, N., Brain, D. and Pacella, R. (2019). Prevalence of traditional bullying and cyberbullying among children and adolescents in Australia: a systematic review and meta-analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 53(9), 878-888.
79. Baiden, P. and Tadeo, S.K. (2019). Examining the association between bullying victimization and prescription drug misuse among adolescents in the United States. *Journal of Affective Disorders*, 259, 317-324.
80. Reisen, A., Viana, M.C. and d. Santos-Neto, E.T. (2019). Bullying among adolescents: are the victims also perpetrators? *Brazilian Journal of Psychiatry*, 41(6), 518-529.
81. İnternet: Waseem, M. and Nickerson, A.B. (2019) Bullying. s. 1-3. Web: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441930/> Son Erişim Tarihi: 02.03.2020
82. Lie, S.Ø., Rø, Ø. and Bang, L.(2019). Is bullying and teasing associated with eating disorders? a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Eating Disorders*, 52(5), 497-514.
83. Kennedy, R.S., (2019). Bullying trends in the United States: a meta-regression. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20, 1-14.
84. Veiga da Silva Siqueira, D., Dos Santos, I. M., Pereira, L. L., Leal Tosta dos Santos, S. C., Cristino, P. S., Pena Messias de Figueiredo Filho, C. E. and Figueiredo, A. L. (2019). Impact of oral health and body image in school bullying. *Special Care in Dentistry*, 39(4), 375-379.
85. Moore, G.F., Audrey, S., Barker, M., Bond, L., Bonell, C., Hardeman, W., Moore, L., O’Cathain, A., Tinati, T., Wight, D. and Baird, J.(2015). Process evaluation of complex interventions: medical research council guidance. *British Medical Journal*, 19, 350.
86. Garcia, A.C., Sousa, R., Varela, A. and Monteiro, L. (2019). Bullying, physical activity, and body image among Brazilian students. *Journal of Health Psychology*, 24(13), 1-13.

87. Haraldstad, K., Kvarme, L. G., Christophersen, K. A., and Helseth, S. (2019). Associations between self-efficacy, bullying and health-related quality of life in a school sample of adolescents: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 19(1), 2-9.
88. Koyanagi, A., Oh, H., Carvalho, A.F., Smith, L., Haro, J.M., Vancampfort, D., Stubbs, B. and DeVlyder, J.E. (2019). Bullying victimization and suicide attempt among adolescents aged 12–15 years from 48 countries. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 58(9), 907-918.
89. Zych, I., Ttofi, M.M. and Farrington, D.P. (2019). Empathy and callous–unemotional traits in different bullying roles: a systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(1), 3-21.
90. Foody, M., Samara, M. and O'Higgins Norman J. (2019). Bullying by siblings and peers: poly-setting victimization and the association with problem behaviours and depression. *British Journal of Educational Psychology*, 87(1), 1-20.
91. Callaghan, M., Kelly, C. and Molcho, M. (2019). Bullying and bystander behaviour and health outcomes among adolescents in Ireland. *J Epidemiol Community Health*, 73(5), 416-421.
92. Goldbach, J.T., Sterzing, P.R. and Stuart M.J., (2018). challenging conventions of bullying thresholds: exploring differences between low and high levels of bully-only, victim-only, and bully-victim roles. *Journal of Youth And Adolescence*, 47(3), 586-600.
93. Parris, L., Jungert, T., Thornberg, R., Varjas, K. and Meyers, J. (2019). Bullying bystander behaviors: the role of coping effectiveness and the moderating effect of gender. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 38-46.
94. Mark, L., A. Värnik, and M. Sisask (2019). Who suffers most from being involved in bullying—bully, victim, or bully-victim? *Journal of School Health*, 89(2), 136-144.
95. Chan, H.C. (2019). Violent offending, nonviolent offending, and general delinquency: exploring the criminogenic risk factors of Hong Kong male and female adolescents. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 1-25.
96. Cho, M.K., H.C. Baek, and G. Shin (2019). Gender-based experiences of verbal bullying in adolescents: application of giorgi's method. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 57(6), 45-51.
97. Wegge, D., Vandeboch, H., Eggermont, S. and Pabian, S. (2016). Popularity through online harm: the longitudinal associations between cyberbullying and sociometric status in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 36(1), 86-107.
98. Gini, G., Card, N.A. and Pozzoli, T. (2018). A meta-analysis of the differential relations of traditional and cyber-victimization with internalizing problems. *Aggressive Behavior*, 44(2), 185-198.

99. Lee, B., Jeong, S. and Roh, M. (2018). Association between body mass index and health outcomes among adolescents: the mediating role of traditional and cyber bullying victimization. *BMC Public Health*, 18(1), p. 674.
100. Romera, E.M., Herrera-López, M., Casas, J. A., Ortega-Ruiz, R. and Gómez-Ortiz, O. (2017). Multidimensional social competence, motivation, and cyberbullying: a cultural approach with colombian and Spanish adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(8), 1183-1197.
101. Zhao, R. A. Z., and Mao. K. (2016). Automatic detection of cyberbullying on social networks based on bullying features. *The 17th International Conference on Distributed Computing And Networking*. s. 1-6
102. İnternet: Marsh, V.L., (2018). Bullying in school: prevalence, contributing factors, and interventions. *Work*. s. 2. Web: https://www.rochester.edu/warner/cues/wp-content/uploads/2019/01/bullying_FINAL.pdf Son Erişim Tarihi: 02.03.2020
103. Hamid, A.Y.S. and Daulima, N.H. (2019). Family's support for adolescent victims of bullying. *Enfermeria Clinica*, 29, 747-751.
104. Shamsi, N.I., Andrades, M. and Ashraf, H. (2019). Bullying in school children: how much do teachers know? *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(7), 2395-2400.
105. Nocentini, A., De Luca, L. and Menesini, E. (2019). The teacher's role in preventing bullying. *Frontiers in Psychology*, 10, 77-89.
106. Azuine, R.E. and G.K. Singh. (2019). Mentoring, bullying, and educational outcomes among US school-aged children 6-17 years. *Journal of School Health*, 89(4), 267-278.
107. Troop-Gordon, W., Frosch, C. A., Wienke Totura, C. M., Bailey, A. N., Jackson, J. D., and Dvorak, R. D. (2019). Predicting the development of pro-bullying bystander behavior: a short-term longitudinal analysis. *Journal of School Psychology*, 77, 77-89.
108. McAleavey, A.A., Lockard, A.J., Castonguay, L.G., Hayes, J.A. and Locke, B.D. (2015). Building a practice research network: obstacles faced and lessons learned at the center for collegiate mental health. *Psychotherapy Research*, 25(1), 134-151.
109. Closson, L.M., (2009). Status and gender differences in early adolescents' descriptions of popularity. *Social Development*, 18(2), 412-426.
110. Midgett, A., Doumas, D. and Trull R. (2016). Evaluation of a brief, school-based bullying bystander intervention for elementary school students. *Professional School Counseling*, 20(1), 172.
111. Kiliçkaya, F., (2016). Teaching how to write instructional objectives to pre-service language teachers through the ABCD Model. Online submission, new insights into language teaching and learning practices part s. 41-52. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED571537> Son Erişim Tarihi: 02.03.2020.

112. Das, S., Chatterjee, R. and Mandal, J.K. (2016). *An approach for creating framework for automated question generation from instructional objective. in Proceedings of the Second International Conference on Computer and Communication Technologies.* 2016. India: Springer. vol. 379, s. 527–535.
113. Mager, R.F. (1997). *Preparing Instructional Objectives: A Critical Tool in The Development of Effective Instruction* 3rd Edition. Atlanta: The Center for Effective Performance, s. 1-193.
114. Castellano, D.M.M. (2019). Evaluation of amoma, giya, alayonsa kalampuasan (foster, guide, work together towards success) program at school level using ABCD Model. *International Journal of Educational Research Review*, 4(4), 637-643.
115. David, J., Lobov, A., Lanz, M., Nylund, H., Valjus, V., Toivonen, V., Nieminen, H., Hämäläinen, R., Lanz, M. and Koskinen, K.T. (2019) Attaining learning objectives by ontological reasoning using digital twins. *Procedia Manufacturing*, 31, 349-355.
116. Wildschut, L. (2014). *Theory-Based Evaluation, Logic Modelling and The Experience of South African Non-Governmental Organisations*, PhD Dissertation, Stellenbosch University, South Africa, 171-248.
117. Rehfuess, E.A., Booth, A., Brereton, L., Burns, J., Gerhardus, A., Mozygemba, K., Oortwijn, W., Pfadenhauer, L. M., Tummers, M., van der Wilt, G. J. and Rohwer, A. (2018). Towards a taxonomy of logic models in systematic reviews and health technology assessments: *A Priori, Staged, and Iterative Approaches. Research Synthesis Methods*, 9(1), 13-24.
118. Moore, G.F., Evans, R.E., Hawkins, J., Littlecott, H., Melendez-Torres, G.J., Bonell, C. and Murphy, S (2019). From complex social interventions to interventions in complex social systems: future directions and unresolved questions for intervention development and evaluation. *Evaluation*, 2019, 25(1), 23-45.
119. Wiemann, C.M., Graham, S.C., Garland, B.H., Hergenroeder, A.C., Raphael, J.L., Sanchez-Fournier, B.E., Benavides, J.M. and Warren, L.J (2019). Development of a group-based, peer-mentor intervention to promote disease self-management skills among youth with chronic medical conditions. *Journal Of Pediatric Nursing*, 48, 1-9.
120. Schiffman, R.F., Dorsey, S.G., McCloskey, D.J. and Grady, P.A. (2019). Evolution of the national institute of nursing research Logic Model for center sustainability. *Nursing Outlook*, 67(1), 13-20.
121. Bukowski, W.M., B. Hoza, and M. Boivin (1994). Measuring friendship quality during pre-and early adolescence: the development and psychometric properties of the friendship qualities scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11(3), 471-484.
122. Avşar, F. and S.A. Alkaya, (2017). The effectiveness of assertiveness training for school-aged children on bullying and assertiveness level. *Journal of Pediatric Nursing*, 36, 186-190.

123. George, D. and Mallery, P.(2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. 14th Edition. New York: Routledge, s. 169-176.
124. Mallery, P. and George, D. (2003). *SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference*. 4th Edition. Boston: Allyn, Bacon, s. 123-153.
125. Moran, M., Midgett, A. and Doumas, D.M. (2019). A mixed method evaluation of a culturally adapted, brief, bullying bystander intervention for middle school students. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 5(3), 221-238.
126. Doumas, D.M., A. Midgett, and A.D. Watts, (2019). A pilot evaluation of the social validity of a bullying bystander program adapted for high school students. *Psychology in the Schools*, 56(7), 1101-1116.
127. Spithoven, A. W., Bastin, M., Bijttebier, P., & Goossens, L. (2018). Lonely adolescents and their best friend: An examination of loneliness and friendship quality in best friendship dyads. *Journal of Child and Family Studies*, 27(11), 3598-3605.
128. Haegele, J.A., Zhu, X. and Holland, S.K. (2020). School-based bullying experiences as reflected by adults with visual impairments. *Psychology in the Schools*, 57(2), 296-309.
129. Dennehy, R., Meaney, S., Walsh, K.K., Sinnott, C., Cronin, M. and Arensman, E. (2020). Young people's conceptualizations of the nature of cyberbullying: a systematic review and synthesis of qualitative research. *Aggression and Violent Behavior*, 51, 1-12.
130. Jamison, J.M., Fourie, E., Siper, P.M., Trelles, M.P., George-Jones, J., Grice, A.B., Krata, J., Holl, E., Shaoul, J., Hernandez, B. and Mitchell, L. (2017). Examining the efficacy of a family peer advocate model for black and hispanic caregivers of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(5), 1314-1322.
131. Robledo-Gil, T., Guo, X. M., Horien, C., Herrin, M. A., Encandela, J., & Angoff, N. R. (2018). Utilization and effectiveness of a peer advocate program for medical students. *Academic Psychiatry*, 42(1), 168-170.
132. Willging, C.E., Harkness, A., Israel, T., Ley, D., Hokanson, P.S., DeMaria, C., Joplin, A. and Smiley, V. (2018). A mixed-method assessment of a pilot peer advocate intervention for rural gender and sexual minorities. *Community Mental Health Journal*, 54(4), 395-409.
133. Smokowski, P.R. and Evans, C.B. (2019). *Bullying and Victimization Across the Lifespan*. : Springer, Cham. s. 59-86.
134. Farrell, M.A., Walser deL.ara E. (2019). *Bullying Scars: The Impact on Adult Life and Relationships*. First Edition. New York: Oxford University Press, s. 16-30.
135. Bear, G.G. (2020). *Improving School Climate: Practical Strategies to Reduce Behavior Problems and Promote Social and Emotional Learning*. First Edition. Newark, Delaware: Routledge, s. 8-20.

136. Teng, Z., Bear, G.G., Yang, C., Nie, Q. and Guo, C. (2020). Moral disengagement and bullying perpetration: a longitudinal study of the moderating effect of school climate. *School Psychology*, 35(1), 99-109.
137. Akarçay, Ö. and Gündüz, M.A. (2018). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Nicel Karma Nitel Tasarımlar İçin Bir Rehber. URL: <http://acikerisim.karatay.edu.tr/bitstream/handle/20.500.12498/1453/yap%C4%B1sal%20e%C5%9Fitlik%20modellemesi.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Son Erişim Tarihi: 02.03.2020.
138. Wetzel, E., Böhnke, J.R. and Brown, A. (2016). *Response Biases*. F. T. L., Bartram, D., Cheung, F., Geisinger, K. F., Ilescu, D. (Eds.), *The ITC international handbook of testing and assessment*. Oxford, England: Oxford University Press. p. 349-363.
139. Tsaousis, I., (2016). The relationship of self-esteem to bullying perpetration and peer victimization among schoolchildren and adolescents: a meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 186-199.
140. Tilindienė, I., Rastauskienė, G.J., Gaižauskienė, A. and Stupuris, T. (2012). Relationship between 12–16-year-old athletes' self-esteem, self-confidence and bullying. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 2(85), 76-82.
141. Alter, C. and Murty, S. (1997). Logic modeling: a tool for teaching practice evaluation. *Journal of Social Work Education*, 33(1), 103-117.
142. Chan, H.C. and Wong, D.S. (2019). Traditional school bullying and cyberbullying perpetration: examining the psychosocial characteristics of hong kong male and female adolescents. *Youth & Society*, 51(1), 3-29.

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

Personnel information

1. Are you a boy or a girl? ☐ Girl ☐ Boy

2. How is your perception of school success?

☐ Excellent ☐ Good ☐ Medium ☐ Low

Please read carefully and answer the questions which follow

Here are two questions about bullying.

- We say a person is BEING BULLIED when another person, or a group of people, repeatedly say or do unwanted nasty and unpleasant things to him or her.
- It is also bullying when a person is teased in a way he or she does not like or when he or she is left out of things on purpose.
- The person that bullies has more power than the person being bullied and wants to cause harm to him or her.
- It is NOT BULLYING when two people of about the same strength or power argue or fight.

3. How often have you taken part in bullying another person(s) at school in the past couple of months?

- ☐ I have not bullied another person(s) at school in the past couple of months
- ☐ It has happened
- ☐ I do not want to answer

4. How often have you been bullied at school in the past couple of months?

- ☐ I have not been bullied at school in the past couple of months
- ☐ It has happened
- ☐ I do not want to answer

EK-2. Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Ölçeği

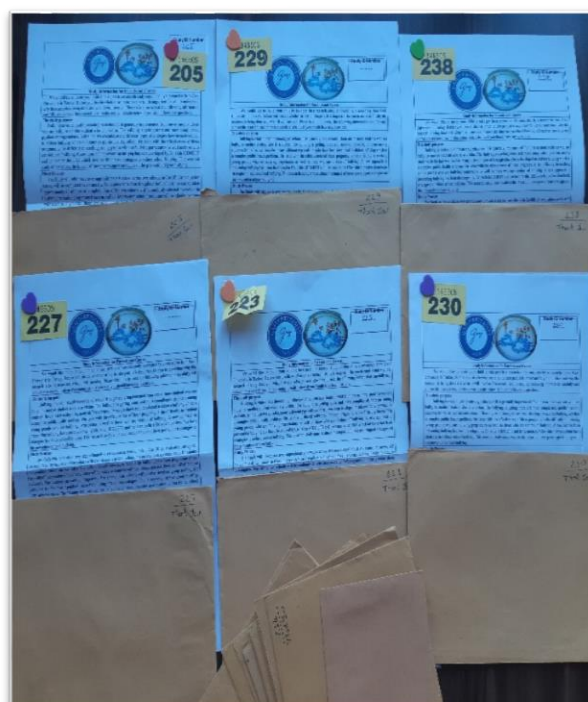
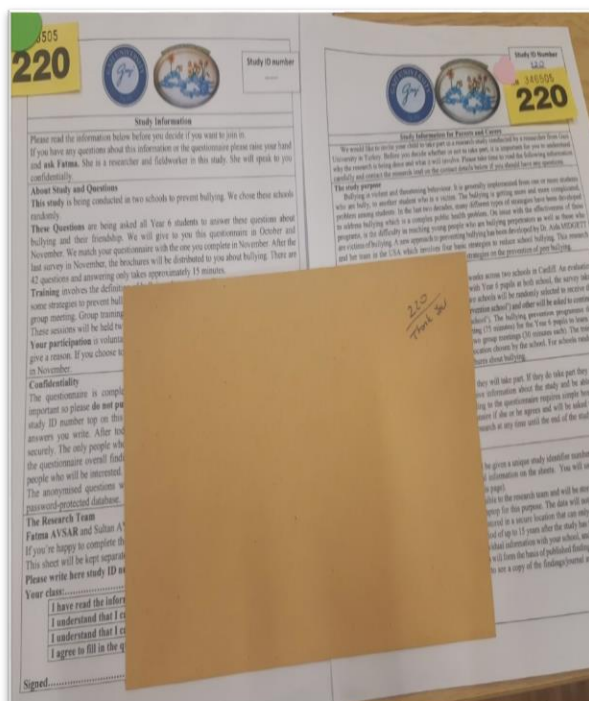
	The Student-Advocates Pre- and Post-Scale (SAPPS)	Totally	Disagree	Agree	Totally Agree
1	I know what verbal bullying looks like.				
2	I know how to use humour to get attention away from the student being bullied.				
3	I feel confident in my ability to do something helpful to decrease bullying at my school.				
4	I know what social/emotional bullying looks like.				
5	I know how to reach out to the student being bullied.				
6	I feel comfortable being an advocate to stop bullying at my school.				
7	I know what cyberbullying looks like.				
8	I know how to ask for help from an adult and report bullying at my school.				
9	I feel like I can make a positive difference against bullying at my school.				
10	I know what physical bullying looks like.				
11	I know how to gently confront the bully and offer suggestions to help him or her develop empathy for the target of bullying.				

EK-3. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği

	Friendship Qualities Scale	Not true	Rarely correct	Sometimes true	Quite accurate	Very true
1	My friend and I spend all our free time together.					
2	If I have a problem at school or at home I can talk to my friend about it.					
3	If other kids were bothering me, my friend would help me.					
4	My friend thinks of fun things for us to do together.					
5	My friend helps me when I am having trouble with something.					
6	If my friend had to move away, I would miss him/her.					
7	When I do a good job at something, my friend is happy for me.					
8	Sometimes my friend does things for me or makes me feel special.					
9	I can get into fights with my friend.					
10	My friend would stick up for me if another was causing me trouble.					
11	My friend can bug me or annoy me even though I ask him not to.					
12	If I forgot my lunch or need a little money, my friend would loan it to me.					
13	If I said I was sorry after I had a fight with my friend, she would stay mad at me.					
14	My friend and I go to each other's houses after school and on weekends					
15	Sometimes my friend and I just sit around and talk about things like school, sports, and other things we like.					
16	My friend would help me if I needed it.					

EK-3. (devam) Arkadaşlık Niteliği Ölçeği

	Friendship Qualities Scale	Not true	Rarely correct	Sometimes true	Quite accurate	Very true
17	If there is something bothering me I can tell about it even if it is something I not tell my friend to other people.					
18	If my friend or I do something that bother the other one, we can make up easily					
19	If my friend and I can argue a lot.					
20	If my friend and I disagree about many things.					
21	If my friend and I have a fight or argument we can say 'I'm sorry' and everything will be alright.					
22	I feel happy when I am with my friend					
23	I think about my friend even when my friend is not around.					

EK-4. Araştırma Sembolü

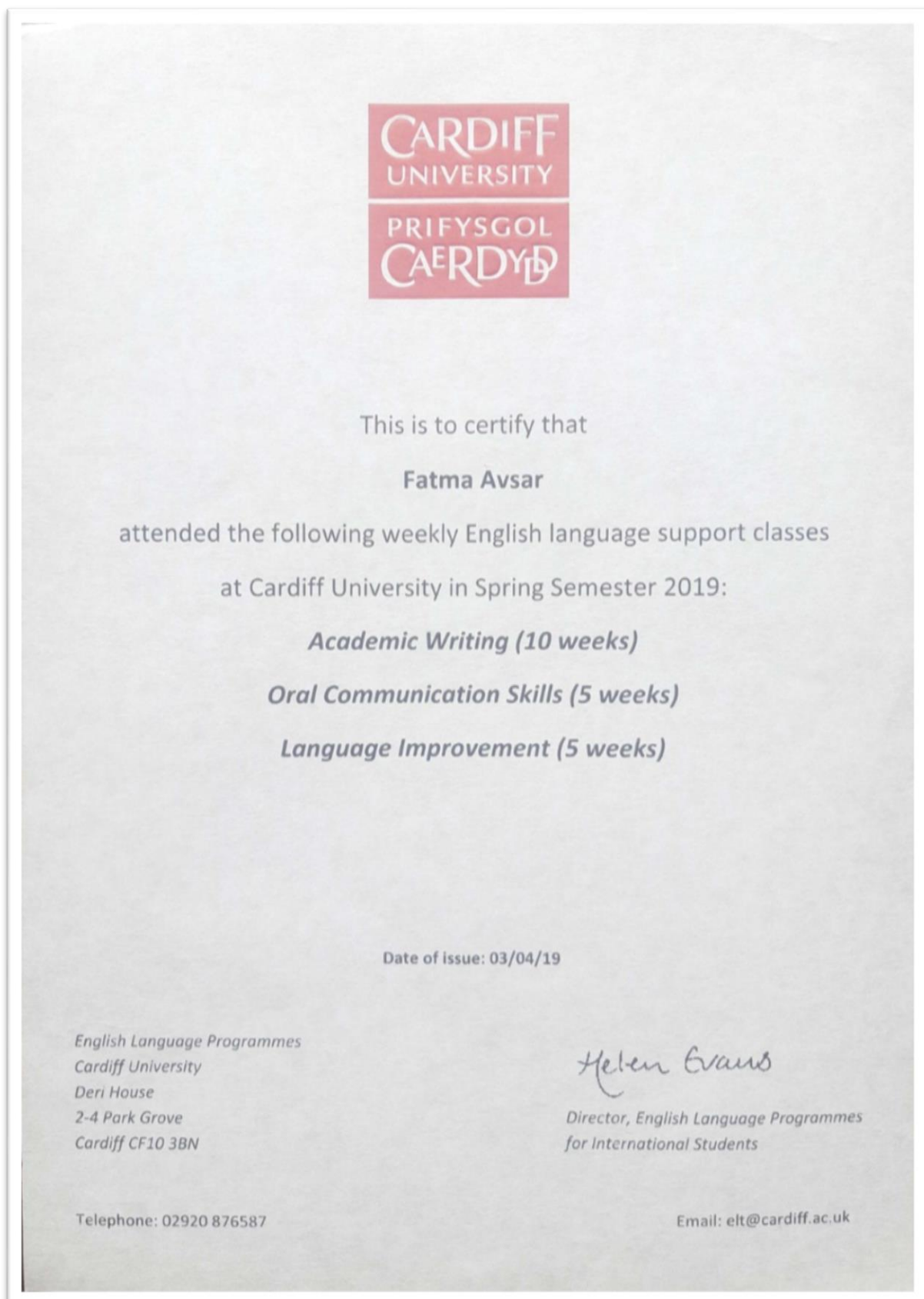

Each of these daffodils represents a student. Students of bully and victim are on the one cloud. Other students are on another cloud. Copyright of the figure belongs to Hial Can Avsar-Yıldız

EK-5. Developing and Evaluating Complex Public Health Interventions Sertifikası

EK-6. Academic Writing Dersi

Guideline of Peer Bullying Student Advocacy Training with STAC Strategies, ABCD Model and LOGIC Model

<u>CONTENT</u>
<u>SECTION I</u>
ABCD Model
LOGIC Model
Problem, barriers and assumptions for Logic Model Level 1 and Level 2
Resources
Logic Model Level 1 resources
Logic Model Level 2 resources
Activities
Outcomes
<u>SECTION II</u>
SESSION ONE
BULLYING AND STAC STRATEGIES
Definition of Bullying
Effect of Bullying
Types of Bullying
Roles of Students in Bullying
How to stop bullying?
STAC STRATEGIES
Stealing the show
Turning it over
Accompany others
Coaching compassion
SESSION TWO
STAC Strategies
SESSION THREE
STAC Strategies

SECTION I

ABCD Model

Objectives are the most important part of training because training should be observable and measurable, unambiguous, clearly written. Also, it should be specific for the training process. There are two-level objectives. They are described as enabling (first level) and terminal (second level). Terminal objectives identify the overall goal of the instruction for the training program. They are enabling objectives to identify the goals of each session. ABCD model is a good guideline designing objectives [111-113]. In this training plan, ABCD model is used to writing the session aims and objectives.

ABCD model includes four components as audience, behaviour, condition and degree. Audience describes potential participants. It gives information about a person who is to exhibit the performance. Behaviour describes student capability or skill. Skills should be measurable or observable. Skills might be written in the four domains of learning as cognitive, psychomotor, affective, or interpersonal. It gives information about visible performance is the learner to their exhibit. Audience and behaviour are identified in the first level objectives. The condition describes environmental conditions, equipment or tools. It gives information about conditions are provided for the learner at the time of evaluation. Degree describes the time, accuracy, proportion and quality as a standard for acceptability. It gives information about how constitutes a minimum acceptable response from participants [22, 32, 111-113].

LOGIC model

Logic model is a kind of process tool that program managers and evaluators to describe the effectiveness of their programs. In this training program, the Logic model used for programme evaluation. In the Logic model programme evaluation is the description that the logical linkages among inputs (intentional transformation of specific resources), activities (process), outputs (desired outcomes), and results (short term and long term). In this study, we used the Logic model three-component as a resource, activities, and results.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

In other words, the Logic model is a provided framework [24, 116]. Logic model is a kind of tool that can be used to unpack hypothesis to understand the assumptions and create strategies to test the hypothesis [24].

1. Inputs/resources evaluation Types of inputs and methods depend on content and activity. Generally, resources need complex interventions. It uses the technologies, techniques, processes required and requirements. Practitioner's ability is essential for effectiveness because they can secure the optimal functions of interference from the environmental things. Following questions can help identify the right resource evaluation.

- Is the program successful in obtaining the resources specified in the plan?
- Are these resources the best and most appropriate, given the problem and desired results?
- Is the intervention successful in utilizing the resources most effectively?
- Do interventions generally comprise from the tangible and intangible inputs?

Tangible/Concrete inputs are participants, physical infrastructure, funding, and equipment. Intangible inputs include knowledge, professional skills and experiences, management expertise, and staff. It could be used these questions for resource evaluation [22, 116, 119, 120].

2. Activities (process evaluation): Effective utilization resources not wholly connected with the adequate acquisition and use of resources. Couple resource evaluation ensures the resources and techniques are useful given the objectives of the program. Process evaluation is interested in the function of process, activities, and efforts in the intervention, useful in producing and expected desired results. Purposes are set out as objective and short time goals. Achieve of the objects are wanted at the end of the interventions. Process evaluation comprises each part of accomplishes, planning. The reason for the process evaluation is used to fulfilling the desired outcome [22, 116, 119, 120].

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

It is useful to think of the objectives of an intervention or program as the intermediate dependent variables in a global hypothesis about an intervention's or program's effectiveness. This leads to the insight that if we adopt only the goal approach, which assesses only longer-term outcomes. We have little understanding of what leads up to the ultimate outcome.

Comprehensive assessment requires measurement of the resources and methods used by the intervention or program, as well as their shortterm results, all of which contribute to the outcome [22, 116, 119, 120].

3.Result Evaluation: The results are information, behaviour and attitude changes that occur as a result of the initiatives. Results can be classified as short, medium and long term. Also, there are multiple types of linked logic models for complex programs in the literature [22, 116, 119, 120]. Short-term results represent outcomes. The outcome evaluation intervention's goals could be identifiable and clearly definable and the expected. Outcomes could be clearly stated and observable. Goal statements are criteria for the evaluation. Outcome statements are an indicator for the goal of achievement [22, 116, 119, 120].

The goal of achievement measure the effectiveness of interventions. Outcome evaluation starts the conceptual process with the intervention's expected outcomes, the hierarchy of cause and effect. These hierarchies include some steps. It also covers long term outcomes. Outcome statements ensure successful outcomes, measures, data collection procedures, and comparisons.

- Does this intervention or program work?
- Is this welfare reform initiative an improvement in the program?
- How evaluators use such program logic is the program outcomes? [141].

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

In this research, the Logic model was used to plan and evaluate the training program and research process. Logic model Level 1 evaluated research process. Logic model Level 2 evaluated the training program process. The following figure is summarising Logic model process.

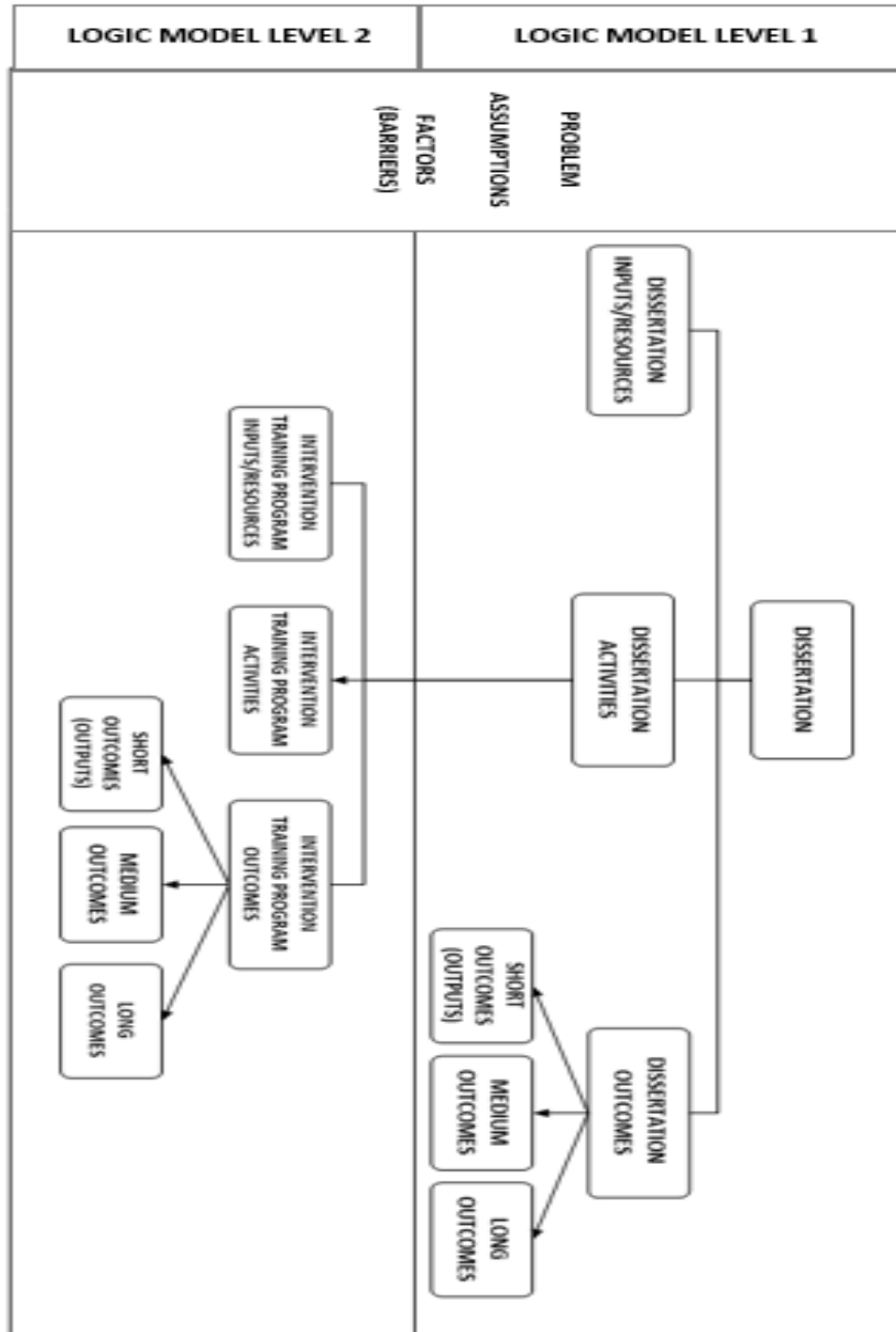

Figure: Logic Model Process

Problem, barriers and assumptions for Logic model Level 1 and Level 2**Problem Statement**

In the last two decades, many different types of programs and strategies build up about the overcome bullying, which is a complex problem. Intensive workloads, costs, time and energy deficiencies are the critical barriers are increased in the implementation process. Also, these programs generally could not reach both students who are being the victim of bullying or being a perpetrator of bullying because the majority of students who are being the perpetrator of bullying has the talent to secretly do the bullying [25-27]. So school staff, teacher and parents generally to be unaware that happen. They can recognize bullying if they know the symptoms of bullying. Because of this, the programs, which are more practical, short, understandable, applicable by students, are needed to overcome and stop the bullying [25, 26]. For this purpose, Midgett (2015) and colleagues developed four basic strategies that are suitable for all these features. These strategies, which was developed to reduce the school from bullying, is called STAC, which is a combination of initial letters following words; stealing the show, turning it over, accompany others and coaching compassion [28-30].

The research was conducted to evaluate the effect of STAC strategies on peer advocacy in peer bullying in 10-11 age students.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Logical underpinning

STAC strategies support bystanders' students in bullying to respond to bullying as an advocate. Approximately more than two-thirds of the students are the bystander in the bullying in the schools. A large number of bystanders in the bullying and often remain passive because they do not know what to do and what to say, and sometimes they are afraid. This group should be told about the negative consequences of being passive and should be taught and supported to intervene in bullying situations [34-36].

Bullying is increased when the bystander supports bullies, while bullying is decreased when the audience/bystander defends victims [37, 38]. The content of STAC strategies is shaped to give the audience the behaviour of protecting the victim. Many new bullying prevention programs, such as the recently developed STAC, have demonstrated that intervention in the audience is effective [33-38].

It was found that the students who learned STAC strategies had less anxiety about intervening in bullying, and their self-confidence increased. An important one, students who will implement STAC strategies, must have specific characteristics or certain roles in the process of bullying because the first implementation will be the first step to changing school bullying culture positively. So, it could be examined student friendship quality before they implement STAC strategies. After the first implantation of STAC strategies, the students continue the implement these strategies on their own.

It has been suggested that STAC strategies can be applied to all age groups of school-age but educational content and duration should be adjusted according to age groups [25, 27-30, 39-43]. It is emphasized that STAC strategies should be applied early adolescence period [41, 44-46]. In this study, the Logic model will be used to prepare the STAC strategies training program.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Barriers

Due to the time barrier data collection tools could not be applied three months, so observations could not be made on students and long-term results could not be evaluated.

In addition, the research is planned as a randomized controlled study. The number of schools that accepted to participate in the research was low, randomization was not possible.

For any potential risk; There is a possible risk that children about disclosing things. Researchers will support the students to give information about any bullying and violence experience to their teachers. This is the main and important skill which researcher teach to students in the strategies.

In addition, throughout the 3 sessions, any student will not be a victim position in the scenarios. The instructor will use balloons for the victim role, to prevent may become upset. If a student will become upset during the training process, the instructor conducts a new scenario to solve this problem among the students. That way, students will realize the reason for negative feelings on their own self. All this ethical information will be provided to student and parents in the information sheets.

Assumptions

In the literature, attempts using STAC strategies to increase students' peer bullying student advocacy skills have been successful. Effective results can be obtained in this research with a similar education program. If the education program is implemented, students can voluntarily participate in this program and participate regularly to develop peer bullying student advocacy skills. According to the literature, training programs can serve our purpose and voluntary participation can be provided.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Resources

Logic model Level 1 resources

Environmental: This study was conducted four school primary school students across Cardiff. There are 74 Welsh Assembly Government's primary school in Cardiff. Fifty-seven schools have the English language; two schools are dual language as Welsh and English. Before the school selection, states, districts, the resources needed, available resources, whether the intervention is feasible, should identify for practical training.

Human: Intervention suitability: Prof. Dr. Ayaz Alkaya evaluated the session's ingredients, suitability to 10-11 age students, cultural suitability. Dr. Midgett is responsible for first six scenarios in the intervention activities. She has implemented these scenarios among same age students in United States. Last 6 scenarios were developed by Avsar. In addition, a teacher, who is a primary school teacher for 31 years, evaluated the suitability of training to 10-11 age students. The sample of the study was comprised of the year-6-students (aged 10 to 11 years).

Time: The study was conducted at four primary schools in the 2019-2020 academic year in Cardiff, Wales, United Kingdom (UK).

Technologies: Computer, SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences).

Funding: There are not any fund for the pilot studies.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Data resources: The Personal Information Form The personal information form consisted of eight closed-ended questions to determine the gender, parents' education and working status, school achievement and bullying experiences.

Student-Advocates Scale (Peer Bullying Student Advocacy Scale)_Peer Bullying Student Advocacy Scale was developed by Midgett et al. (2015) in order to evaluate the effectiveness of STAC training. It is evaluated students' knowledge of bullying (items 1, 4, 7, 10) STAC strategies knowledge (items 2, 5, 8, 11) and self-confidence to intervene to stop bullying (items 3, 6, 9). The scale consists of 11 items. Scale responses are scored as 1 “completely disagree”, 2 “disagree”, 3 “agree”, 4 “completely agree” The highest total score that can be obtained from the scale is 44 and the lowest score is 11. The total score and effectiveness are increase similarly [25, 27, 29, 30, 43]. **Friendship Qualities Scale** The Friendship Quality Scale was developed by Bukowski et al. (1994) to evaluate the quality of friendship relationships. The scale measures the quality of the relationship with the best friend of the adolescent. The five-point likert scale consists of 23 items. The scale items are scored as 1 “not true”, 2 “rarely true”, “sometimes correct”, 4 “quite accurate” 5 “very accurate”. The students are asked to answer the scale items considering their closes friends. The scores for the whole scale or its sub-dimensions are calculated by the arithmetic mean of the answers. The increase in the total score indicates that the quality of peer relations increased. The scale consists of four sub-dimensions. The scale has 5 sub-dimensions: trust and conflict, companionship, help, support, and intimacy.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Logic model Level 2 resources

Environmental: The training shall be conducted in such a way as to prevent the educational program of the students at the places and hours deemed appropriate by the school administrators. Before the training, the seating arrangement of the students is prepared as a group shape.

Human: Intervention providing: Intervention providing: PhD candidate and research assistant Avsar will deliver the group training. She is responsible for providing the intervention. She has training experience same age student groups. She implemented eight sessions assertiveness program to prevent bullying among 12 age students in Turkey [122].

Techniques: STAC strategies, which was developed to reduce the school from bullying, is called STAC, which is a combination of initial letters of strategies. Students who will implement peer support strategies must have certain characteristics or certain roles in the process of bullying [27, 44-46]. STAC strategies must have certain characteristics or certain roles in the process of bullying because the first implementation will be the first step to changing school bullying culture positively. So, it could be examined student friendship quality before the implement STAC strategies. After the first implantation of STAC strategies, the students continue the implement these strategies on their own. It has been suggested that STAC strategies can be applied to all age groups of in the schools but educational content and duration should be adjusted according to age groups.

Material and technologies resources: Computer, projection, pins, notes, markers, balloons, pencils, board, tape, slides, worksheets.

Funding: There are not any fund for the pilot studies.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Data resources: “Personal Information Form”, “Student-Advocates Scale” and “Friendship Qualities Scale”, was used for collect data. Three faculty members, two of them working at the Cardiff University and one of them working Gazi University was consulted to assess the age group, cultural and linguistic harmony of the personal information form and questions on the scales.

Ethical resources: Recording and maintaining informed consent from participants, it was not used any student name and surname in the research sheets. It will be used just student research ID numbers which are comprised of researchers. Data Storage, it will be not given any information to someone who is except research. The information obtained from the study will be used purely for research purposes and your personal information will be kept secret. It will be used even password-protected computer and files. Gazi University provided us a laptop for this. In addition, using the “Bitdefender Internet Security Antivirus Program” provided by the University is mandatory for security. Questionnaire data will be entered into a password-protected database. The anonymous all research papers carry with a lockable backpack from Cardiff to Ankara. Researcher kept-close that bag throughout the flight. The anonymised questionnaires will be stored in a secure location that can only be accessed by authorised members of the research team.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Activities

Intervention process covers activities. The instructor used the case plan for implementation. The researcher used 12 scenarios, 6 of them is developed by Aida MIDGETT. Another 6 scenarios were developed by researcher. Also, she prepared slides as a parallel that planning. **(for more information about the process see SECTION II).**

Outcomes

Short/Immediate desired outcomes: Increasing the level of knowledge and the increase in their skills by evaluating the satisfaction scores of the participants about the given training, comparing the scores of the tests before and after the training. Knowledge skill... etc are short term acquisition. In this study we used outcomes and short term output as a same.

Knowledge: Students will increase their knowledge of Bullying.

Students will increase their knowledge of STAC strategies.

Skill: Students will increase their self-confidence in intervening in bullying situations.

Medium/Intermediate desired outcomes: Turning the acquired knowledge and skills into attitude-behavior is the implementation. The participation of teachers as observers can be monitored. Thus, it can be determined to what extent and quality of the gains they gained in the course to educational activities. Behaviour is one of the medium-term acquisitions.

Behaviour: Student will be implemented STAC strategies to stop the bullying in school.

Long desired outcomes: These are the results and effects achieved through the knowledge, skills and attitudes put into life. They show whether the program has achieved its original goal. Purpose and long-term output often refer to the same concepts. Environment, social conditions... etc are short term acquisition.

Environment: Changing the school bullying climate, positively.

The use of STAC strategies will automatically spread throughout the school

Social conditions: STAC will be implementing other schools.

Changing the community bullying climate, positively.

Degreasing the bullying prevalence in the community.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Logic model Level 1 short outcomes/outputs

H0a = There is no difference between the peer bullying student advocacy training and control in terms of student advocacy in peer bullying.

H0b = There is no difference in terms of bullying information between the intervention group where peer bullying student advocacy training is applied and the control group.

H0c = There is no difference in terms of STAC information between the peer bullying student advocacy training and the control group.

H0d = There is no difference in the self-confidence to intervene to stop bullying between the peer bullying student advocacy training and the control group.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Logic model Level 2 short outcomes/outputs

- 1.1. Students will explain that, what is the bullying in the first session.
- 1.2. Given a specific example, students will be able to say at least two effects of bullying.
- 1.3. Students will be able to give an example of each of the bullying types in the first session.
- 1.4. Given a specific picture, which is identified in the bullying, the student will be able to label the roles of these peers in bullying.
- 1.5. Students should be able to repeat the STAC strategies with given specific examples, until the end of the first session.
- 2.1. Students should be able to explain all STAC strategies to help prevent bullying until the end of this session.
- 2.2. Given a specific scenario about bullying, students will be able to use at least one STAC strategies.
- 3.1. Students should be able to explain all STAC strategies to help prevent bullying until the end of the second session.
- 3.2. Given a specific scenario about bullying, students will be able to use at least two STAC strategies.

Logic model (Level 1 and Level 2) Short term outcomes/outputs example

Resources	Activities	Level 1 Outputs	Level 2 Outputs	Measures/Data Sources
STAC Strategies	Three Session Peer Supporting Training Program	H0=Peer support strategies have no effect on reducing bullying levels of students. H1=Peer support strategies have an effect on reducing bullying levels of students.	1. Students will increase their knowledge of Bullying. 2. Students will increase their knowledge of STAC strategies. 3. Students will increase their self-confidence in intervening in bullying situations with STAC.	1.The Personal Information Form 2.Student-Advocates Scale 3.Friendship Qualities Scale

SECTION II

Training Courses/Sessions Plan

Sessions	Length	Subjects	Activities and methods
1st Session (60 min)	Training (15 min)	Definition of bullying Effect of Bullying	Lecture Question and answer
	Group meeting (30 min)	Types of Bullying Roles of Students in Bullying	Group study
	Training (15 min)	How to Stop Bullying STAC strategies • Stealing the show • Turning it over • Accompany others • Coaching compassion	Lecture Question and answer
2nd Session (30 min)	Group meeting	Teaching the STAC strategies with playing	Group study, role play
3rd Session (30 min)	Group meeting	Teaching the STAC strategies with playing	Group study, role play

SESSION ONE BULLYING AND STAC STRATEGIES	
Methods	Lecture, question and answer, group study
Material needed	Computer, projection, pins, notes, markers, balloons, pencils, board, tape, worksheets for activities, slides
Lesson length	60 minutes
Number of Students	14 or 24 students
Instructor	Fatma AVSAR
Purpose	To teach the concept of bullying and STAC strategies as a provide background.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

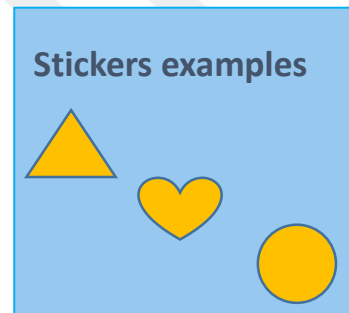
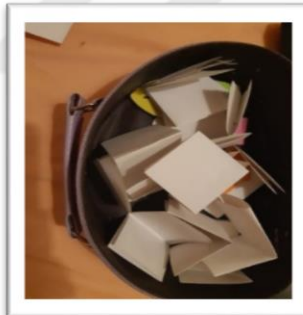
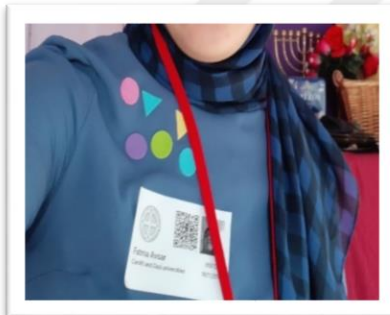
Desired Objectives

- Students will explain that, what is the bullying in this session.
- Given a specific scenario, students will able to say at least two effects of bullying.
- Students will able to give an example of each of the bullying types in this session.
- Given a specific picture, which is identified in the bullying, the student will be able to label the roles of these peers in bullying.
- Given specific examples, students should be able to repeat the STAC strategies until the end of this session.

Process

Let's Choose Groups! To choose groups for the group activities.

The instructor prepares the stickers for the students. The instructor gives same colour and same shape stickers in the same group students.

Activity 1: The purpose of ice breaker: Balloon Blasting Game

This activity is planned to provide the students getting to find meaningful sentence with words. The instructor prepares small notes. She writes a word on each sheet. After the put in these notes each balloon inside. She inflates balloons with balloon inflating machines. And then she brings these balloons first session. Beginning the session, the instructor and student use these balloons as getting to find meaningful sentence with using those notes. First of all, the instructor starts the activity to demonstrate. She blasts her own balloon with a pin. She reads the word. Instructor supports each student to repeat this activity. The instructor explains the training aim and ingredients. And then she starts teaching the first session subjects.

Definition of Bullying

Bullying is violent and threatening behaviour. It is generally implemented from one or more students who are bully, to another student who is a victim [1, 56]. The power inequalities between these students have defined as the main reason for bullying. Many things could be a reason for the perception of less power among peers [58]. While, being predominant, carrying stabbing tools, being older, getting support from adults ignoring bullying can lead to power superiority [11, 59-61]. When the negative behaviour only happens once and is serious, it can be considered bullying but generally it happens more than once. The most important features of peer bullying;

- It is generally repeated the behaviour.
- It is intentional behaviour.
- It generally happens more than once.
- The target cannot stop it by himself or herself.
- It has the imbalance of power between students who were the target and being bully [3, 5, 55-57].

The general bullying prevalence is 27%, the bullying rate is 33.5% in mobile games among British adolescents [71, 72]. The prevalence of bullying is 32 % in Wales [73].

Activity 2: Let's Guess! (BULLYING or NOT)

The purpose of activity: This activity is planned to help the students understand the concept of bullying and STAC strategies.

The instructor distributes all those pre-printed worksheets and pencil to each student. The instructor gives students a chance to fill in the worksheet blanks for the 10 minutes. An instructor asks some questions to students (why these sentences include “generally”? what is the meaning of this?) to invite conversation and discussion. After that instructor shows a slide to the students and they fill in the worksheet blanks together.

- It is generally repeated behaviour.....bullying.....
- It is generally intentional behaviour...bullying.....
- It happens generally more than once.....bullying.....
- The target generally can stop it by himself or herself.....not.....
- It has the imbalance of power between the target and the bully...bullying...
- It happens only once and as not seriously.....not.....
- It happens only once and as seriously.....bullying.....

Effect of Bullying

Bullying is an important problem also it is generally the reason many physical, social and mental problems among school-age children. The physical problems caused by bullying are abdominal pain, headache pain, stomach pain, delay in physical development and incontinence [15-17]. Similarly, the psychosocial problems caused by bullying are loneliness, anger control problems, stress, problematic internet use, eating disorders, physical appearance stress, smoking, drinking, illegal substance use and criminal tendency [8, 18-21, 85].

Roles of Students in Bullying

The main roles of the student in bullying are called bully (perpetrator), victim, assistant and bystander (audience) [35, 36].

Types of Bullying

Bullying is a comprehensive concept and there are many types are already described. The main bullying types are physical, verbal, relational and cyberbullying. These bullying types are exhibited differently depending on gender. Girls tend to engage in verbal, and social bullying while boys exhibit physical and sexual forms of bullying [142].

The physical type of bullying is hurting someone's body or possessions. The prevalent physical bullying behaviours exhibits are hitting, shoving, throwing objects, kicking, pinching, spitting, tripping/pushing, destroying someone's artwork, taking, hiding or breaking someone's things [89].

Verbal bullying is saying or writing means things. The prevalent verbal bullying behaviours exhibits are teasing, name-calling, inappropriate comments, yelling, taunting, threatening to cause harm [96].

Social bullying is hurting someone's relationships or reputation. The prevalent relational bullying behaviours exhibits are leaving someone out on, purpose, telling other children not to be friends with someone, whispering, spreading rumours, embarrassing someone in public, saying "you can not play" [89].

Cyber bullying is an electronic form of bullying, using electronic technology such as phones, computers, tablets, social media, texting, chat, and websites to hurt someone Cyberbullying might be increased with social media usage [98, 99]. Cyberbullying can be reasonably large expansion in a short time via the online environment [91, 100].

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

The student who is **bully**, exhibit bully behaviour towards their peers. The bully student uses physical, verbal and relational bullying. Bullies tend to be friends with other peers who bully or encourage another student to join in the bullying. The generally be a leader in these social group. Bullies generally know hiding bullying behaviour and they tend to blame the victim. Bullies might learn the bullying behaviours via another friend, any negative role models. Bullies generally do not feel confident or like themselves and they have been bullied themselves. Often, bully students require support to change their behaviour and they need help for this. If someone does not help to bully or their bully group, this behaviour could carry on all education levels and beyond [92].

The student who is **bullied (victim)** are the targets of bullying behaviour. They are exposed to bullying by their bully peer. They generally tend to be shy, submissive and less socially experienced. They could not have assertiveness skill to say “No” or “Stop that.” In contrast, aggressive children who are bullied tend to fight back, both verbally and physically. Although all student is potential targets of bullying. Students who are bullied need help as well as tackle with bully peer.

The student who is **assisting** intentionally help the student who is doing the bullying. They may not start the bullying or lead in the bullying behaviour, but they may encourage bullying behaviour and occasionally join in.[92]

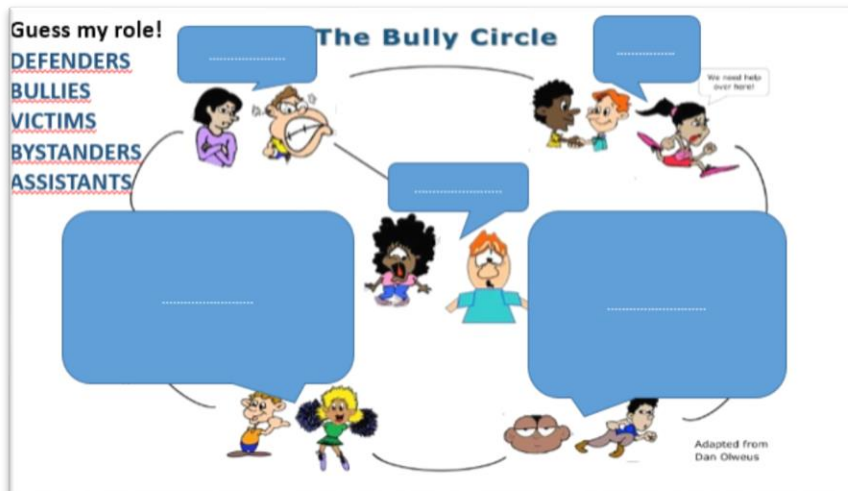
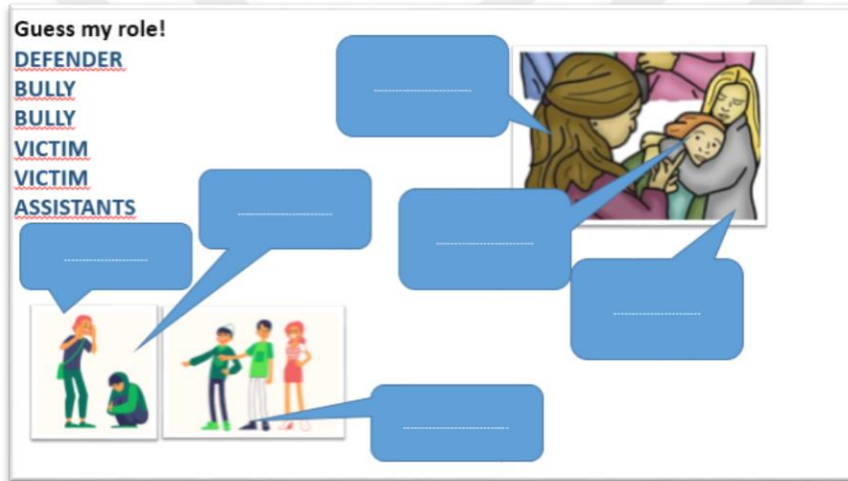
A student is a **bystander** when they see bullying. Bystanders are not directly involved in hurting another student along with the bully. In schools, more than two-thirds of the students are the bystander. A bystander can also have a positive or negative impact on the situation. If the student who is bystanders do something to stop the bullying, they name is called the **defender (upstander)**. They can help the bully without meaning to help just by watching. Otherwise, if student who is bystanders do not take a side and walk away, its name is called **outsider**. Some may watch what is going on but do not provide feedback about the situation to show they are on anyone’s side. They generally do not take sides [34-36, 93].

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Activity 3: Guess my role with pictures

The purpose of activity: This activity is planned to help students understand the roles of students in bullying.

The instructor divides the students into three groups. Each group should have 4 students. The instructor gives work sheets to each group. Instructor support to students to support the discussion. After that instructor shows a slide to the students and they fill in the worksheet blanks together.

Activity 4: Guess bullying types with scenarios

The purpose of activity: This activity is planned to help students understand the bullying types which are verbal, relational and physical.

The instructor gives scenarios worksheets to each group and markers. The instructor distributes the worksheets and she gives a chance to fill in the worksheet blanks for the 5 minutes. Instructor gathers each group's worksheet puts the board with tape and compares it to each other. After that instructor shows a slide to the students and they fill in the worksheet blanks together.

In the hallway, you overhear some girls talking about another girl's clothes and hair. You hear them make fun of the girl telling her things like, "Can't you afford a brush? "nice" clothes" with a sarcastic and meantone. The girl looks pretty upset and does not say anything back (Midgett, Doumas, & Trull, 2016).

For the past few weeks, you have noticed a group of students who stand in the middle of the hallway and yell in another student's ear as he walks by. You also see that group of students slam his locker closed when he is trying to get things for class (Midgett et al., 2016).

How to stop bullying?

In the school, teachers and staffs generally do not see anything about bullying because bully generally has the talent to secret it. To deal with bullying problem at schools, teachers need student support. When the bystanders try to stop the bullying, they are successful most of the time. Bullying is increased when the bystander supports bullies while bullying is decreased when the bystander defends victims as a defender [35-36] The student should learn new technic to stop the negative behaviour of your peers like bullying. STAC strategies are accomplished to reducing bullying. The STAC strategies support bystanders to be a defender.

STAC STRATEGIES

Bullying is getting more and more complicated; it has made it difficult to prevent and solve peer bullying [25]. Barriers such as increased costs, time and energy deficiencies and intensive workloads in the implementation process adversely affected the implementation and dissemination of these prevention programs. There was a need for more practical, short, understandable, and even new approaches to self-implementation for a tackle these barriers [25, 26]. For this purpose, Midgett (2015) and colleagues developed four basic strategies.

STAC Strategies, which was developed to reduce the school from bullying, is called STAC, which is a combination of initial letters of strategies. Students who will implement peer support strategies must have certain characteristics or certain roles in the process of bullying [27, 44-46].

STAC Strategies will be used the training of the intervention group. STAC is a short audience intervention program and allows students who witness bullying to advocate to intervene in bullying. STAC Strategies are listed as a user “stealing the show”, “turning it over”, “companying others” and “coaching compassion” [25, 39].

Stealing the show (using humour to get attention off of student being bullied) The instructor teaches to students that how to interrupt bullying and divert peers' attention from the target. In order to attract the attention of the bully; joking/humour, engaging in a different dialogue, and calling to group games such as basketball can be used. The most effective method emphasized in the strategy is the use of humour [25]. Humour is a very influential, popular and sympathetic intervention among adolescents [109].

Turning it over (asking for help from a trusted adult at school) The educator allows students to identify an adult. Students trust him/her. Student can seek help in the school from him/her. Students learn that they need help from an adult when they are exposed to physical bullying or when they feel insecure to intervene. In addition, the educator encourages students to apply to these predetermined adults when they detect cyberbullying in electronic environment such as telephone and computer [25].

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Accompany others (reaching out to the student who was bullied) Most of the victims are unaware that they experience peer bullying. They often have communication problems. These features generally the reason for being the target of bullying. The educator teaches students that they can help them become aware of bullying by talking to the victim about the situation, providing peer support. Peer support approach; inviting the victim to events and spending time after school [25].

Coaching compassion (helping the student who bullied someone learn to be more caring) The instructor teaches students that the bully can be confronted with the bully by contacting the bully about unacceptable bullying behaviour during or after bullying. The educator encourages students to empathize with the bully. Students should believe that they will respect this situation when a student is contacted, even if he is a bully [25].

Reflection questions

To make a summary, the instructor asks the students this question. What did you learn about bullying and STAC Strategies in the session? After the answer's instructor says the next session's time and where.

The instructor says, thank you!

SESSION TWO STAC Strategies	
Methods	Group study, role play
Material needed	Computer, projection, worksheets for activities , slides.
Lesson length	30 minutes
Number of Students	14 or 24 students
Instructor Fatma AVSAR	
Purpose	To provide the teacher to students how they will implement STAC Strategies with bullying scenarios.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Desired Objectives

Students should be able to explain all STAC strategies to help prevent bullying until the end of this session. Given a specific scenario about bullying, students will be able to use at least one STAC strategies.

Activity 5: The educator gets the students 'Let's share experience' activity. The purpose of the activity is to enable students to empathize with bullies and victims. Colorful small papers are distributed to educational students. The trainer asks the students to briefly write about the bullying events they had previously been the audience. The educator collects the papers without the name, scrambles and reads the appropriate ones aloud. "How would you behave if you were? How should we intervene? ” asks questions. The trainer supports students to talk about the subject.

Activity 6: Scenarios of STAC Strategies

The purpose of activity: The aim of this activity teaching students how they will implement the STAC strategies to stop bullying.

The instructor divides the students into three groups. Each group should have 4 students. First of all, the instructor starts the activity to demonstrate. She reads the scenario and she implement in bullying as a defender with role-playing. And then, the instructor distributes one worksheet to each group. She explains that each worksheet represents one scenario. In addition, instructor emphasizes, any student will not be a victim position in the scenarios. The instructor will use balloons for the victim role, to prevent may become upset. If a student will become upset during the training process, the instructor conducts a new scenario to solve this problem among the students. That way, students will realize the reason for negative feelings on their own self. The instructor gives the groups the chance of implementing four STAC Strategies with role-playing for 10 minutes. Students need to read through the scenario and act it out. Then, as a group, the students will identify which type of bullying is being presented. Each group repeat until all four STAC Strategies have been demonstrated. After each 10-minute, groups replace the scenarios with each other. The instructor supports the groups to implement each STAC strategies and she prevents any potential negative experience of students.

Because of the ethical issue, we can not share sceneiros.

Activity 7: Who is the winner!

The purpose of activity: The aim of this activity, encouraging the students to implement the STAC strategies to stop bullying.

The instructor explains the activity. This activity is a race which continues until the end of the 3th session. We will a stamp on for each STAC strategy you use in the school when we see any bullying happen. We will see who the winner is. The main rule of this activity. You should tell the STAC strategy story. **How did you use STAC? What did you do? What was bullying? What kind of bullying did you intervene (verbal, social and physical)?**

[illegible]

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Reflection questions

To the make summary, the instructor ask the students these question. **What was easy about doing STAC Strategies? What were hard?** After the answer, instructor says the next session's time and where.

Instructor says, thank you!

SESSION THREE STAC Strategies	
Methods	Group study, role play
Material needed	Computer, projection, worksheets (for activities 6 and 7), slides.
Lesson length	30 minutes
Number of Students	14 or 24 students
Instructor	Fatma AVSAR
Purpose	To provide the students implement STAC Strategies with scenarios

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Desired Objectives

Students should be able to explain all STAC strategies to help prevent bullying until the end of this session. Given a specific scenario about bullying, students will be able to use at least two STAC strategies.

Activity 8: The educator makes the "Four-eyed monster" activity so that the students can understand the scenarios. The purpose of the activity is to help students embody STAC strategies according to the scenarios. The instructor projects the sample scenarios into projection in order. The trainer distributes blank paper to each group and asks the students to divide the paper into quarters with a pencil. Each segment of the paper represents an STAC strategy. The instructor asks the students to discuss what they can do in the four strategies according to the sample scenario by discussing them in the group. At the end of the activity, the group that reads will read what they have written in the classroom.

Activity 9: Scenarios of STAC Strategies

The purpose of activity: This activity is planned for teaching the students how they implement STAC Strategies with bullying scenarios.

The instructor divides the students into three groups. Each group should have 3 or 4 students. The instructor gives worksheets to each group. The instructor emphasizes any student will not be a victim role in the training sessions. The instructor will use balloons for the victim role, to prevent may become upset. If a student will become upset during the training process, the instructor conducts a new scenario to solve this problem among the students. That why, students will realize the reason for negative feelings on their own self. The instructor gives the groups the chance of implementing four STAC Strategies with role-playing for 10 minutes. After each 10-minute, groups replace the scenarios with each other. The instructor supports the groups to implement each STAC strategies and she prevents any potential negative experience of students.

...

Because of the ethical issue, we can not share sceneiros.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

Activity 10: Who is the winner!

The purpose of activity: The aim of this activity is encouraging the students to implement the STAC strategies to stop bullying.

The instructor reminds the activity. She asks the students this question. **Is there someone who used strategies at school?** If someone there is, firstly students listen to the story and they talk about the story on. And then student, who implement the STAC, attaches own stamp or stamps on the paper. After the activity, the instructor calculates the number of stamps of each student. She identifies who is the winner and congratulates them. She gives a small gift for the winner or winners.

Who is the winner!														
Student 1														
Student 2														
Student 3														
Student 4														

Activity 11: Who is the winner!

The purpose of activity: The aim of this activity is encouraging the students to share bullying experiences. Also, the another aim of the activity is to enable students to empathize with bullies and victims.

The trainer makes the “Let's share experience” activity. Colorful small papers are distributed to students. The trainer asks the students to briefly write about the bullying events they had previously been the audience. The educator collects the papers without the name, scrambles and reads the appropriate ones aloud. "How would you behave if you were? How should we intervene? ” asks questions like. Supports educational students to talk about the subject.

EK-7. (devam) Akran Zorbalığı Öğrenci Savunuculuğu Eğitim Rehberi

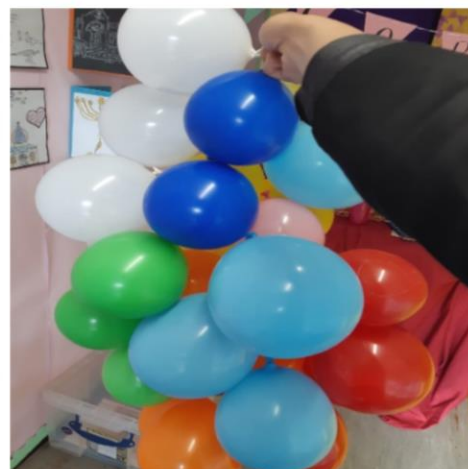
Reflection question

To make a summary, the instructor asks the students that question. **What do you think about all the last 3 sessions, I wonder your ideas?** After the answers, the instructor emphasizes the importance of continuing these STAC strategies to change the school bullying climate positively. And then, the instructor says we should complete questionnaires. She distributes questionnaires for each student. The instructor gives students a chance to complete the questionnaires for the 15 minutes.

The instructor says, thank you!

EK-8. Eğitim Materyalleri Örnekleri

Balloon Blasting Game

EK-8. (devam) Eğitim Materyalleri Örnekleri

Four-eyed monster

1 Stealing the show: NOT appropriate!	2 Turning it over: take a screenshot. then show it to an adult
3 accompanying others: Send a message: "Don't listen to them."	4 Coaching compassion: Say to the bully: "I'm sorry, I didn't mean to." "Pulling my hair out." then Turn over a new page.

1 Stealing the show: "Did you hear about the new iPhone 11 pro Max?"	2 Turning it over: "On the bus we overheard a rumour spreading."
3 Accompanying others: "Hey, I overheard what happened on the bus, just try to ignore them."	4 Coaching compassion: "Hey, what you did on the bus was not cool."

1 "The world they got caught. They look at that flying car!"	3 Group You can accompany them before the bullying and say "He was really silly." "I didn't like him!"
2 "Since it is broke, you can tell someone who is on duty."	4 You could say "Hey! Stop!" "Keep your hands off yourself! That's not cool!"

1 JOKE What is cheese with is not yours. NACHOCHEESE	2 Group Make them feel happy and comfortable.
3 TELL AN ADULT	4 I ignore them

EK-8. (devam) Eğitim Materyalleri Örnekleri

Guess my role!

1st Guess my role! Group

- 1 A student who bullies
- 2 A student who is bullied
- 3 A student who bullies
- 4 A student who is bullied
- 5 Defender
- 6 Assistant Assistants

2nd. Guess my role!

- 1 ^{bystander} A student who is bullied
- 2 Defender
- 3 A student who is bullied
- 4 Assistant
- 5 bystander

1st Guess my role! Group

- 1 A student who bullies ✓
- 2 A student who is bullied ✓
- 3 ASSISTANTS X A student who is bullied ✓
- 4 A student who is bullied ✓
- 5 Defender ✓
- 6 Assistant ✓

2nd Guess my role!

- 1 Bystander X A student who bullies
- 2 Defender ✓
- 3 Students who are bullied ✓
- 4 Assistants ✓
- 5 Bystander ✓

group is Harleen

1st Guess my role! Group

- 1 Defender student who bullies ✓
- 2 A student who is bullied ✓
- 3 Assistant student who bullies ✓
- 4 A student who is bullied ✓
- 5 defender ✓
- 6 assistants ✓

2nd Guess my role!

- 1 Students who bully ✓
- 2 Defender ✓
- 3 Students who are bullied ✓
- 4 Students who are bullied ✓
- 5 Students who are bullied ✓

1st Guess my role! Group

- 1 A student who is a bully ✓
- 2 A student is bullied ✓
- 3 A student who is a bully ✓
- 4 A student who is bullied ✓
- 5 defender ✓
- 6 ASSISTANTS ✓

2nd Guess my role!

- 1 Students who is a bullies ✓
- 2 defenders ✓
- 3 Student who is bullied ✓
- 4 Assistants ✓
- 5 bystanders ✓

EK-8. (devam) Eğitim Materyalleri Örnekleri

Guess my role!

Group

1st Guess my role!

- 1 A student who bullies ✓
- 2 A student who is bullied ✓
- 3 Defender x
- 4 A student who is bullied x
- 5 A student who bullies x
- 6 Assistant ✓

2nd Guess my role!

- 1 Students who bullies ✓
- 2 defender ✓
- 3 Students who are bullied ✓
- 4 assistants ✓
- 5 bystander ✓

Thank You

Group

1st. Guess my role!

- 1 A student who bullies
- 2 A student who is bullied
- 3 A student who bullies
- 4 A student who is bullied
- 5 Defender
- 6 Assistants

2nd. Guess my role!

- 1 Bullies By Stander Bullies
- 2 Defender
- 3 A student who is bullied
- 4 Assistants
- 5 Bystander

Group

1 Guess my role

- 1 A student who bullies
- 2 A student who is bullied
- 3 A student who bullies
- 4 A student who is bullied
- 5 Defender
- 6 Assistant

2 Guess my role

- 1 Bystander
- 2 Defender
- 3 A student who bullies
- 4 _____
- 5 bystander

Group

1st. Guess my role!

- 1 Student who bullies
- 2 Student who is bullied
- 3 Student who bullies
- 4 Student who is bullied
- 5 Defender
- 6 Assistant

2nd Guess my role!

- 1 Bullies Student
- 2 Defender
- 3 Student who is bullied
- 4 Assistant
- 5 Bystander

EK-9. Kontrol Grubu Öğrencileri için Broşür

Bullying Bullying is a violent and aggressive behaviour. It is generally implemented from one or more students who are bully, to another student who is a victim. <u>The most important features of bullying</u> • It is generally repeated behaviour. It generally happens more than once. • But, when the negative behaviour only happens once and serious. • It can be considered bullying. • It is intentional behaviour. • The target cannot stop bullying by himself or herself. Because, there are the imbalance of power between students.	Effect of Bullying The physical problems are caused by bullying; • stomachache, headache, • growth deficiency (delay in physical development), • Incontinence (wet the bed), The mental and social (psychosocial) problems are caused by bullying; • tend to loneliness, • anger management problems, • stress (anxiety), • problematic internet usage, • eating disorders (eating much), • smoking, • illegal substance usage, • criminal tendency Kindness makes everyone feel good 😊	Type of Bullying (physical, verbal, social/emotional and cyberbullying) Physical bullying is hurting someone's body or possessions. <i>hitting, kicking, spitting, shoving/ pushing, throwing objects, destroying someone's work, taking, hiding or breaking someone's things.</i> Verbal bullying is to say to someone bad things. <i>teasing/taunting, name-calling, inappropriate comments, yelling, threatening to cause harm.</i> Social Emotional bullying is hurting someone's relationships of reputation. <i>whispering, spreading rumors, leaving someone out on purpose (out of play), embarrassing someone in public, telling other children not to be friends with someone,</i> Cyberbullying that takes place over digital devices. It is an electronic form of bullying, is used electronic technology. <i>Posting hurtful things about someone on social media. Making fun of someone in an online chat while there are multiple friends.</i>
--	---	---

EK-10. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.10.2019-E.121573

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

Sayı : 14574941-199-
Konu : Fatma AVŞAR-Etik Komisyon
Gelen Cevap Bildirimi

Dağıtım

Enstitümüz Hemşirelik Anabilim Dalı doktora programı öğrencisi Fatma AVŞAR'ın, etik komisyon başvurusu ile ilgili olarak Üniversitemiz Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu'nun cevabı yazısı ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

**e-imzalıdır
Doç. Dr. Aysel BERKKAN
Enstitü Müdür Yardımcısı**

DAĞITIM
Gereği:
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne »
Hemşirelik Anabilim Dalı Başkanlığına

Bilgi:
Sayın Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA

30.09.2019 Memur
01.10.2019 Bilgisayar İşletmeni
01.10.2019 Enstitü Sekreteri

Rabia DEMİREL
Cengiz ÇATAL
Bahriyar YAHŞİ

Enstitü Mah. Abant Sok. No: 10/2 E Blok Kat: 9 06500 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312) 202 33 87 Faks: 0312) 202 82 20
e-Posta: saglikbil@gsu.edu.tr İnternet Adresi: http://saglikbil.gsu.edu.tr/

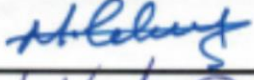
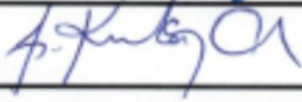
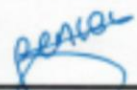
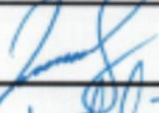
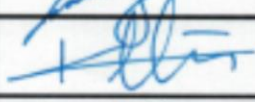
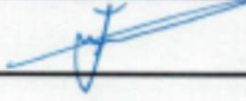
Bilgi için: Rabia Demirel
Memur
Telefon No: 0312 202 33 254

Bu belge 6070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-10. (devam) Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.09.2019-E.120893			
		T.C. GAZİ ÜNİVERSİTESİ Ölçme Değerlendirme Etik Alt Çalışma Grubu	
			
Sayı : 91610558-302.08.01- Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı			
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE			
İlgili : 19.07.2019 tarih ve E.90149 sayılı yazı			
İlgili yazınız ile göndermiş olduğunuz, Enstitünüz Hemşirelik Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi Fatma AVŞAR 'ın, Prof.Dr.Sultan AYAZ ALKAYA'nın danışmanlığında yürüttüğü "Alçkan Zorbalığın Önlenmesinde Alçkan Desteği Stratejilerinin Etkicisi" adlı tez çalışması ile ilgili konu Kurulumuzun 11.09.2019 tarih ve 09 sayılı toplantısında görülmüş olup,			
İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.			
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.			
e-imzalıdır Prof. Dr. Mehtap ÇAKAN Kurul Başkanı			
Araştırma Kod No: 2019-292			
Ek: 1 Liste			
			
Ankara Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76 İnternet Adresi :http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/		Bilgi için :Burak Çirak Birim Evrak Sorumlusu Telefon No:0312 229 78 00	

EK-10. (devam) Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖLÇME DEĞERLENDİRME ETİK ALT ÇALIŞMA GRUBU KATILIM LİSTESİ	
TOPLANTI TARİHİ : 11/09/2019	TOPLANTI SAYISI : 09
ADI-SOYADI	İMZA
Prof. Dr. Mehtap ÇAKAN Başkan	
Doç.Dr.İsmail KARAKAYA Başkan Yrd.	
Prof.Dr.Galip YÜKSEL	KATILMADI
Prof.Dr.İsmet YÜKSEL	
Prof.Dr.Seçil ÖZKAN	
Prof.Dr.Cevriye TEMEL GENCER	
Prof.Dr. C. Haluk BODUR	
Prof.Dr.İbrahim DOĞAN	KATILMADI
Prof.Dr.Aymelek GÖNENÇ	
Doç.Dr.Zehra GÖÇMEN BAYKARA	
Doç.Dr.Nihan KAFA	
Doç.Dr.İlyas OKUR	
Doç.Dr.Necdet KARASU	KATILMADI

EK-11. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı Tercüman Çevirisi

		BARCODE BEACN5UZ7*
REPUBLIC OF TURKEY GAZI UNIVERSITY HEALTH SCIENCES INSTUTION MANAGEMENT		
Number: 14574941-199- Subject: Fatma AVSAR- Notification of Ethical Committee Respond		
Distribution		
Regarding the Ethical Committee Application of Fatma Avsar, a PhD student of the Institute of Nursing Department, the response letter of our Assessment and Evaluation Ethics Sub Committee's respond letter is attached for your information. I request the information and requirements		
		e-signed Assistant Professor Aysel BERKKAN Vice Manager of Institute
Distribution: To Head of Health Sciences Institute To Head of Nursing Department		To Info: Professor Sultan Ayaz Alkaya
30.09.2019 Officer 01.10.2019 IT Operator 01.10.2019 Institute Secretary	Rabia DEMİREL Cengiz ÇATAL Bahtiyar YAHŞI	
Emniyet Mah. Abant Sok. No: 10/2 E Blok Kat: 9 06500 Yenimahalle/ANKARA Phone:0 (312) 202 33 87 Faks:0 (312) 202 82 20 e-mail :saglikb@gazi.edu.tr web :http://saglikb.gazi.edu.tr/ Info :Rabia Demirel Officer Phone:03122023254		
This document is electronically signed according to Electronic Signature Law's 5 th Article.		
TO THE BEST OF MY KNOWLEDGE AND ABILITY, I ATTEST THIS TO BE A TRUE AND EXACT COPY OF THE ATTACHED TEXT CERTIFIED TRANSLATOR S. İrem ALKILINÇ		

EK-11. (devam) Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı Tercüman Çevirisi

Date and Number of Document: 30.09.2019-E.120893

BAARCODE
BENDN5R9R*

REPUBLIC OF TURKEY
GAZI UNIVERSITY
ASSESSMENT AND EVALUATION ETHIC SUB STUDY GROUP

Number : 91610558-302.08.01-

Subject : Scientific and Educational Purposes

The subject regarding you provided in the attachment; your PhD student at Nursing Department at your Institution, Fatma Avsar's thesis which is supervised under the guidance Professor Sultan AYAZ ALKAYA named as 'Peer Support's influence to prevent the Peer Violence'; has been considered at our 09 numbered meeting on 11.09.2019;

It was unanimously decided that there is no ethical problem in conducting the work of the person concerned provided that permission is obtained from the places planned to be done. The signature list for the decision is attached.

I request your information.

e-signed
Professor Mehtap ÇAKAN
Head of Committee

Research Code Number: 2019-292

Attachment: 1 List

Ankara Phone: 0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Fax:0 (312) 202 38 76

web:<http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/> Info :Burak Çitrak Department Officer for Document Phone:0312 229 78 00

TO THE BEST OF MY
KNOWLEDGE AND ABILITY,
I ATTEST THIS TO BE A TRUE
AND EXACT COPY OF
THE ATTACHED TEXT
CERTIFIED TRANSLATOR
S. İrem ALKİLİNCİ

EK-11. (devam) Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Onayı Tercüman Çevirisi

GAZI UNIVERSITY	
ASSESSMENT AND EVALUATION ETHIC SUB STUDY GROUP	
ATTENDEE LIST	
DATE OF MEETING: 11/09/2019	NUMBER OF MEETING: 09

NAME AND SURNAME	SIGNATURE
Professor Mehtap CAKAN Head	SIGNED
Assistant Professor Ismail KARAKAYA Deputy Head	SIGNED
Professor Galip YUKSEL	NOT ATTENDED
Professor Ismet YUKSEL	SIGNED
Professor Secil OZKAN	SIGNED
Professor Cevriye TEMEL GENCER	SIGNED
Professor Haluk BODUR	SIGNED
Professor Ibrahim DOGAN	NOT ATTENDED
Professor Aymelek GONENC	SIGNED
Professor Zehra GOCMEN BAYKARA	SIGNED
Assistant Professor Nihat KAFA	SIGNED
Assistant Professor İlyas OKUR	SIGNED
Assistant Professor Necdet KARASU	NOT ATTENDED

TO THE BEST OF MY
KNOWLEDGE AND ABILITY,
I ATTEST THIS TO BE A TRUE
AND EXACT COPY OF
THE ATTACHED TEXT
CERTIFIED TRANSLATOR
S. İrem ALKILIÇ

EK-12. STAC Stratejileri Uygulama Lisansı

COPYRIGHT LICENSE AGREEMENT

This License Agreement (the "License") is made and entered into this 17 day of August, 2018, by and between Boise State University, here in after referred to as the "Licensor," and Fatma AVŞAR, here in after referred to as the "Licensee."

WHEREAS, the Licensor owns certain rights, title and interests in the STAC Training for Student-Advocates, hereafter called the "Licensed Works," and

WHEREAS, the Licensor desires to grant a license to the Licensee and Licensee desires to accept the grant of such license pursuant to the terms and provisions of this License Agreement for the purposes of permitting Licensee to use the Licensed Works for non-commercial purposes as outlined herein;

NOW THEREFORE, in consideration of the payment of the License fee and the other mutual promises and benefits contained herein, the parties hereto agree as follows:

1. Grant of License. The Licensor hereby grants to Licensee, its employees, agents and contractors, a limited, non-transferable, non-exclusive license under Licensor's copyrights to use the Licensed Works to teach the bystander program in the following environments: single site, multiple uses in England. Licensee may also use the Licensed Works at Cardiff University in Cardiff, Wales.

KW 9/19/19
The License granted herein is for one-time implementation of the Licensed Works for non-commercial purposes only. The Licensed Works are more particularly described as the STAC program which stands for "stealing the show," "turning it over," "accompanying others," and "coaching compassion". STAC is a brief, bystander program that teaches students strategies they can utilize to intervene on behalf of victims of school bullying. Licensee shall not be authorized to create derivative works of the Licensed Works without the written approval of Licensor. The Licensor reserves all other rights and interest in the Licensed Works, including copyright. Each copy of the Licensed Works and every written documentation, description, marketing piece, advertisement, or other representation of or concerning the Licensed Works shall conspicuously bear a notice of the Licensor's copyright in this form "Copyright 2017 Boise State University. All rights reserved". Licensor represents and warrants that it is the rightful owner of all the rights granted herein, has obtained all required licenses, rights and permissions necessary to convey and hereby does convey the License free and clear of any and all claims, encumbrances and liens.

2. Term. The term of this License shall commence on the date set forth first above and shall terminate on a date eighteen (18) months after commencement.

3. License Fee. In consideration for the granting of the License, the Licensee shall pay to Licensor a one-time License Fee of US \$0.00, for a total of US \$0.00 due and payable to Boise State University upon execution of this License. No other fees, royalties, expenses or amounts shall be incurred by Licensee in exchange for, or as a condition of receiving this License and the rights granted herein. The license rights set forth herein shall not become effective until payment of the License fee has been received and accepted by Licensor. All amounts remitted hereunder shall be paid in U.S. dollars.

f. ✓

EK-12. (devam) STAC Stratejileri Uygulama Lisansı

4. License Services. If Licensee chooses technical support, training and implementation services for each educational environment identified above shall be pursuant to a separate services agreement.
5. Confidentiality/Publication. Information provided by Licensee in the course of using the Licensed Work ("Confidential Information") shall remain confidential and proprietary to Licensee and Licensor shall receive and use the Confidential Information for the sole purpose of assisting Licensee in the implementation of the Licensed Works. Licensor agrees to protect the proprietary nature of the Confidential Information and agrees not to disclose the Confidential Information to any third party or parties without the prior written consent of the Licensee. The License Fee set forth in Section 3 about shall be deemed Confidential Information.
6. Liability. To the extent authorized by law, Licensee shall indemnify, defend, and hold harmless the Licensor, its officers, employees and agents against any and all claims, damages, liability and court awards including costs, expenses, and attorney fees incurred as a result of any act or omission by Licensee, or its employees, agents, subcontractors, or assignees, arising from Licensee's use of the Licensed Works or any act or omission of Licensee under the terms of this License. Licensee shall pay for all costs arising out of its activities under this License including but not limited to all costs of copying and distribution.
7. Assignment. Licensee shall not assign to, and will not permit the use of said Licensed Works by, anyone, other than Licensee, its agents, employees or contractors, without the prior written consent of the Licensor, which consent will not be unreasonably withheld or delayed.
8. Abandonment by Licensee. In case of abandonment of this License by Licensee, Licensee shall give notice to Licensor of its intent to abandon, and the Licensed Works shall thereupon be free and clear of this License and of all rights and privileges attaching thereto.
9. Captions, Construction and License Effect. The captions and headings used in this License are for identification only and shall be disregarded in any construction of the provisions. All of the terms of this License shall inure to the benefit of and be binding upon the respective heirs, successors and assigns of both the Licensor and Licensee. If any portion, clause, paragraph, or section of this License shall be determined to be invalid, illegal, or without force by a court of law or rendered so by legislative act, then the remaining portions of this License shall remain in full force and effect.
10. Consent. Unless otherwise specifically provided, whenever consent or approval of the Licensor or Licensee is required under the terms of this License, such consent or approval shall not be unreasonably withheld or delayed, and shall be deemed to have been given if no response is received within thirty (30) days of the date the request was made. If either party withholds any consent or approval, such party on written request shall deliver to the other party a written statement giving the reasons therefore.
11. Notice. Any notice required or permitted by this License may be delivered in person or sent by registered or certified mail, return receipt requested to the party at the address as hereinafter provided, and if sent by mail it shall be effective when posted in the U.S. Mail Depository with sufficient postage attached thereto:

f. ✓

EK-12. (devam) STAC Stratejileri Uygulama Lisansı

LİCENSÖR Boise State University Attn: Office of Technology Transfer 1910 University Drive Boise, ID 83725-2095	LICENSEE Fatma AVŞAR Ph.D. Student Gazi University 06560 Yenimahalle/Ankara Turkey
---	---

Notice of change of address shall be treated as any other notice.

12. Applicable Law. The License shall be governed by Idaho law. All construction pursuant to or interpretation of this License shall comply with and conform to all applicable state, federal and local laws, regulations, rules and orders.

13. Default. Any failure of either party to perform in accordance with the terms of this Agreement shall constitute a breach of the agreement. In the event of a material breach by Licensee, Licensors may, upon written notice to Licensee, declare this License Agreement terminated and may seek such other and further relief as may be provided by law, including, but not limited to, a temporary or permanent injunction against Licensee's continued use of the Licensed Works, actual and/or statutory damages, costs of suit, and reasonable attorney fees incurred by Licensors as a result of the breach, plus interest on all amounts from the date of the breach until paid in full, at the highest rate permitted by law.

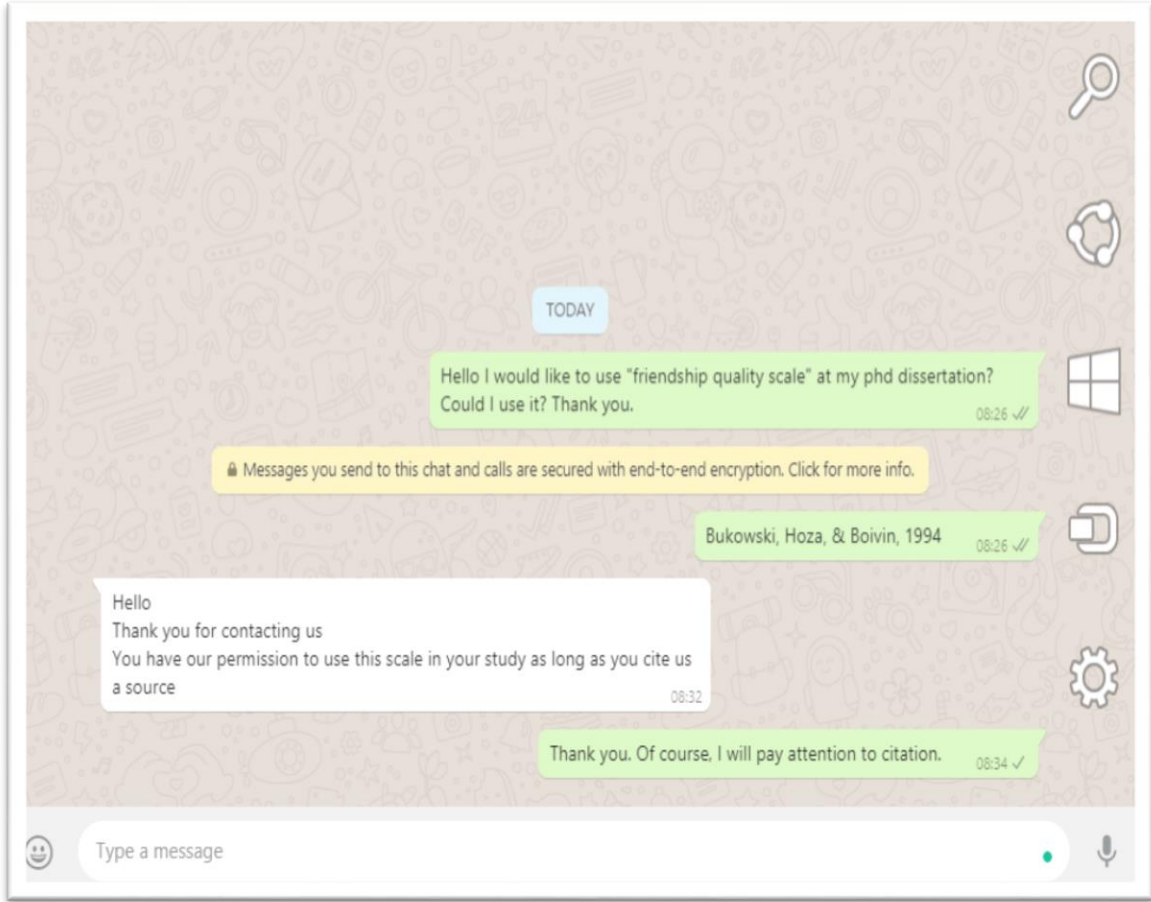
14. Complete Agreement. This License supersedes any and all prior written or oral Licenses and there are no covenants, conditions or agreements between the parties except as set forth herein. No prior or contemporaneous addition, deletion, or other amendment hereto shall have any force or effect whatsoever unless embodied herein in writing. No subsequent innovation, renewal, addition, deletion or other amendment hereto shall have any force or effect unless embodied in a written contract executed and approved by both parties.

In witness whereof, the parties here to have executed this License on the day and year first above written.

Licensee: By: Fatma AVŞAR	Licensors: By: Kaya Binar, Director Office of Technology Transfer
---	--

Date: 17.08.2018 By: Supervisor Sultan AYAZ ALKAYA Date: 17.08.2018	Date: Aug. 20, 2018 P. ✓
--	---

EK-13. Arkadaşlık Niteliği leği İzni

EK-14. Adli Sicil Kaydı

STRICTLY PRIVATE AND CONFIDENTIAL	
007905 FATMA AVSAR ROOM 3 221 NEWPORT ROAD CARDIFF CARDIFF CF24 1AJ	 0000059395007905010100
Standard Certificate Page 1 of 2	
DBS Fee Charged	Certificate Number 001675316854 Date of Issue: 04 OCTOBER 2019
Applicant Personal Details Surname: AVSAR Forename(s): FATMA Other Names: NONE DECLARED Date of Birth: [REDACTED] Place of Birth: GEOIZ TURKEY Gender: FEMALE	Employment Details Position applied for: CHILD AND ADULT WORKFORCE STUDENT INTERN Name of Employer: CARDIFF VOLUNTEERING Countersignatory Details Registered Person/Body: CARDIFF VOLUNTEERING Countersignatory: HANNAH SNAPE
Police Records of Convictions, Cautions, Reprimands and Warnings NONE RECORDED	
Standard Certificate This document is a Standard Criminal Record Certificate within the meaning of sections 113A and 114 of the Police Act 1997. Use of certificate information The information contained in this certificate is confidential and all recipients must keep it secure and protect it from loss or	

EK-15. Okul İzinleri

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ELEKTRONİK POSTA SİSTEMİ

Search Fatma AVŞAR

Mail Contacts Calendar Tasks Briefcase Preferences Permission from X

Close Reply Reply to All Forward Archive Delete Spam Actions

Permission from St Monica's School, Cardiff 26 November, 2019 08:22

From: Richard Thomas
To: fatmaavsar

Dear Fatma,
I apologise for the late reply. I have been told that you need written permission from my school to have completed your work here.
Please consider this email my permission on behalf of the school.
Warm regards,
Rich Thomas

--
Richard Thomas
Deputy Head Teacher
St Monica's Church in Wales Primary School
Cardiff
02920 233 925

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ELEKTRONİK POSTA SİSTEMİ

Search Fatma AVŞAR

Mail Contacts Calendar Tasks Briefcase Preferences RE: invitation X

Close Reply Reply to All Forward Archive Delete Spam Actions

RE: invitation to participate in a research study 19 November, 2019 09:24

From: allsaintsprm
To: fatmaavsar

Good Morning

All saints Primary consent to you completing an Anti- Bullying workshop with our Year 6 student

Kind Regards

Mrs Alice Newton
School Office Administrator
Eboost / Email: allsaintsprm@cardiff.gov.uk
Tel: 02920 735 106
All Saints' Church in Wales Primary School,
Cardiff

Together Everyone Achieves More

From: Fatma AVŞAR [mailto:fatmaavsar@gazi.edu.tr]
Sent: 15 November 2019 08:31
To: All Saints' Church in Wales Primary School
Cc: fatmaavsar
Subject: Re: invitation to participate in a research study

EK-15. (devam) Okul İzinleri

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ELEKTRONİK POSTA SİSTEMİ

Search Fatma AVŞAR

Mail Contacts Calendar Tasks Briefcase Preferences RE: invitation Fwd: Anti bully

Close Reply Reply to All Forward Archive Delete Spam Actions

Fwd: Anti bullying - invitation to participate in a research study 18 November, 2019 11:01

From: Naeela Minhas
To: fatmaavsar

Study Information.docx (135.3 KB) Download Briefcase Remove

Salam Fatma,

Yes we are happy to participate in this study with the year 6 class.

Many thanks
Naeela Minhas
Deputy Head
Cardiff Muslim Primary School

----- Forwarded message -----
From: Cardiff Muslim Primary School <secretary@cmpswales.org>
Date: Tue, Nov 12, 2019 at 8:56 AM
Subject: Fwd: Anti bullying - invitation to participate in a research study
To: Naeela Minhas <dht@cmpswales.org>

----- Forwarded message -----
From: Fatma AVŞAR <fatmaavsar@gazi.edu.tr>
Date: Tue, 12 Nov 2019 at 08:55

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ELEKTRONİK POSTA SİSTEMİ

Search Fatma AVŞAR

Mail Contacts Calendar Tasks Briefcase Preferences RE: invitation Fwd: Anti bully Re: invitation

Close Reply Reply to All Forward Archive Delete Spam Actions

Re: invitation to participate in a research study 15 November, 2019 12:20

From: Claire Cook
To: fatmaavsar

Good morning,

I can confirm that you have consent to undertake your research in our school.

Kind regards,
Clare Cook
Headteacher

From: Fatma AVŞAR <fatmaavsar@gazi.edu.tr>
Sent: 15 November 2019 08:40
To: Claire Cook <mrscook@stdavidsprm.cardiff.sch.uk>
Cc: fatmaavsar <fatmaavsar@hotmail.com>; Scott Morgan <smorgan@stdavidsprm.cardiff.sch.uk>; stdavidsprm <stdavidsprm@cardiff.gov.uk>
Subject: Re: invitation to participate in a research study

Dear Mrs. Cook,

As you see, I already sent the same email to you below.

I need your reply because of my ethic consent.
They want from school written consent. Your reply will my written consent.
I need written consent from your school.

I do this research four schools across Cardiff.
St David's CIW PS
All Saints CIW PS

EK-16. Okullar için Araştırma Bilgi Formu (e-mail)

Head Teacher Name

School Name

04.10.2019

Dear Head Teacher Name,

This is an invitation to participate in a research study entitled "Effect of Peer Support Strategies in Preventing Bullying"

My name is Fatma AVSAR and I'm working as a Research Assistant at Gazi University, since 2013. I'm a Ph.D. Candidate working under the guidance of Prof. Dr. Sultan AYAZ-ALKAYA in the same University in Turkey. I'm an academic visitor at Cardiff University, in the School of Social Sciences.

I am conducting a pilot study. The overall aim of this research is to evaluate the impact of peer support strategies on the prevention of peer bullying. Those peer support strategies, advocate students to intervene in bullying using STAC is an abbreviation that is a combination of the first letter of each word in the strategies. These strategies are listed as "Stealing the show", "Turning it over", "Accompanying others" and "Coaching compassion." The main idea of these strategies, in sequence, are teaching the students how to intervening on bullying with use humour; seeking help from the adults; support the student who is victims; a coaching the student who is bully.

In order to contribute to preventing bullying in schools, I am writing to invite your school to take part in this research. Further information is enclosed with this letter – but briefly, I have included some background information with this letter.

The study will take place within four schools across Cardiff over approximately 6 weeks. An evaluation survey will be completed two times (October and November) with Year 6 pupils at each schools. Two of the four schools will be randomly selected to receive the bullying programme and other will be asked to continue with their usual practice. The bullying prevention programme involves group training for the Year 6 pupils and two group meetings, which will be conducted onsite.

I would be very grateful if you could let me know whether you would be willing for your school to participate in this important study. If you would like more information on taking part please contact us by email fatmaavsar@gazi.edu.tr or fatmaavsar@hotmail.com. I would very much appreciate your schools valuable contribution. If you have any questions about what participating involves please do not hesitate to contact me.

Kind Regards,

Fatma AVSAR, M.Sc., PhDc, Research Assistant at Gazi University, School of Health Science, Public Health Nursing, Ankara Turkey

EK-16. (devamı) Okullar için Araştırma Bilgi Formu (e-mail)

STUDY INFORMATION

We would like to invite your school to take part in a research study conducted by a researcher from Gazi University in Turkey. Before you decide whether or not to take part, it is important for you to understand why the research is being done and what it will involve. Please take time to read the following information carefully and contact the research lead on the contact details below if you should have any questions.

Research Team

My name is Fatma AVSAR and I'm working as a Research Assistant at Gazi University, School of Health Science, Public Health Nursing Department, since 2013. I'm a Ph.D. Candidate working under the guidance of Prof. Dr. Sultan AYAZ-ALKAYA at the same University in Turkey. I'm an academic visitor at Cardiff University, in the School of Social Sciences. This study is for my PhD dissertation. I have been studying bullying since 2015 and have conducted much research on bullying in Turkey. My bullying research vision is holistic (worldwide) and as such I would like to expand my work to other countries and contribute to this public health problem solution in Wales, as well.

The Study Purpose

In the last two decades, many different types of strategies have been developed to address bullying which is a complex public health problem. One issue with the effectiveness of these programs, is the difficulty in reaching young people who are bullying perpetrators as well as those who are victims of bullying. A new approach to preventing bullying has been developed by researchers in the USA which involves four basic strategies to reduce school bullying. The programme, called STAC, supports audience/bystander students to respond to bullying as advocates. **Stealing the show:** The trainer teaches to students that how to attract the attention of the bully; joking/humour, engaging in a different dialogue, and calling to group games such as basketball can be used. **Turning it over:** The educator allows students to identify an adult. Students trust him/her. Student can seek help in the school from him/her. Students learn that they need help from an adult when they are exposed to physical bullying or when they feel insecure to intervene. **Accompanying others:** The educator teaches students that they can help them become aware of bullying by talking to the victim about the situation, providing peer support. **Peer support approach:** inviting the victim to events and spending time after school. **Coaching compassion:** The trainer teaches students that the bully can be confronted with the bully by contacting the bully about unacceptable bullying behaviour during or after bullying. My research study aims evaluate the impact of these peer support strategies (STAC) on the prevention of peer bullying.

Study Process

The Study will take place over approximately 6 weeks across four schools in Cardiff. An evaluation survey will be completed two times (October and November) with Year 6 pupils at each school, the survey takes approximately 15 minutes to complete.

Two of the four schools will be randomly selected to receive the bullying programme (these are called 'intervention schools') and other will be asked to continue with their usual practice (these are called 'control schools'). The bullying prevention programme that intervention schools will receive involves group training (60 minutes) for the Year 6 pupils to

EK-16. (devamı) Okullar için Araştırma Bilgi Formu (e-mail)

learn the four strategies of the STAC programme. This is supported by two group meetings (30 minutes each). The training and meetings can be conducted on school sites in a location chosen by the school. For schools randomly selected as control schools students will receive brochures about bullying. Our training program and slides are ready to see, if you contact me I can share with you all documents.

Training time-table and program for Delivery (for intervention schools)

	Sessions	Duration	Subjects	Activities and methods
Week 1	1st Session (60 min)	Training (15 min)	Definition of bullying Effect of Bullying	Lecture Question and answer
		Group meeting (30 min)	Types of Bullying Roles of Students in Bullying	Group study
		Training (15 min)	How to Stop Bullying STAC strategies • Stealing the show • Turning it over • Accompany other • Coaching compassion	Lecture Question and answer
Week 2	2nd Session (30 min)	Group meeting	Teaching the STAC strategies with scenarios	Group study, role play
Week 3	3rd Session (30 min)	Group meeting	Teaching the STAC strategies with scenarios	Group study, role play

Ethical Dimension of Research

Gazi University Ethics Commission was be consulted to evaluate the ethical suitability of the study. It was given favourable ethical opinion at Commission's 09 numbered meeting on 11.09.2019. The research code is 2019-292.

Parental consent

We will ask participating schools to send a pre-prepared envelope to all parents and carers of children in Year 6. The envelope will contain a letter, participant information sheet and consent form. We will ask parents to return the consent form to the school prior to the research taking place to confirm whether or not they give agreement for their child to participate in the research. The children's participation in the research will be voluntary and children can withdraw at any time.

Information Recording and Data Storage

To complete the evaluation survey, children will be given a unique identifier number (student research ID numbers) so they will not have to write any personal information on the sheets. To complete the parental consent form, parents will be given a unique identifier number, as well.

The field notes and transcripts will only be accessible to the research team and will be stored securely. Gazi University provided to us a secure encrypted laptop for this purpose. This includes use of the "Bitdefender Internet Security Antivirus Program" provided by the University. The data will not be used for any other purpose. The anonymised surveys will be stored in a secure location that can only be accessed by authorised members of the research team for a period of up to 15 years after the study has finished. An analysis of the information

EK-16. (devamı) Okullar için Araştırma Bilgi Formu (e-mail)

will form the basis of published findings in academic journals and future project work. You are welcome to see a copy of the findings/journal articles prior to publication.

Any Potential for Harm and the Realistic Risks

The researchers are aware that bullying is quite a sensitive topic. There is a possible risk that children about disclosing the bullying that is obscured. Researchers will support the students to give information about any bullying and violence experience to their teachers. Because turning it over, which is the second strategy of STAC, supports the students to identify adults in school or house for seeking help from them about bullying. So the researcher will arrange a short meeting with a possible person who interested in bullying in the school before the meeting. It will be talked about the bullying safeguarding process in this meeting.

We would like to use hypothetical bullying scenarios to teach the student STAC strategies. These scenarios are written by Dr. Aida MIDGETT and her team (<https://www.boisestate.edu/education-counselored/faculty-and-staff/>). She already has implemented these scenarios among 12 age students in the US (<https://www.schoolcounselor.org/asca/media/PDFs/50ecialint520Resources/PSC-Evaluation-of-a-Brief,-School-Based.pdf>).

Example Scenario 1: "Some of the kids were calling another kid names, like making fun of him, and . . . I was able to you know just distract the attention, like, to something else, just switch it over. And then I was able to talk to the kid and it just, it worked really well" (Midgett, Moody, et al., 2017).

In the throughout the 5 sessions, any student will not be a victim position in the scenarios. The instructor will use balloons for the victim role, to prevent may become upset. If a student will become upset during the training process, the instructor conducts a new scenario to solve this problem among the students. That why, students will realize the reason for negative feelings on their own self.

Taking Part

If you are interested in taking part, we would appreciate it if we could come and explain the study in more detail to you. You can do this by contacting with Fatma AVSAR, fatmavsar@gazi.edu.tr or fatmavsar@hotmail.com

EK-17. Veliler için Araştırma Bilgi Formu

 	Study ID Number
Study Information for Parents and Carers	
We would like to invite your child to take part in a research study conducted by a researcher from Gazi University in Turkey. Before you decide whether or not to take part, it is important for you to understand why the research is being done and what it will involve. Please take time to read the following information carefully and contact the research lead on the contact details below if you should have any questions.	
The study purpose Bullying is violent and threatening behaviour. It is generally implemented from one or more students who are bully, to another student who is a victim. The bullying is getting more and more complicated, problem among students. In the last two decades, many different types of strategies have been developed to address bullying which is a complex public health problem. On issue with the effectiveness of these programs, is the difficulty in reaching young people who are bullying perpetrators as well as those who are victims of bullying. A new approach to preventing bullying has been developed by Dr. Aida MIDGETT and her team in the USA which involves four basic strategies to reduce school bullying. This research study aims evaluate the impact of these peer support strategies on the prevention of peer bullying.	
Study Process The Study will take place over approximately 6 weeks across four schools in Cardiff. An evaluation survey will be completed two times (October and November) with Year 6 pupils at both school, the survey takes approximately 15 minutes to complete. One of the two schools will be randomly selected to receive the bullying prevention programme (these are called 'intervention school') and other will be asked to continue with their usual practice (these are called 'control school'). The bullying prevention programme that intervention schools will receive involves group training (60 minutes) for the Year 6 pupils to learn the bullying prevention strategies. This is supported by two group meetings (30 minutes each). The training and meetings can be conducted on school sites in a location chosen by the school. For schools randomly selected as control schools students will receive brochures about bullying.	
Taking part, this study It is up to you and your child to decide whether they will take part. If they do take part they will be asked to sign a consent form. Your child will receive information about the study and be able to ask questions before they make their decision. Responding to the questionnaire requires simple box-ticking throughout. Your child will only fill in the questionnaire if she or he agrees and will be asked to sign a consent form. Your child may withdraw from the research at any time until the end of the study and for without having to give a reason.	
Information Recording and Data Storage To complete the evaluation survey, children will be given a unique study identifier number (study ID numbers) so they will not have to write any personal information on the sheets. You will use the same number to complete this form, as well (It is top on this page). The field notes and transcripts will only be accessible to the research team and will be stored securely. Gazi University provided to us a secure encrypted laptop for this purpose. The data will not be used for any other purpose. The anonymised surveys will be stored in a secure location that can only be accessed by authorised members of the research team for a period of up to 15 years after the study has finished. We will share the questionnaire overall findings, not individual information with your school and other people who will be interested. An analysis of the information will form the basis of published findings in academic journals and future project work. You are welcome to see a copy of the findings/journal articles prior to publication.	

Ek-17. (devam) Veliler için Araştırma Bilgi Formu

Benefits of taking part

The study is being undertaken to find out whether or not the peer support strategies are helpful in preventing student bullying. By taking part, your child will be helping to answer this question. The results of the study may benefit other children in the future because our overarching aim is to begin the positive bullying culture in school.

Disadvantages and risks of taking part

The researchers are aware that bullying is quite a sensitive topic. There is a possible risk that children about disclosing the bullying that is obscured. Researchers will support the students to give information about any bullying and violence experience to their teachers. The bullying prevention strategies, supports the students to identify adults in school or house for seeking help from them about bullying. So the researcher will arrange a short meeting with a possible person who interested in bullying in the school before the meeting. It will be talked about the bullying safeguarding process in this meeting.

We would like to use hypothetical bullying scenarios to teach the student bullying prevention strategies. In the throughout the 5 sessions, any student will not be a victim position in the scenarios. The instructor will use balloons for the victim role, to prevent may become upset. If a student will become upset during the training process, the instructor conducts a new scenario to solve this problem among the students. That way, students will realize the reason for negative feelings on their own self.

The results of the research study

After your child complete the questions, it will be taken to researchers and stored securely. The only people who will see your answers are the research team. We will share the questionnaire overall findings, not individual information with your school, and other people who will be interested. Your child will not be identified in any report, publication or presentation.

A report of the research results will be completed and sent to Gazi University, Institute of Health Sciences because this research will be implemented as a PhD dissertation. Results will be published in scientific journals and presented at scientific meetings and a report will be sent to your child's school.

The Research Team

The chief investigator is Fatma AVSAR. She's working as a Research Assistant at Gazi University, since 2013. She's a PhD Candidate working under the guidance of Prof. Dr. Sultan AYAZ-ALKAYA at the same University in Turkey. She's an academic visitor at Cardiff University, in the School of Social Sciences. This study is her PhD dissertation. She has been studying the bullying since 2015 and has conducted much research on bullying. Her bullying research vision is holistic (worldwide) and as such. She would like to expand her work to other countries and contribute to this public health problem solution in Wales, as well.

[fatmaavsar@gazi.edu.tr / sultan@gazi.edu.tr]

Many thanks for your time,

Chief Investigator Fatma AVSAR,

Alternatively, you can tell us or the school directly that you do not want your child to participate by completing the slip below within this or next week of receipt. If you do not want your child to participate they will not be disadvantaged in any way.

I do not want my child to take part in this study ☐

Please write here study ID number (If is top on first page)	
Your child's class	
Signed	
Date	

You can return this form to us to opt your child out of the study by:

1. Sending an electronic copy (by completing electronically, scanning or taking a picture of it) with your signature fatmaavsar@gazi.edu.tr
2. Returning it to your child's form teacher.

Please do reply in the this or next week, many thanks.

EK-18. Müdahale Grubu Öğrencileri için Araştırma Bilgi Formu

 	Study ID number 								
Study Information									
Please read the information below before you decide if you want to join in. If you have any questions about this information or the questionnaire please raise your hand and ask Fatma. She is a researcher and fieldworker in this study. She will speak to you confidentially.									
About Study and Questions This study is being conducted in four schools to prevent bullying. We chose these schools randomly. These Questions are being asked all Year 6 students to answer these questions about bullying and their friendship. We will give to you this questionnaire two times in October and November. We match your both survey. There are 42 questions and answering only takes approximately 15 minutes. Training involves the definition of bullying, the negative effects of bullying and teaching some strategies to prevent bullying. The trainings will consist of one group training and two group meeting. Group training will take 60 min; two group meetings will take 30 minutes. These sessions will be held once a week. Your participation is voluntary and you can stop taking part at any point without having to give a reason. If you choose to take part you can withdraw from the study at any time up to in November.									
Confidentiality The questionnaire is completely confidential. Keeping your answers private is very important so please do not put your name anywhere on the questionnaire. You will see a study ID number top on this page. Your parents, teachers, and friends will not see the answers you write. After today, the questions will be taken to researchers and stored securely. The only people who will see your answers are the research team. We will share the questionnaire overall findings, not individual information with your school, and other people who will be interested. The anonymised questions will be stored in a secure location and data entered into a password-protected database.									
The Research Team Fatma AVSAR and Sultan AYAZ ALKAYA If you're happy to complete the questionnaire, please fill in the box below. This sheet will be kept separately from the questionnaire. Please write here study ID number(It is top on first page) Your class:..... <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 2px;">I have read the information above.</td> <td style="width: 50px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px;">I understand that I can choose to take part or not.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px;">I understand that I can stop taking part at any time.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 2px;">I agree to fill in the questionnaire.</td> <td></td> </tr> </table>		I have read the information above.		I understand that I can choose to take part or not.		I understand that I can stop taking part at any time.		I agree to fill in the questionnaire.	
I have read the information above.									
I understand that I can choose to take part or not.									
I understand that I can stop taking part at any time.									
I agree to fill in the questionnaire.									
Signed.....Date(day/month/year).....									

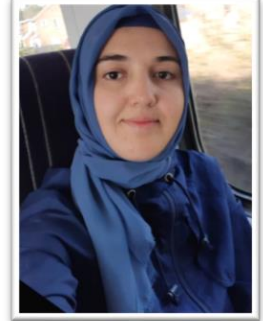
EK-19. Kontrol Grubu Öğrencileri için Araştırma Bilgi Formu

 	Study ID number 								
Study Information									
Please read the information below before you decide if you want to join in. If you have any questions about this information or the questionnaire please raise your hand and ask Fatma. She is a researcher and field worker in this study. She will speak to you confidentially.									
About Study and Questions This study is being conducted in four schools to prevent bullying. We chose these schools randomly. These Questions are being asked all Year 6 students to answer these questions about bullying and their friendship. We will give to you this survey two times in October and November. We will match your survey with the one you complete second times. After the last survey in November, the brochures will be distributed to you about bullying. There are 42 questions and answering takes approximately 15 minutes. Your participation is voluntary and you can stop taking part at any point without having to give a reason. If you choose to take part you can withdraw from the study at any time up to in November.									
Confidentiality The questionnaire is completely confidential. Keeping your answers private is very important so please do not put your name anywhere on the questionnaire. You will see a study ID number top on this page. Your parents, teachers, and friends will not see the answers you write. After today, the questions will be taken to researchers and stored securely. The only people who will see your answers are the research team. We will share the questionnaire overall findings, not individual information with your school, and other people who will be interested. The anonymised questions will be stored in a secure location and data entered into a password-protected database.									
The Research Team Fatma AVSAR and Sultan AYAZ ALKAYA If you're happy to complete the questionnaire, please fill in the box below. This sheet will be kept separately from the questionnaire.									
Please write here study ID number(It is top on this page)									
Your class:									
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">I have read the information above.</td> <td style="width: 20%;"></td> </tr> <tr> <td>I understand that I can choose to take part or not.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>I understand that I can stop taking part at any time.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>I agree to fill in the questionnaire.</td> <td></td> </tr> </table>		I have read the information above.		I understand that I can choose to take part or not.		I understand that I can stop taking part at any time.		I agree to fill in the questionnaire.	
I have read the information above.									
I understand that I can choose to take part or not.									
I understand that I can stop taking part at any time.									
I agree to fill in the questionnaire.									
Signed.....Date(day/month/year).....									

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : AVŞAR, Fatma
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 12.05.1989, Gediz
 Medeni hali : Bekar
 Phone number : +90 (543) 598 39 46
 e-posta : fatmavsar@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Doktora	Gazi Üniversitesi/Hemşirelik Bölümü Finlandiya Turku Üniveristesi Birleşik Krallık Cardiff Üniversitesi	Devam ediyor Dört ay On ay
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/Hemşirelik Bölümü	2016
Lisans	Ankara Üniversitesi/ Hemşirelik Bölümü	2012
Lise	Tokat/Niksar Anadolu Lisesi	2007
İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2012-2013	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2013- 2020	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dili: İngilizce

Yayınlar

1. Avşar, F., Ayaz Alkaya, S. (2018). Akran zorbalığının önlenmesinde okul sağlığı hemşiresinin rolü. Hacettepe Üniversitesi. *Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(1), 78-84.
2. Avşar, F., Ayaz Alkaya, S. (2017). The effectiveness of assertiveness training for school-aged children on bullying and assertiveness level. *Journal of Pediatric Nursing*, 36, 186-190.
3. Ayaz Alkaya, S., Avşar, F. (2017). Okul çağı çocuklarının akran zorbalığı durumları ile atılganlık düzeyleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(3), 185-191.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..